

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 137 с., 12 табл., 14 рис., 2 додатки, 89 джерел.

Об'єкт дослідження – процес формування та розвитку інфраструктурної підтримки підприємництва в Запорізькому регіоні.

Мета роботи – розробка пропозицій щодо вдосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні.

Завдання роботи – з'ясувати сутність та визначити роль інфраструктурної підтримки у розвитку підприємництва, визначити види інфраструктури та охарактеризувати її основні об'єкти, дослідити зарубіжний досвід функціонування інфраструктурної підтримки підприємництва, здійснити аналіз стану та динаміки інфраструктурної підтримки підприємництва в Україні та оцінити її рівень в Запорізькому регіоні, дослідити Запорізьку торгово-промислову палату як об'єкт інфраструктурної підтримки підприємництва у регіоні, розробити пропозиції щодо вдосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні та виконати їх оцінку.

В дипломній роботі розглянуто теоретичні та методологічні аспекти інфраструктурної підтримки підприємництва, дана загальна характеристика Запорізької торгово-промислової палати, розглянуто організаційну структуру та основні види діяльності ЗТПП, досліджено ЗТПП як об'єкт інфраструктурної підтримки підприємництва у регіоні. На основі проведеного аналізу розроблено пропозиції щодо вдосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні та виконано оцінку доцільності їх впровадження.

Методи дослідження – методи термінологічного аналізу, класифікації, узагальнення, статистичний, порівнянь, графічний, табличний, індексний, експертних оцінок.

ІНФРАСТРУКТУРА ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА, РЕГІОН, МАЛЕ ТА СЕРЕДНЄ ПІДПРИЄМНИЦТВО, БІЗНЕС-ІНКУБАТОР, ІННОВАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА, ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА	10
1.1 Сутність та роль інфраструктурної підтримки у розвитку підприємництва	10
1.2 Теоретико-методичні підходи до оцінки рівня інфраструктурної підтримки підприємництва	16
1.3 Характеристика основних об'єктів інфраструктурної підтримки підприємництва	21
1.4 Зарубіжний досвід існування інфраструктурної підтримки підприємництва	27
Висновки до 1 розділу	40
2 ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	42
2.1 Аналіз стану та динаміки інфраструктурної підтримки підприємництва в Україні	42
2.2 Оцінка рівня інфраструктурної підтримки підприємництва в Запорізькому регіоні	58
2.3 Запорізька торгово-промислова палата як об'єкт інфраструктурної підтримки підприємництва у регіоні	76
Висновки до 2 розділу	93
3 УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	95
3.1 Розробка пропозицій щодо вдосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні	95
3.2 Оцінка доцільності впровадження запропонованих заходів	104
Висновки до 3 розділу	108
4 ОХОРОНА ПРАЦІ	110

4.1 Характеристика потенційно небезпечних та шкідливих виробничих чинників	110
4.2 Заходи з поліпшення умов праці	112
4.3 Виробнича санітарія	114
4.4 Електробезпека	116
4.5 Пожежна безпека	117
ВИСНОВКИ	120
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	124
ДОДАТОК А	134
ДОДАТОК Б	137

ВСТУП

В сучасних умовах підприємництво є основою соціально-економічного розвитку країни, виступає чинником економічного зростання та зайнятості. Зокрема, малі підприємства значно сприяють соціальному і регіональному розвитку. Враховуючи важливість підприємництва у розвитку країни, важливим є вивчення його інфраструктурної підтримки, оскільки рівень її розвитку значною мірою впливає на ефективність діяльності малого та середнього підприємництва (МСП).

Проблему сучасного стану інфраструктурної підтримки підприємництва досліджували і продовжують досліджувати багато науковців, а саме: Г. Рачинська, Л. Лісовська, С. Панцир, А. Когут, Н. Доброва, М. Пивоваров, А. Немченко, Т. Немченко, К. Комолова, І. Рехтета, С. Черненко, І. Бабець, Ю. Поляков, А. Мокій, Н. Багашова, Р. Навроцький, Л. Шевчук, А. Колодійчук, І. Корогод, М. Кравченко, Д. Антонюк, М. Бутко та інші.

У своїх працях наукові діячі змістовно розглядають найважливіші проблеми інфраструктурної підтримки підприємництва в умовах вітчизняної економіки, що склалися на сьогодні.

Окремі питання вдосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні вивчені недостатньо. Зокрема, попри те, що існують праці щодо аналізу стану інфраструктури МСП в Україні, дослідження факторів що на неї впливають, та пропозицій щодо її поліпшення, вони вимагають систематизації та подальшого розвитку. Незавершеність наукових розробок в області удосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва й практична важливість даної проблеми для розвитку підприємств підкреслює об'єктивний характер актуальності теми дослідження.

Мета роботи – розробка пропозицій щодо вдосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення завдань, які мають наукове і практичне значення:

- з'ясувати сутність та визначити роль інфраструктурної підтримки у розвитку підприємництва;
- охарактеризувати основні об'єкти інфраструктурної підтримки підприємництва;
- дослідити зарубіжний досвід функціонування інфраструктурної підтримки підприємництва;
- здійснити аналіз стану та динаміки інфраструктурної підтримки підприємництва в Україні;
- оцінити рівень інфраструктурної підтримки підприємництва в Запорізькому регіоні та дослідити Запорізьку торгово-промислову палату як об'єкт інфраструктурної підтримки підприємництва в регіоні;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні та виконати оцінку доцільності їх впровадження.

Об'єкт дослідження – процес формування та розвитку інфраструктурної підтримки підприємництва в Запорізькому регіоні.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти розвитку інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні.

Теоретичною й методологічною основою дослідження є фундаментальні положення сучасної економічної теорії, наукові концепції та теоретичні розробки вітчизняних і зарубіжних вчених з питань інфраструктурної підтримки підприємництва.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в узагальненні теоретико-методологічних засад інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні та розробці рекомендацій щодо її вдосконалення.

Практичне значення полягає в тому, що одержанні результати в ході дослідження можуть бути використанні міськими та районними радами при формуванні програм соціально-економічного розвитку та розробці заходів підтримки та активізації підприємництва в регіоні.

У процесі дослідження використовувались такі загальнонаукові методи і прийоми: абстрактно-логічний та аналітичний – для конкретизації визначень економічних категорій, теоретичного узагальнення та формулювання висновків; системного та порівняльного аналізу – для дослідження особливостей і тенденцій розвитку інфраструктури; графічний – для наочного відображення динаміки змін досліджуваних показників; системного підходу – для узагальнення та надання пропозицій щодо удосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва.

Інформаційною базою досліджень стали звітні та статистичні дані ЗТПП, Інтернет-ресурси, результати авторських досліджень. Обробка інформації, одержаної під час дослідження, проводилася за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Основні положення дослідження доповідались та обговорювались на міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і менеджмент 2017: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку» (м. Дніпро, 23-24 березня 2017 р.) та VI міжнародній науково-практичній конференції «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 22-23 вересня 2017 р.)

Результати роботи знайшли відображення у 4 наукових працях:

1) Голомб В. В. Стан та основні проблеми малого бізнесу в Запорізькому регіоні / В. В. Голомб, Ю. І. Садовська // Сучасні проблеми та перспективи розвитку підприємництва та фінансово-економічного потенціалу регіону: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 11 листопада 2016 р.). – У 2-х частинах. – Запоріжжя: Запорізька державна інженерна академія, 2016. – Ч. 1. – С. 57-60;

2) Садовська Ю. І. Аналіз інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні / Ю. І. Садовська, В. В. Голомб // Економіка і менеджмент 2017: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку : зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 берез. 2017 р. : в 11 т. – Дніпро : Біла К. О., 2017. – С.80-82;

3) Садовська Ю. І. Сучасні проблеми інституційного середовища підприємництва в Україні / Ю. І. Садовська, О. В. Коваленко // Економіка підприємства : сучасні проблеми теорії та практики : Матеріали шостої міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 вересня 2017 р. – Одеса, Атлант, 2017. – С.308-310;

4) Тюхтій М. П. Досвід функціонування інфраструктурної підтримки підприємництва в ЄС / М. П. Тюхтій, В. В. Голомб, Ю. І. Садовська // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії / ред. О. В. Коваленко. – Запоріжжя, 2017. – Вип. 5 (11), ч. 1. – С.69-72.

Магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку джерел із 89 найменувань, 2 додатків. Робота викладена на 137 сторінках машинописного тексту, містить 12 таблиць, 14 рисунків. Обсяг основного тексту магістерської роботи складає 133 сторінки.

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1 Сутність та роль інфраструктурної підтримки у розвитку підприємництва

Оскільки підприємництво представляє одну з найголовніших та найвагоміших елементів соціально-економічного життя сучасних держав, його розвиток стає одним з першочергових завдань самих країн. Для нормального функціонування та розвитку підприємництва в різних країнах світу виникли та існують спеціалізовані структури – об'єкти інфраструктурної підтримки підприємництва. В загальному вигляді метою діяльності цих об'єктів є надання бізнесу підтримки інформаційного, правового, організаційного, технічного, фінансового та іншого характеру. Вони можуть утворюватися в різних організаційно-правових формах та реалізовувати діяльність за декількома напрямками, але при цьому мати спільні риси, які полягають зокрема у просуванні підприємництва як одного із найефективніших видів економічної діяльності та орієнтації на потреби нових підприємців.

Створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва напряму сприяє забезпеченню сталих темпів економічного зростання в країні. Існування такого середовища вимагає наявності стабільної макроекономічної ситуації, відповідної регуляторної бази, доступу до фінансових ресурсів за адекватною ціною та дієвої інфраструктури підтримки підприємництва.

Остання умова відіграє чи не найважливішу роль у розвитку підприємництва, що підтверджується діяльністю розвинених країн. Наявність системи інфраструктурної підтримки МСП напряму впливає на середовище діяльності та розвиток підприємництва, а також визначає здатність малих та середніх підприємств швидко адаптуватися до мінливих ринкових умов. Окрім того, інфраструктурна підтримка підприємництва відіграє важливу роль у гармонізації відносин між органами публічної влади, науковою діяльністю і підприємництвом у забезпеченні економічного зростання.

Одним з найпоширеніших визначень ринкової інфраструктури є її трактування як сукупності елементів, які забезпечують і регулюють безперебійне багаторівневе функціонування господарських взаємозв'язків, взаємодію суб'єктів ринкової економіки і рух товарно-грошових потоків. До головних елементів інфраструктури, що є необхідними для функціонування всіх інших складових інфраструктури національної економіки, є телекомунікації, електроенергетика, транспортування та розподілення газу, водопостачання та водовідведення, виробництво, автомобільні дороги, залізничний транспорт [1, с. 181].

В основному в економічній літературі, інфраструктуру визначають як сукупність державних, приватних та громадських інститутів, організацій, установ чи об'єднань, які обслуговують інтереси суб'єктів підприємницької діяльності забезпечуючи їх нормальну господарську діяльність та сприяючи підвищенню її ефективності.

Станом на 2016 рік українське інституційне середовище підтримки МСП складалося з трьох основних елементів:

- Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (департамент розвитку підприємництва та регуляторної політики), відповідального за формування та реалізацію політики у сфері підприємництва (з 2014 року);

- Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» (2012 рік) який є підґрунтям для розвитку МСП та охоплює питання принципів та напрямів його розвитку, інститутів розвитку МСП, консультативних та дорадчих органів з питань розвитку МСП, державної підтримки та інфраструктури для розвитку МСП, а також роботу Українського фонду підтримки підприємництва тощо;

- Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні до 2020 року [2, с. 14].

Згідно з Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» під інфраструктурною підтримкою

підприємництва слід розуміти підприємства, установи та організації будь-якої форми власності, котрі сприяють розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційній та інноваційній активності, а також просуванню виробленої ними продукції та результатів інтелектуальної діяльності на ринок [3].

Звичайно, зважаючи на історичні особливості, відмінності економічних систем та рівень саморегулювання окремих галузей та секторів економіки, в різних країнах світу діють різноманітні за організаційно-правовою та функціональною моделлю інституції підтримки підприємництва. В Україні ж до об'єктів інфраструктурної підтримки малого і середнього підприємництва, як і в більшості країн, належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є сприяння розвитку малого і середнього підприємництва.

Інфраструктурна підтримка МСП є гнучкою, динамічною і комплексною системою, що складається з ряду елементів які виконують різноманітні функції.

Серед функцій покладених на об'єкти інфраструктурної підтримки МСП можна виділити наступні:

- організаційне оформлення ділових відносин, захист прав і представництво інтересів;
- підвищення оперативності й ефективності роботи суб'єктів економіки за допомогою диференціації заповнюваних ними ринкових ніш;
- спрощення різноманітних форм юридичного та економічного контролю;
- інформаційно-комунікаційна та аналітична підтримка;
- навчально-освітня допомога бізнес-початківцям;
- сприяння суб'єктам МСП в фінансовому та ресурсному обслуговуванні [4, с. 212; 5, с. 11].

Однією з головних функцій інфраструктури є забезпечення функціонування взаємозв'язків між елементами соціально-економічної системи країни. Прийнято виділяти фінансово-кредитну, організаційно-технічну (організаційно-правову) та інформаційно-аналітичну інфраструктури.

Фінансово-кредитна інфраструктура утворюється установами, що займаються акумуляцією тимчасово вільних грошових ресурсів і з метою надання кредитів. Зокрема, до таких можна віднести банки, фондові та валютні біржі, інвестиційні фонди та компанії, кредитні, страхові й гарантійні установи, кредитні спілки, фонди громадських об'єднань. Недостатність коштів у підприємців для розвитку власної справи та високі відсоткові ставки за користування банківськими кредитами, і як наслідок відсутність внутрішнього попиту на інновації у підприємстві, а отже і їх інноваційного розвитку, є сучасними реаліями фінансово-кредитної інфраструктури. Особливо гостру необхідність в дешевих та доступних кредитних коштах мають малі підприємства, які просто не в змозі забезпечити себе фінансами самостійно.

На сьогодні Фонд підтримки підприємництва України, що знаходиться в підпорядкуванні Мінекономрозвитку, практично припинив свою діяльність і не фінансується із державного бюджету. Лише в деяких регіональних програмах підтримки МСП передбачаються видатки на підтримку діяльності регіональних осередків Фонду, але вони є незначними. Окрім цього, майже всі регіональні програми підтримки підприємництва є достатньо обмеженими і передбачають фінансову підтримку МСП загалом на низькому рівні, а в деяких регіонах суттєво скорочуються [6, с. 11].

Організаційно-технічну інфраструктуру утворюють товарні біржі, торгові доми, лізингові компанії, асоціації підприємців, транспортні комунікації та засоби зв'язку. Одні з цих організаційних форм виконують функції загальної координації ринкових зв'язків (асоціації, торгові палати тощо), а інші являють собою спеціальні державні органи (служби контролю за стандартами та цінами, податкові інспекції тощо) [7, с. 99].

Деякі автори виділяють організаційно-правову інфраструктуру, підкреслюючи при цьому вагомість спеціальних державних органів, яка складається з органів державної влади, органів місцевого самоврядування, департаментів та управлінь з питань споживчого ринку, розвитку підприємництва та захисту споживачів, а також громадських організацій та об'єднань підприємців [8, с. 183].

Інформаційно-аналітична інфраструктура включає в себе інформаційні, консультативні, юридичні фірми, бізнес-центри і бізнес-інкубатори, аудиторські організації. Ці організації надають консультації підприємцям, здійснюють підготовку спеціалістів для малих підприємств, займаються вивченням динаміки ринкової кон'юнктури, прогнозуванням та моделюванням наслідків тих чи інших рішень, розробкою економічної поведінки підприємств на ринку тощо [7, с. 100]. Зважаючи на важливість даної складової інфраструктурної підтримки, обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення підприємництва є досить гострою проблемою.

Важливу роль інформаційна інфраструктура відіграє також через наявність недосконалої та нестабільної законодавчої бази щодо підприємництва в Україні, а також нестабільного податкового законодавства. Така ситуація вимагає досить багато уваги приділяти вивченню великих постійно обновлюваних масивів інформації. Брак часу може негативно вплинути на діяльність підприємця, у разі незнання змін, що відбулися. Саме такі обставини і вимагають наявності добре розвиненої та широкої інформаційно-аналітичної інфраструктури.

Діяльність інституцій підтримки підприємництва характеризується проявом як на мікрорівні (через встановлення зв'язків з компаніями, взаємний обмін інформацією, а також шляхом налагодження зв'язків з органами державної влади та місцевого самоврядування), так і на макрорівні (через зв'язки з регіональними органами державної влади і безпосередньо з розробниками державних програм і проектів у міністерствах та інших установах). Створення такої мережі зв'язків справляє суттєвий вплив на якість

послуг, що пропонуються об'єктами підтримки підприємництва, а також на якість програм і проектів, які розробляються і впроваджуються на державному рівні [5, с. 7]. Отже, інституції підтримки підприємництва відіграють визначальну роль у створенні привабливого підприємницького середовища, а отже і в стимулюванні економічного розвитку країни.

На сьогодні існує певна класифікація суб'єктів інфраструктурної підтримки підприємництва в залежності від їх ролі та місця в стимулюванні підприємницької активності та економічного розвитку. Класифікація здійснена за критеріями, які визначають особливості їх створення та діяльності, дозволяє встановити для кожної інституції підтримки підприємництва чітко визначене місце серед інших інституцій (додаток А).

Наразі не існує єдиної загальноприйнятої моделі організації діяльності інституцій підтримки підприємництва. Їх різноманіття пов'язане з структурою національної економіки, наявністю публічно-приватних партнерств, доступністю фінансових ресурсів для діяльності інституцій підтримки підприємництва та інших чинників. Окрім того, потреби бізнесу в розвитку досить різні, відповідно це обумовлює появу різноманітних інституцій, котрі мають їх задовольнити.

Розвиток підприємництва на національному, регіональному та місцевому рівнях значним чином залежить від існуючої інфраструктури, яка створює можливості не лише для економічної діяльності, а й для реалізації підприємницького потенціалу, підвищення привабливості економіки та забезпечення високих параметрів розвитку. Окрім того, в сучасних умовах відбувається швидкий розвиток економічного середовища, в якому конкурентоспроможність національної економіки забезпечується за рахунок швидкого створення нових та активізації наявних компаній. Тобто, конкурентоспроможність економіки країни багато в чому залежить від здатності реалізувати підприємницький потенціал, іншими словами, від спроможності швидко створювати нові фірми та компанії, що зростають. За таких умов об'єкти інфраструктурної підтримки підприємництва мають

постійно підтримувати конкурентоспроможність економіки та надавати допомогу підприємцям, котрі шукають нові можливості для зростання.

Слід зазначити, що розвиток підприємництва в Україні пов'язаний з вирішенням низки питань соціально-економічного характеру. Становлення підприємництва, як ефективного сектору економіки є одним з головних чинників позитивних структурних змін та модернізації національного господарства, економічного пожвавлення, підвищення якості життя населення. До того ж, розвиток підприємництва сприяє загальній інституційній перебудові суспільства через поширення економічної свободи та становлення стабільного середнього класу.

Таким чином, інфраструктурна підтримка відграє важливу роль у розвитку підприємництва на всіх рівнях. Суб'єкти інфраструктури спеціалізуються на наданні різноманітних послуг, задоволенні особливих потреб окремих категорій підприємців та наданні їм ресурсної підтримки, а також різняться за масштабом своєї діяльності. Рівень розвитку системи інфраструктурної підтримки підприємництва в країні визначається не кількістю створених інституцій, а тим, наскільки успішно вони виконують свою місію та відповідають суспільним запитам і потребам підприємців.

1.2 Теоретико-методичні підходи до оцінки рівня інфраструктурної підтримки підприємництва

Зростання ділової активності суб'єктів підприємництва, збільшення рівня інвестиційної та інноваційної привабливості, а також зростання ємності регіональних ринків можливе лише за наявності ефективною інфраструктури, сформованою для забезпечення інтересів підприємців і соціально-економічного розвитку регіону. Відповідно, необхідне наукове обґрунтування теоретико-методологічних засад розвитку та оцінювання ефективності інфраструктурної підтримки підприємництва регіону.

Будь-яке дослідження має певну систему методів, в якій сформовано конкретну послідовність виконання роботи. Така система є необхідною для дотримання належної послідовності та логічності викладу матеріалу. На різних етапах проведення дослідження застосовують різні методи, що також зумовлено поставленими завданнями та наявністю певної інформаційної бази (додаток Б).

Статистичною базою дослідження є офіційні статистичні дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Запорізькій області, оновлення яких відбувається з певною часовою затримкою, що ускладнює оцінку певних показників у наявний час. Окрім того, в Україні існує суттєва нестача інформації і невизначеність розвитку системи, постійна змінність, структурна неоднорідність та непередбачуваність певних факторів інфраструктури підтримки підприємництва регіонів.

Для визначення умов підприємницької діяльності використовується аналітико-статистична характеристика розвитку сектора МСП, що повно відображає не лише макроекономічну ситуацію, але й ділову активність та очікування економічних агентів. Зокрема, необхідний аналіз динаміки чисельності суб'єктів сектору МСП у регіонах.

Для аналізу стану та динаміки інфраструктурної підтримки підприємництва в Україні використовується аналітико-статистична характеристика її розвитку. Необхідно здійснити аналіз динаміки чисельності об'єктів інфраструктурної підтримки в Україні, дослідити їх структуру та територіальне розташування.

Оцінка рівня інфраструктурної підтримки підприємництва в Запорізькому регіоні здійснюється на основі аналітико-статистичної характеристики інфраструктури підтримки МСП в регіоні. Також здійснюється вертикальний та горизонтальний аналіз. Традиційно вертикальний та горизонтальний аналіз є частиною аналізу абсолютних показників діяльності підприємства за даними фінансової звітності підприємства.

Горизонтальний аналіз балансу – визначення абсолютних і відносних змін величин різних статей балансу за звітний період. Сутність горизонтального аналізу полягає в порівнянні показників фінансової звітності попереднього і звітного періодів. При цьому здійснюється постатейне співставлення звітів, визначаються абсолютні та відносні відхилення конкретних фінансових показників.

На відміну від горизонтального аналізу, який відтворює динаміку фінансової звітності за визначений період, вертикальний аналіз є аналізом внутрішньої структури звітності. Вертикальний аналіз балансу – розрахунок питомої ваги окремих статей у загальній валюті балансу (вивчення структури статей балансу на звітну дату). При здійсненні такого аналізу узагальнюючий показник приймається за 100%, а кожна його складова обчислюється як питома вага (частка від 100%) [9, с. 132-135].

У випадку з дослідженням інфраструктури підтримки підприємництва горизонтальний аналіз необхідний для порівняння кількості об'єктів інфраструктури за певний період часу, розрахунку абсолютних та відносних змін величин і надання оцінки цим змінам. Вертикальний аналіз необхідний для розрахунку питомої ваги окремих елементів інфраструктури в підсумку та оцінки їх змін.

Структурно-компонентна оцінка інфраструктурі підтримки МСП на регіональному рівні проводиться для аналізу ступеня розвитку інфраструктури на основі індексів. Оптимальне значення індексу визначається експертним опитуванням. На основі розрахунків проводиться аналіз результатів оцінювання:

- порівняння частин регіону та компонент інфраструктури за ступенем розвитку;
- визначення сукупності проблем та напрямів їх розв'язання в динаміці розвитку інфраструктури підтримки МСП регіону.

Для оцінки ступеня розвитку інфраструктурної підтримки підприємництва використовують рівень забезпеченості нею. Ці коефіцієнти

показують, скільки елементів інфраструктури припадає на 1000 підприємств регіону. Для цього розраховується:

1) загальний коефіцієнт забезпеченості елементами інфраструктури підприємництва:

$$N_{\text{забезп. і.}} = \frac{N_{\text{ел. інф.}}}{N_{\text{підпр.}}} \cdot 1000, \quad (1.1)$$

де $N_{\text{ел. інф.}}$ – кількість елементів інфраструктурної підтримки підприємництва;

$N_{\text{підпр.}}$ – кількість суб'єктів підприємницької діяльності;

2) коефіцієнти забезпеченості окремими елементами інфраструктури:

$$N_{\text{забезп. і.}} = \frac{N_{\text{ел. інф. і}}}{N_{\text{підпр.}}} \cdot 1000, \quad (1.2)$$

де $N_{\text{ел. інф. і}}$ – кількість елементів інфраструктурної підтримки підприємництва певного виду.

Для аналізу необхідно розділити міста і райони області за рівнем розвитку інфраструктури на сегменти:

1) високий рівень розвитку інфраструктури підприємництва (створена значна кількість елементів усіх типів);

2) достатній рівень розвитку інфраструктури (створено 5-6 типів об'єктів);

3) середній рівень (створено 3-4 типи об'єктів інфраструктури);

4) низький рівень (створено один тип об'єктів інфраструктури);

5) відсутність інфраструктури підприємництва [10, с. 62].

Тобто використовується метод групування. Групування – це процес утворення однорідних груп на основі розподілу сукупності на окремі частини або об'єднання досліджуваних одиниць у частковій сукупності за суттєвими для них ознаками.

Статистично упорядковані дослідні дані для зручності подальшого використання заносять до таблиць. Таблиці дають можливість відобразити кількісні ознаки досліджуваного об'єкта у стислому вигляді, компактно, систематизовано і наочно. Наведені у таблиці дані зручно порівнювати та аналізувати. Таблиця може бути не тільки засобом відображення зібраних під час дослідження даних, а й засобом їх інтерпретації.

Графічний метод обробки дослідних даних полягає у побудові графічних залежностей між досліджуваними факторами. Графічні залежності можуть мати вигляд графіків і діаграм. Вони дають можливість стисло і наочно подати результати досліджень, в конкретній і зрозумілій формі пояснити цифрові дані і взаємозв'язок між ними. За допомогою вдало побудованих графіків чи діаграм можна відобразити не тільки конкретні дані, а й закономірності, які вони відображають.

Наукове обґрунтування методології оцінювання ефективності функціонування інфраструктури підприємництва також є надзвичайно актуальним завданням для теорії і практики регіональної політики України. Існуючі методики переважно стосуються моніторингу рівня розвитку та державної підтримки підприємництва загалом, або окремих елементів інфраструктури МСП регіону (фінансово-кредитної, організаційно-технічної, інформаційно-аналітичної). Складність оцінювання результативності функціонування інфраструктурної підтримки підприємництва регіону значною мірою пов'язана з відсутністю достатньої кількості статистичних даних.

Отже, теоретико-методичні підходи до аналізу розвитку інфраструктурної підтримки підприємництва складаються з системи методів (методів аналізу та синтезу, порівняння, класифікації, термінологічного аналізу, історичного і т. д.) та статистичної бази дослідження (офіційні статистичні дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Запорізькій області). Складність оцінювання результативності функціонування інфраструктурної підтримки підприємництва регіону значною мірою пов'язана з відсутністю достатньої кількості статистичних даних та недосконалістю сучасних методик,

котрі переважно оцінюють рівень розвитку та державної підтримки підприємництва загалом.

1.3 Характеристика основних об'єктів інфраструктурної підтримки підприємництва

Об'єкти інфраструктурної підтримки підприємництва складаються з державних, приватних та громадських інститутів, організацій, установ чи об'єднань. До найбільш значущих органів державної влади в першу чергу відносять Департамент розвитку підприємництва та регуляторної політики, що є самостійним структурним підрозділом апарату Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. До складу Департаменту входять 4 управління, кожне з яких має функціональні повноваження у сфері формування та реалізації державної політики: управління підприємництва, управління соціальної і гуманітарної сфери, управління розвитку адміністративних послуг та управління контролю та захисту прав споживачів [11].

Наразі бюджетні кошти на підтримку та розвиток МПС обмежені, тому існує необхідність у вдосконаленні політики та підтримки у реалізації у вигляді Агентства розвитку МСП. Інші департаменти Міністерства в межах своїх повноважень мають опосередкований вплив на розвиток МСП

До ключових міністерств, що впливають на розвиток МСП, належать Міністерство фінансів України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерство освіти і науки України та інші.

Державні адміністрації відповідають за створення регіональних та місцевих програм розвитку МСП, які фінансуються із регіональних та місцевих бюджетів. Головною складовою регіональних програм є виявлення основних проблем розвитку МСП. Адже, якщо проблеми не визначено, то залишається незрозумілим, для чого здійснювати заходи програми, що, зрештою, буде покращено, які негативні ситуації будуть подолані, та якими мають бути

завдання і заходи програми. Формулювання проблем має стати поясненням суспільству того, для чого розробляється та реалізується відповідна програма. Визначення проблем має важливе значення для подальшого розроблення напрямів і заходів програм, адже одразу вказує на ті негативні ситуації, що викликають суспільне невдоволення і тому потребують втручання органів влади [12, с. 6].

Комітет Верховної Ради України з питань промислової політики та підприємництва також є частинною інфраструктури підтримки МСП, оскільки виконує функції у сфері розвитку підприємницької діяльності та гарантування прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, антимонопольної політики, розвитку економічної конкуренції, захисту прав споживачів, регуляторної політики та розвитку МСП.

На разі Рада підприємців при Кабінеті Міністрів України заснована в 2008 році перебуває на стадії реформування з метою перетворення в ефективний інструмент для державно-приватного діалогу. В рамках своєї діяльності рада бере участь у захисті МСП, залученні кращих інтелектуальних верств бізнесу до дієвої співпраці з державними органами, узагальнення позитивного регіонального досвіду співпраці підприємців з місцевими органами влади, вирішенні комплексу проблем, пов'язаних із реформуванням дозвільної системи, дерегуляцією бізнесу та оптимізацією його нормативно-правового забезпечення [13].

До інших ключових установ, які прямо чи опосередковано впливають на МСП відносять:

- Державну регуляторну службу України (відповідає за реалізацію регуляторної політики);
- Офіс ефективного регулювання (Better Regulation Delivery Office) – незалежний експертно-аналітичний центр, створений за ініціативи Міністерства економічного розвитку та торгівлі України та західних партнерів. Фінансується Європейським Союзом в рамках проекту FORBIZ та в рамках Ініціативи

EU4Business (здійснює інвентаризацію регуляторних актів, напрацювання критеріїв їх оцінки);

– Раду бізнес-омбудсмену (відповідає за захист бізнесу від протиправних дій та допомагає у боротьбі з корупцією);

– Офіс сприяння експорту (Export Promotion Office) консультативно-дорадчий орган при Мінекономрозвитку (сприяє розвитку та промоції експорту);

– Український фонд підтримки підприємництва (який наразі не надає нового фінансування МСП) [2, с. 14].

Окрім того в Україні діють членські бізнес-організації такі як Торгово-промислова палата України, регіональні торгово-промислові палати, Галузеві асоціації та Двосторонні організації (палати).

В законодавстві Торгово-промислому палату (ТПП) визначають як недержавну неприбуткову самоврядну організацію, яка об'єднує юридичних осіб, які створені і діють відповідно до законодавства України, та громадян України, зареєстрованих як підприємці, та їх об'єднання [14]. Метою діяльності палати є розвинений і конкурентоспроможний на світових ринках український бізнес.

До регіональної структури торгово-промислових палат входять центральна ТПП України та 25 регіональних ТПП. Сьогодні система Палат об'єднує в своїх рядах понад 8 тис. членів. Більше 1000 представників бізнесу країни отримують професійні консультації та допомогу експертів торгово-промислових палат в різних напрямках. На базі ТПП України діють Міжнародний комерційний арбітражний суд, Морська арбітражна комісія, Третейський арбітражний суд. При Палаті функціонують галузеві комітети підприємців, які проводять незалежну експертизу нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку та зовнішньоекономічну діяльність, а також експертизу з питань, що стосуються прав та інтересів підприємців, готують від імені членів Палати пропозиції органам державної влади щодо їх вдосконалення [15].

Найбільш поширеним видом інфраструктури підтримки підприємництва у світі являються бізнес-інкубатори. Під бізнес-інкубатором слід розуміти організацію, яка надає на певних умовах і на певний час спеціально обладнані приміщення та інше майно суб'єктам МСП, що розпочинають свою діяльність, з метою сприяння у набутті ними фінансової самостійності [16, с. 95]. Основні цілі та завдання бізнес-інкубатора полягають у підтримці, створенні й упровадженні нових технологій та інформаційних систем, конкурентоспроможних на світовому ринку, сприянні створенню, становленню та розвитку малих підприємств через надання їм навчально-тренінгової й консультаційної допомоги, організацію професійної підготовки спеціалістів малого бізнесу [17, с. 12].

Бізнес-інкубатори є необхідним елементом виживання і успішної діяльності малих інноваційних структур адже вони надають численні інноваційні послуги, до яких, зокрема, належать:

- оренда приміщень (офісних, виробничих, лабораторних і т. д.);
- прокат наукового і технологічного устаткування на певний період;
- консультації з економічних та юридичних питань;
- інвестиційні послуги (пошук інвесторів, залучення кредитів);
- навчальні послуги (програми, тренінги);
- експертиза інноваційних проектів (науково-технічна, екологічна, комерційна);
- презентаційні (виставки, конкурси, конференції);
- інформаційне та рекламне забезпечення,
- видавничі послуги тощо [18, с. 37; 19, с. 195-196].

Ефективність діяльності та розвиток бізнес-інкубаторів не завжди потребує бюджетних асигнувань і може здійснюватися за рахунок спонсорства або самофінансування. Бізнес-інкубатори орієнтуються на наданні якісних послуг малим інноваційним компаніям, адже їх успіх напряму залежить від того щоб малі інноваційні структури якомога швидше ставали рентабельними, що гарантує бізнес-інкубатору значну частку в їхніх майбутніх прибутках.

Основними партнерами бізнес-інкубаторів є органи місцевого самоврядування, об'єднання підприємців, банки та інші кредитні установи, наукові установи і вищі навчальні заклади.

Ще одним розповсюдженим об'єктом інфраструктурної підтримки МСП є бізнес-центр. Бізнес-центри – це установи, що спеціалізуються на підтримці малого бізнесу на початкових етапах його становлення. Основними функціями таких установ є інформаційна підтримка підприємців-початківців, пошук замовників (інвесторів) на їхні проекти, допомога у підборі кадрів, залучення зовнішніх експертів, навчання підприємців основам ведення бізнесу тощо [20, с. 55]. Особливістю бізнес-центрів є те, що вартість їх послуг значно нижча, ніж на ринку, оскільки діяльність центрів частково фінансується за рахунок коштів місцевих бюджетів, великих університетів чи компаній.

Окрім того, у світі функціонує структура об'єктів інноваційної інфраструктури, які покликані підтримувати та надавати комплексні послуги МСП:

- технологічні парки – створюють сприятливе середовище для комерціалізації технологій, розроблених у наукових організаціях, а також сприяють створенню високотехнологічних підприємств;
- дослідницькі парки – здійснюють інноваційні розробки лише до стадії технологічного нововведення;
- наукові парки – створюють сприятливе середовище для комерціалізації технологій, розроблених у наукових організаціях;
- технологічні інкубатори – займаються розробкою нових або вдосконаленням наявних виробів і технологічних процесів, що мають потенційний попит на ринку;
- центри трансферу технологій – здійснюють просування розробок і високотехнологічної інноваційної продукції шляхом трансферу знань від наукових організацій та університетів до промислових компаній;
- офіси комерціалізації технологій – здійснюють просування розробок, кооперацію наукових організацій та бізнесу;

- індустріальні парки – скупчують різного масштабу організації, що працюють у схожих сферах народного господарства, де немає формального зв'язку з університетами і встановлених правил підтримки орендарів площ;
- технологічні центри – забезпечують різними послугами підприємства малого інноваційного бізнесу;
- зони розвитку нових і високих технологій – зосереджують малі наукомісткі підприємства, для залучення яких застосовуються податкові пільги, створюються поблизу великих міст і університетських центрів;
- експортоорієнтовані зони – сприяють розвитку експортного та міжнародного торгового потенціалу для збільшення кількості іноземних інвестицій, а також для зміни торговельного балансу платежів країни;
- технополіси – передбачають створення міста або його частини, де зосереджені наукомісткий бізнес, освіта і наукові організації, де надаються податкові пільги та інші преференції суб'єктам малого інноваційного підприємництва [21].

Щодо державної фінансово-кредитної інфраструктури підтримки МСП то вона представлена Фондами підтримки підприємництва. Український фонд підтримки підприємництва є державною неприбутковою організацією. Ця структура за державні кошти впроваджує затверджені урядом заходи та програми, спрямовані на забезпечення для суб'єктів малого і середнього бізнесу можливості отримати освітню, консультаційну, гарантійну і, зокрема, пільгову фінансово-кредитну підтримку [22].

Важливою складовою інфраструктурної підтримки МСП є лізингові центри та компанії. Лізинг являє собою вид фінансових послуг, форму кредитування при придбанні основних фондів підприємствами або дуже дорогих товарів фізичними особами [23]. Лізингові операції відіграють важливу роль у придбанні устаткування та обладнання малими підприємствами. Саме тому здешевлення лізингових платежів сприятиме розвитку малого бізнесу в Україні. Нерозвиненість лізингу та франчайзингу значно обмежує фінансування МСП.

Частиною інформаційно-консультативної інфраструктури являються консалтингові фірми. Консалтингові фірми надають управлінські, фінансові, юридичні, технологічні консультації тощо.

Управлінські консультації – це консультації щодо загальних питань управління, розробки стратегій, управління маркетингом і збутом, маркетингові дослідження, управління виробництвом, управління кадровими й трудовими ресурсами та їх розвиток, екологія й безпека праці, структура управління, аналіз ринку. Технологічні консультації (інжиніринг) – інформаційні технології, автоматизація, виробничий дизайн, інформаційні системи та комунікації [17, с. 12].

Слід зазначити, що в Україні існує необхідність створення інноваційно-технологічних центрів, технополісів, об'єктів фінансової і товаропровідної мереж. Ці види інфраструктурної підтримки поступово починають розвиватися, але масштаби цих процесів усе ще не відповідають потребам країни, а це означає, що вони не можуть помітно впливати на економіку в цілому [24, с. 33].

Таким чином, попри існування значного інституційного забезпечення розвитку МСП, на сьогодні чітка координація між об'єктами інфраструктурної підтримки відсутня. В Україні досі не створено єдиного механізму їх регулювання, дієвої системи законодавства та державної підтримки підприємництва. Деякі інституції лише частково торкаються питань підтримки МСП (такі як небанківські фінансові установи та лізингові центри), інші – створені виключно для реалізації проектів у середовищі МСП (бізнес-інкубатори). Але все ж більшість установ не показують стабільну роботу та ефективну підтримку МСП.

1.4 Зарубіжний досвід існування інфраструктурної підтримки підприємництва

Успішний розвиток МСП досягнутий у багатьох економічно розвинутих країнах світу став можливим при одночасному поєднанні ефективного

державного регулювання, високого рівня самоорганізації малих і середніх підприємств і розвинутої інфраструктури підприємництва. Зважаючи на важливість розвитку МСП, багато урядів розробляють спеціальні програми підтримки та заходи політики, спрямовані на створення та розвиток національного сектору МСП. Вони спрямовані на надання підтримки МСП у реалізації їхнього потенціалу та їх розвитку, та як наслідок, економічного зростання країни [25, с. 69].

Особливу увагу необхідно приділити існуючій інфраструктурі в європейських країнах, оскільки євроінтеграція є стратегічним напрямком України.

У Словаччині за допомогу малим та середнім підприємствам відповідає «Народне агентство з розвитку малого та середнього підприємництва» з центром у Братиславі. Його діяльність пов'язана з вдосконаленням законодавства, допомогою підприємцям в отриманні кредитів і гарантій на них. У рамках міжнародної діяльності воно виконує функцію програмної одиниці і одиниці управління для розвитку програми PHARE Європейського Союзу. У співпраці з німецькими партнерами агентство організує стажування, освітні та тренінгові курси, галузевоорієнтовані консультації. Ще одним партнером агентства є Австрія. Їх співпраця пов'язана з підвищенням рівня консультацій нових регіональних консультативних і інформаційних центрів, а також з допомогою при виробництві програм розвитку для МСП, особливо на основі узагальнених інформацій з податкових декларацій. З Японським агентством міжнародної співпраці (JICA) співробітництво розвивається за допомогою картографування конкретної ситуації у Словаччині і визначенням областей для можливої діяльності [26, с. 244].

Окрім регіональних консультативних та інформаційних центрів, також існують підприємницькі інноваційні центри, діяльність яких зосереджена на формуванні підприємницького середовища для підприємств з інноваційним спрямуванням. Вони є інкубаторами для малих підприємств, оскільки також надають матеріальну допомогу.

Серед різноманітних сучасних форм інноваційних структур в країнах ЄС успішно функціонують інноваційні координаційні центри (центри трансферу технологій) – Innovation Relay Centre (IRC), які забезпечують ефективну комунікацію у сфері трансферу нових знань та технологій не лише між національними суб'єктами ринку інновацій, але й поза межами країни, формуючи мережеву структуру наднаціонального характеру. Останнє має важливе значення як для налагоджування міжрегіональних зв'язків у сфері науково-технологічного та інноваційного співробітництва, так і у контексті поглиблення інтеграції у Європейський дослідницький простір. Інноваційні координаційні центри надають національним підприємствам широкий спектр послуг, зокрема:

- підтримку місцевих галузей промисловості;
- пошук надійних партнерів (через європейську мережу інноваційних центрів);
- розповсюдження інноваційних ідей по Європі;
- допомогу у налагодженні трансферу технологій між місцевими суб'єктами господарювання [27].

Характеристика деяких існуючих інноваційних координаційних центрів країн ЄС подана в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Характеристика інноваційних координаційних центрів країн ЄС

Інноваційні координаційні центри країн ЄС	Характеристика
1	2
Інноваційний координаційний центр в Англії	Створений з метою координації діяльності регіональних центрів (IRC North of England і Nord Manche), використовуючи результати їхніх досліджень, надаючи їм безпосередню допомогу у трансфері технологій. ІКЦ в Англії виконують дві головні функції: прощтовхування інноваційних технологій і процесів виробництва, створених регіональними центрами та розміщення технологій, експортованих з Європи, у регіональних інноваційних центрах.

Продовження таблиці 1.1

1	2
Інноваційний координаційний центр в Німеччині (IRC South Germany Deutsch)	Незалежне підприємство, що займається просуванням програм технічної допомоги та підтримкою трансферу технологій. Основна діяльність центру спрямована на допомогу промисловим підприємствам в участі у європейських НДДКР, допомогу в обробці результатів досліджень і здійсненні трансферу технологій за кордон, стимулювання інноваційних процесів у промислових підприємствах та їх підтримку в управлінні транскордонними процесами. Важливим напрямком діяльності ІКЦ є проведення інноваційного аудиту для МСП у регіоні, що дозволило систематизувати технологічні потреби підприємств, виконувати національні та європейські дослідницькі проекти, співпрацювати з партнерами для використання результатів досліджень чи здійснювати трансфер існуючих технологій.
Інноваційний координаційний центр Португалії (IRC Portugal (ISQ))	Керує одним з двох інформаційних центрів Португалії та здійснює підтримку інновацій в рамках транснаціональної співпраці із передачі технологій у Європу. Послуги ІКЦ першочергово направлені на технологічно-орієнтовані МСП, але також є доступними для великих підприємств, науково-дослідних інститутів, університетів, технологічних центрів та інноваційних агенцій.
Інноваційний координаційний центр у Греції (IRC HELP FORWARD)	Запровадив інноваційну політику з надання послуг щодо трансферу технологій, що забезпечило налагодження професійних зв'язків у відносинах між клієнтом та надавачем послуг. В процесі діяльності дохід отримувався завдяки презентації подій у світі технологій, здійсненні аудиту технологій, наданні послуг із використанням результатів НДДКР тощо.
Інноваційний координаційний центр у Франції (IRC France Centr'EST)	Діє в регіональному середовищі, де місцеві органи влади активно співпрацюють у розповсюдженні інновацій між малими та середніми підприємствами. Як основу маркетингової стратегії, ІКЦ Франції розробив власну сервіс-пропозицію під назвою «Пропозиція глобальних часових технологій», що складається з чотирьох основних складових: пакету технологічних пропозицій; пакету технологічних запитів; коротко-, середньо- та довготермінових послуг; дослідження ринку технологій.

Складено автором на основі [27]

Отже, як видно з таблиці 1.1 інноваційні координаційні центри надають національним підприємствам різноманітні послуги. Існування мережі інноваційних регіонів сприяє обміну досвідом щодо інноваційної стратегії та локальної мережі центрів з поширення інновацій серед країн ЄС.

Необхідно також відзначити успішне функціонування європейських бізнес-інкубаторів. Так у Фінляндії наявність значної кількості бізнес-інкубаторів забезпечила стабільне економічне зростання країни. При цьому бізнес-інкубатори стали не лише ефективним механізмом створення нових промислових підприємств, а й одним з ключових центрів консолідації зусиль різних суб'єктів (підприємств, університетів тощо) для активізації інноваційної діяльності. Фінські фахівці на власному практичному досвіді переконалися, що бізнес-інкубатори є дуже ефективним інструментом створення нових фірм та робочих місць, а також розширення співпраці між підприємствами й навчальними закладами.

У Швеції нараховується близько 80-ти бізнес-інкубаторів. Шведський досвід демонструє бізнес-інкубатори як ефективний інструмент розвитку бізнес-середовища промислових підприємств, місце генерування і впровадження інноваційних ідей на базі великих компаній. У Швеції набула активного поширення така форма ділового інкубування, як «внутрішній» інкубатор, який створюється великими підприємствами з метою стимулювання нових ідей, інновацій та розробки і впровадження внутрішніх бізнес-проектів. Це сприяє розвитку духу підприємництва серед працівників підприємства й підвищує рівень внутрішньої інноваційної діяльності та конкурентоспроможності підприємства-сателіта. Окремі проекти можуть реалізовуватися в рамках великого підприємства, проте більшість новостворених фірм відокремлюються від нього, особливо у тих випадках, коли бізнес-проект не пов'язаний з головним напрямом діяльності великого підприємства. Стимулювання державою комерціалізації інноваційних наукових розробок дослідників та науковців зі збереженням за ними права інтелектуальної власності є особливістю фінської та шведської моделей бізнес-інкубування.

В Італії бізнес-інкубатори виконують функції центрів зайнятості, середовищ впровадження інноваційних ідей, підтримки малого бізнесу, джерел новітніх технологічних розробок та центрів прикладання надлишкової робочої

сили для великих корпорацій. Малі інноваційні підприємства Італії, що є вихідцями бізнес-інкубаторів, забезпечують діяльність великих промислових корпорацій в частині інновацій. Найбільшим італійським бізнес-інкубатором вважається ВІС Liguria, основними напрямками функціонування якого є: розвиток регіону Лігурії, підтримка стартів і розширення бізнес-проектів, управління проектами, підтримка трансферу технологій і підприємництва із залученням науковців Генуезького університету. ВІС Liguria входить до складу європейської мережі підтримки інноваційного підприємництва EBN, що нараховує понад 200 центрів у Європі. Бізнес-інкубатор «Лігурія» надає три види послуг: логістичну, консультаційну та фінансову допомогу (у частині залучення іноземних інвестицій співпрацює з національною агенцією Invitalia) [28, с. 61-62].

Існуючі технологічні парки країн Європейського союзу фінансуються переважно за рахунок коштів місцевого або державного значення. Наприклад, у Великобританії ця часта досягає 62%, у Німеччині – 78%, у Франції – 74%, у Голландії – 70%. Найбільш успішно діючим технопарком Франції вважається «Мец-2000», який було створено у 1983 році. У ньому діють близько 160 компаній такі, як: «Daewoo», «Bosch», IBM. Бюджет технопарку складає 400 млн. грн. Створення спеціальних економічних зон створює платформу для залучення іноземних коштів на території країни [29, с. 107].

Також слід зазначити, що МСП європейських країн займаються в основному експортною діяльністю. Малий та середній бізнес країн ЄС приносить більше 50% доданої вартості економіки. Досягненню таких результатів сприяли різноманітні програми розвитку експорту МСП, які допомагають вирішити наступні задачі:

- підвищення обізнаності;
- доступ до високоцінної інформації;
- освітні програми для персоналу;
- розвиток мереж МСП;
- підтримка інтернаціоналізації торгівлі послугами;

- використання інтернаціоналізації для підвищення конкурентоспроможності;
- індивідуальна підтримка (пошук клієнтів, партнерів, оцінка конкурентоспроможності);
- транскордонне співробітництво.

Особливістю таких програм, є те що вони можуть вирішувати одразу декілька задач. Фінансування таких програм здійснюється за рахунок національних урядів, спільного фінансування зі структурними фондами ЄС та проектами підтримки [30, с. 22-24].

Наприклад, уряд Ірландії реалізує програму «Перший політ» (First flight), що спрямована на надання допомоги МСП з оцінки та розвитку ключових навичок щодо управління ризиками, часом і витратами, пов'язаними з виходом на міжнародні ринки. Окрім цього, потім компанія отримує один чи декілька видів підтримки від Enterprise Ireland (державної організації, відповідальної за вихід підприємств Ірландії на зарубіжні ринки та розвиток ірландських підприємств на зарубіжних ринках). Цільова аудиторія: ірландські компанії, що тільки збираються експортувати, або експортери на ранніх стадіях з обсягом експортної торгівлі в межах 30 тис. євро [30, с. 24]. Завдяки цьому, Ірландія займає одне з провідних місць в Європі за часткою МСП в експорті (88,5%), а частка експорту у ВВП країни сягає 107% [30, с. 5].

Підтримка МСП в США здійснюється Адміністрацією з малого бізнесу США. Основними сферами діяльності даної організації є:

- фінансування бізнесу;
- розвиток підприємництва (навчання, інформаційні послуги, тренінги);
- державні контракти (федеральні замовлення);
- адвокатура (захист інтересів малого бізнесу) [31, с. 3].

Державна підтримка малого бізнесу в США є досить сильною, саме тому в країні існує достатньо розвинутий сектор МСП.

Починаючи з 60-х рр., кількість бізнес-інкубаторів постійно зростала і на сьогодні їх у США нараховують близько півтори тисячі. У 90-х рр. виникли Інтернет-інкубатори. В останні десятиліття кількість бізнес-інкубаторів постійно зростала, незважаючи на кризові явища в економіці. Пояснюється такий ріст активною державною підтримкою та високою дохідністю самих інкубаторів. За даними NBIA (National Business Incubation Association) 87% підприємств, «вирощених» у бізнес-інкубаторах, продовжують функціонувати на ринку. Без інкубаторів частка працюючих підприємств знижується до 50% [32, с. 179]

На сьогодні в США діють одні з найуспішніших бізнес-інкубаторів, зокрема:

- бізнес-інкубатор для технічної підтримки високотехнологічних компаній FFVC у Північній Кароліні;
- бізнес-інкубатор для допомоги підприємцям-початківцям Affinity Lab у Вашингтоні;
- бізнес-інкубатор для реалізації софтових та інтернет-проектів Alpha Lab у Пенсільванії [33, с. 330].

Більшість американських бізнес-інкубаторів зорієнтовано на високотехнологічні підприємства (більше 37% північноамериканських бізнес-інкубаторів). Для порівняння, у середньому лише 6% зорієнтовані на сферу послуг, 3% на промисловість. Близько 47% бізнес-інкубаторів працюють в міських районах, 28% працюють у сільській місцевості і близько 25% у приміських районах.

На сьогодні близько 32% бізнес-інкубаторів спонсоруються академічними інститутами, 25% – організаціями економічного розвитку, 16% – державними структурами, 4% – іншими типами організацій (рисунок 1.1). Крім того, 4% бізнес-інкубаторів є «гібридами» з більш ніж одним спонсором, 4% спонсоруються за рахунок некомерційних організацій, 15% інкубаторів не мають спонсорської або іншої підтримки.

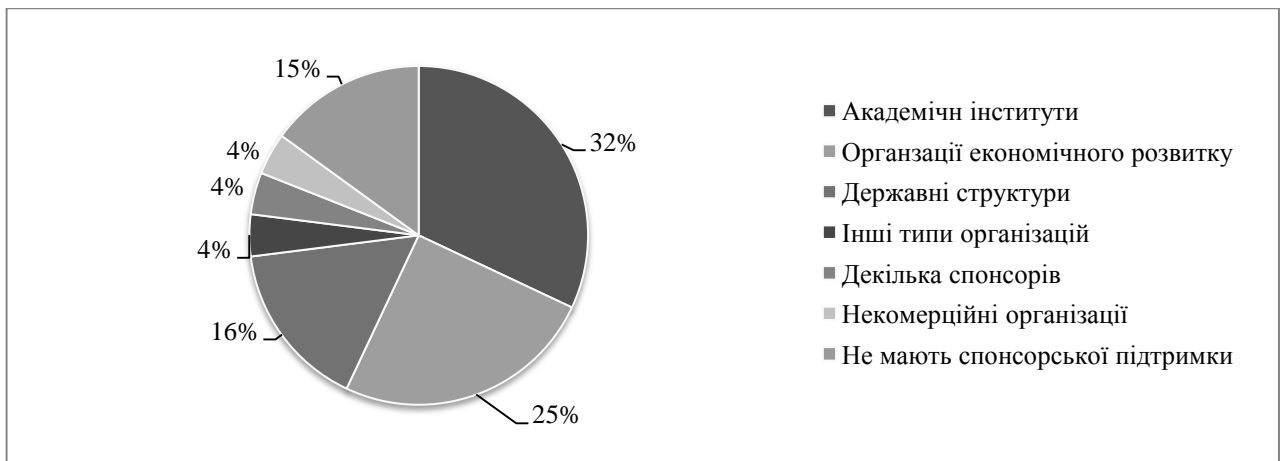

Рисунок 1.1 – Структура підтримки північноамериканських бізнес-інкубаторів

Складено автором на основі [16, с. 96]

Найбільш успішними у розвитку технопарками США є Силіконова долина, «Шосе-128», «Трикутний дослідний парк». Ці технопарки стали моделями для створення подібних структур не тільки в інших районах США («Силіконовий рукав» (штат Луїзіана), «Силіконовий ліс» (Портленд), «Силіконові передгір'я» (Сакраменто), «Коридор технології» (Арканзас), «Долина роботів» (Флорида)), але і в інших країнах. Окрім того, у США із 25 університетів 23 мають наукові парки [29, с.106-107].

У Китаї також існує система центрів підтримки МСП. В даний час діє близько 1800 таких центрів, з яких 800 є державними організаціями та 1000 – комерційними. Центри підтримки МСП здійснюють надання наступних послуг:

- проведення аудиту (на безоплатній основі);
- навчання персоналу;
- юридична допомога;
- технологічна підтримки.

Окрім того, в країні діє державна інформаційна служба CSMEО, яка була створена в 2001 році, та яка відіграє провідну роль у розвитку економіки країни. Ця служба займається наданням послуг з інформаційного консультування населення та підприємців у питаннях діяльності малого і середнього бізнесу через свій Інтернет-сайт. Мережа CSMEО охоплює всі

регіони Китаю, що дає можливість інформувати населення про стан ринку праці, зміни чинного законодавства, останні досягнення в області науки і технологічних винаходів, про розвиток і стан суб'єктів малого і середнього бізнесу. Пріоритетом його діяльності є створення умов для здійснення підприємствами МСП довгострокового експорту і виведення їх на міжнародну арену. З метою реалізації даних цілей служба надає наступні види підтримки МСП:

- компенсація частини витрат на проведення виставок (до 50%);
- сертифікація по ISO;
- допомога в оформленні прав на інтелектуальну власність (в тому числі компенсується до 50% витрат);
- інформаційна підтримка;
- торговий майданчик для МСП;
- підвищення якості продукції;
- підтримка при виході на міжнародні ринки, в тому числі юридичні консультації;
- проведення тренінгів для співробітників МСП.

Окрім того, в Китаї з метою підтримки молодіжного підприємництва створено спеціальну організацію – «Китайський молодіжний бізнес» (Youth Business China – YBC). Також підтримка надається підприємствам, що знаходяться на початковій стадії розвитку, як правило, протягом перших трьох років життя підприємства. Така підтримка надається у вигляді фінансування, призначення керівників-наставників, консультацій та тренінгів.

Фінансування здійснюється у вигляді надання безпроцентної позики в розмірі від 30 тис. до 50 тис. юанів (близько 8 тис. доларів США) на термін до трьох років, без застави. Повернення позики починається з 7-го місяця, як правило, по 1000 юанів (близько 160 доларів США) на місяць. У разі наявності прострочень у виплаті боргу протягом 2-3 місяців на підприємство направляється перевірка, метою якої є допомога підприємству у виході зі складного становища і налагодження діяльності. Подібна система моніторингу і

допомоги досить ефективна, частка неповернень позик в портфелі організації становить приблизно 4%.

Керівники-наставники, що прикріплюються до новостворюваних підприємств, повинні протягом трьох років проводити зустрічі з керівництвом підприємства-початківця (не менше 4 годин на місяць) і допомагати їм. Наставники залучаються на волонтерських засадах, а ще їх підприємствам надаються податкові пільги [34].

Окрім цього з 2006 року в країні існує Китайська асоціація МСП (China Association of Small and Medium Enterprises – CASME). Асоціація підпорядковується Державному комітету розвитку і реформи КНР та є координатором між МСП і Урядом Китаю. Діяльність асоціації спрямована на:

- проведення тренінгів для МСП;
- надання підтримки в отриманні фінансування, у виборі кредитного продукту і банку;
- підтримку інтернет-платформ для взаємодії банків і МСП;
- здійснення допомоги при виході на міжнародні ринки;
- проведення щорічного свята МСП;
- об'єднання некомерційних та громадських організації МСП Китаю;
- здійснення аналізу, узагальнення та доведення пропозицій МСП до уряду;
- здійснення індексування розвитку МСП (спільно з Міністерством статистики) [35].

Уряд Китаю спільно з місцевою владою організував більше 400 бізнес-інкубаторів. Особливістю китайських бізнес-інкубаторів є масштабність (бізнес-інкубатори тут є операторами великої кількості підприємницьких суб'єктів). Оскільки урядове агентство із управління бізнес-інкубаторами перебуває у структурі Міністерства науки й технологій, всі ці бізнес-інкубатори надають свої послуги компаніям, які займаються технологіями. У результаті всі бізнес-інкубатори Китаю досить великі. Тільки у Шанхаї є близько 30 інкубаторів, які обслуговують 300 компаній. Чимало з цих компаній було

створено так званими «вченими, що повернулися». Це вчені, які отримали освіту у Західній Європі, Північній Америці та повернулися до Китаю, щоб створити нові компанії, які можуть активно розвиватися [28, с. 62].

Ще одним прикладом успішного розвитку МСП є Канада. Малі підприємства сягають більше 98% усіх канадських підприємств, забезпечуючи при цьому близько 48% робочих місць країни. При цьому, більш ніж 76% малих підприємств займаються торгівлею та послугами, а менше 24% – матеріальним виробництвом [36, с. 17]. Особливість розвитку МСП в Канаді є те, що їх надання бізнес-послуг має довгу історію розвитку програм підтримки малих та середніх підприємств, їх реалізацію та участь в них. Саме завдяки цьому, канадський сектор МСП зараз знаходиться на етапі зрілості.

У 1988 році Канада першою з економічно розвинених країн прийняла програму «Національна політика підприємницької діяльності». Саме з неї почалася підтримка МСП. Програма створення і поліпшення сприятливого середовища та економічного клімату передбачала:

- усунення або нейтралізацію перешкод для розвитку МСП;
- підтримку інтересів МСП;
- сприяння створенню, росту та розвитку МСП.

В рамках діяльності Канадського уряду існує багато програм економічного інформування та економічної підтримки (таблиця 1.2). Вони діють як в сільських, так і в міських районах Канади.

Таблиця 1.2 – Характеристика програм з підтримки МСП в Канаді

Програма	Характеристика
1	2
Strategis	Являє собою Інтернет-сайт уряду Канади, який надає повну інформацію і підтримку для підприємців в форматі бізнес-планів та інформацію про стан ринку щодо ключових проблем розвитку МСП.
CFDS's (бізнес-центри)	Надають широкий спектр послуг для підприємців на місцях, включаючи мікро-кредитування, консультації, інформаційні послуги, підготовку молодих кадрів. Бізнес-центри здійснюють також підтримку діяльності місцевих громадських об'єднань, сприяють просуванню інвесторів в регіонах.

Продовження таблиці 1.2

1	2
SEB (програма підтримки індивідуальної трудової діяльності)	Передбачає фінансову та технічну підтримку для категорії безробітних та осіб, які отримують соціальну допомогу, та які збираються зайнятися індивідуальною трудовою діяльністю.
WEC (центр підтримки жіночого підприємництва)	Надає широкий спектр послуг і підтримку руху жіночого підприємництва на місцях, включаючи мікро-кредитування, консультації, інформаційні послуги і підготовку кадрів. Федеральний уряд і органи управління в провінціях Канади надають постійну підтримку особливої бізнес-ініціативи.

Складено автором на основі [37]

Окрім цього Канада намагається створити відповідну регуляторну систему. Зайвий нормативно-правовий контроль змушує підприємців переходити в сектор тіньової економіки. Тобто в країні діє мінімальне нормативно-правове регулювання бізнесу (процес відкриття нового бізнесу займає 3 дні і складається з 2 процедур). Також у Канаді існують програми підтримки експортної діяльності, такі як Служба Комісійної Торгівлі та Програма Бізнес Організацій СМЕ.

Розвиток інфраструктури МСП в Росії є досить низьким. В даний час в РФ функціонує вже понад 120 бізнес-інкубаторів, і кількість таких структур збільшується з кожним роком. Однак ефективність їх діяльності, як правило, є низькою. Така ситуація пов'язана із проблемами з адміністративним ресурсом, з розподілом фінансування, з мотивацією бізнес-інкубантів. Зокрема, проблема адміністративного ресурсу проявляється в тому, що очолювати бізнес-інкубатор «дозволяють близькій людині», який буде підтримувати політику зацікавлених осіб, які відкривали бізнес-інкубатор для звітності. В результаті ініціативи від такого керівника трохи, і вона, як правило, обмежена рамками домовленостей. Звичайному малому підприємству потрапити в розряд резидентів дуже складно, запрошуються відомі підприємства, але тих можуть не влаштувати умови бізнес-інкубування.

Проблема розподілу фінансування є в разі, якщо бізнес-інкубатор самостійно розподіляє ресурси, або побічно впливає на їх розподіл, якщо

практикуються, так звані відкати, до 60% від одержуваних інвестицій, а також у зв'язку з виділенням бюджетного фінансування, яке може запізнюватися до кінця фінансового року, а підприємство змушене виконувати роботу на свої резервні кошти або отримані в кредит, в надії отримання субсидії [38].

Таким чином, вивчення світового досвіду інфраструктурної підтримки МСП є дуже важливим для України, адже використавши всі успішні програми розвитку МСП та оминувши перешкоди та помилки інших країн, можна створити основу для поліпшення розвитку МСП в Україні. В країні можна створити аналог американської адміністрації з малого бізнесу та розвивати європейські, китайські та канадські програми розвитку МСП, які б дали змогу посилити його державну підтримку.

Висновки до 1 розділу

Таким чином, у розділі було з'ясовано сутність інфраструктурної підтримки підприємництва. Під інфраструктурною підтримкою підприємництва слід розуміти підприємства, установи та організації будь-якої форми власності, котрі сприяють розвитку суб'єктів МСП, їх інвестиційній та інноваційній активності, а також просуванню виробленої ними продукції та результатів інтелектуальної діяльності на ринок. Також було визначено роль інфраструктурної підтримки у розвитку підприємництва. Наявність системи інфраструктурної підтримки МСП напряму впливає на середовище діяльності та розвиток підприємництва, а також визначає здатність малих та середніх підприємств швидко адаптуватися до мінливих ринкових умов. Окрім того, інфраструктурна підтримка підприємництва відіграє важливу роль у гармонізації відносин між органами публічної влади, науковою діяльністю і підприємництвом у забезпеченні економічного зростання. Надано характеристику основним об'єктам інфраструктурної підтримки підприємництва. До об'єктів інфраструктурної підтримки МСП належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри

трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є сприяння розвитку малого і середнього підприємництва. Здійснено дослідження зарубіжного досвіду функціонування інфраструктурної підтримки підприємництва, який є дуже важливим для України, адже використавши всі успішні програми розвитку МСП та оминувши перешкоди та помилки інших країн, можна створити основу для поліпшення розвитку МСП в Україні. В країні можна створити аналог американської адміністрації з малого бізнесу та розвивати європейські, китайські та канадські програми розвитку МСП, які б дали змогу посилити його державну підтримку.

2 ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

2.1 Аналіз стану та динаміки інфраструктурної підтримки підприємництва в Україні

Створення належних умов для розвитку підприємництва в Україні неможливе без існування розгалуженої інфраструктури підтримки МСП. Інфраструктура є не лише невід’ємним фактором розвитку підприємницької діяльності в Україні, а й інструментом, ефективна діяльність якого сприяє підвищенню інвестиційної привабливості регіонів, залученню вітчизняних та закордонних інвестицій, застосуванню передових технологій тощо.

В Україні вже досить довгий час залишається диспропорція у формуванні інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва в регіонах (рисунок 2.1).

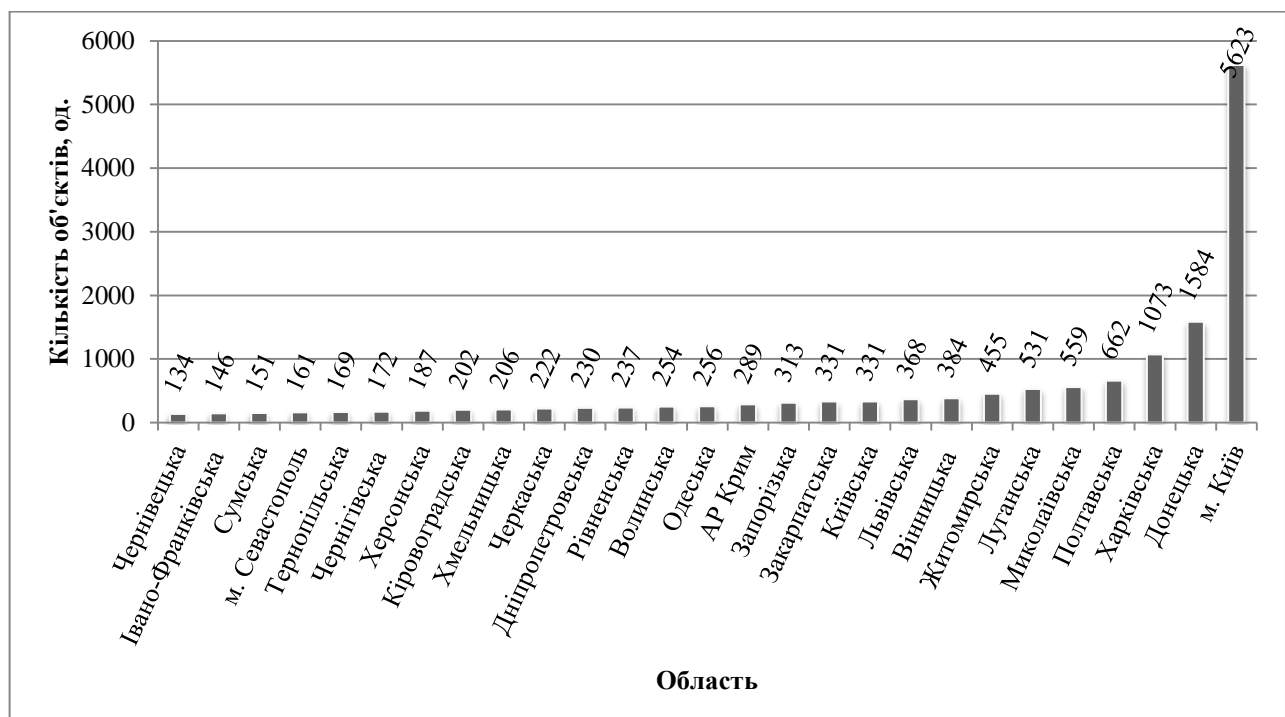

Рисунок 2.1 – Кількість об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва в регіонах України станом на 1 січня 2013 року

Складено автором на основі [39]

З огляду рисунку 2.1 видно, що найбільше об'єктів інфраструктурної підтримки зосереджено в м. Київ (близько 37%), Донецькій (близько 10%) та Харківській (близько 7%) областях. Полтавська, Миколаївська, Луганська та Житомирська області мають близько 3-4% інфраструктурної підтримки МСП країни. Всі інші регіони мають менше 3%.

У 2013 році в Україні налічувались 531 бізнес-центр, 76 бізнес-інкубаторів, 46 технопарків, 535 лізингових центрів, 3964 небанківські та фінансові установи, 242 фонди підтримки підприємництва, 2275 інвестиційних фондів, 756 інноваційних фондів та 3902 інформаційно-консультаційні установи.

У 2013 році в місті Києві відкрито Київський інноваційний інкубатор «iHub», розташований на території Торговельно-промислової палати України та розрахований на 65 місць (20 стартап-команд). «iHub» забезпечує стартапи необхідною освітою та навичками, менторською підтримкою, допомогою у залученні інвестицій та якісною інфраструктурою (більше 16000 інвесторів, 5000 менторів та партнерів із 40 країн світу), щоб команди змогли сфокусуватися на створенні власного бізнесу і мали все необхідне для досягнення успіху. На сьогодні «iHub» складається з 6 відкритих центрів, 335 стартап-компаній та 931 резиденту.

Окрім того, центр займається розвитком екосистеми інноваційних підприємств в Україні та Східній Європі, та підвищенням рівня освіти молодих інноваторів, щоб посилювати соціальний і економічний розвиток регіону.

Нещодавно «iHub» став офіційним центром ЮНЕСКО-ЮНЕВОК в Україні. З доступом до знань та підтримки світової мережі UNEVOC центр продовжує об'єднувати навчання та бізнес через розвиток конкретних підприємницьких та інноваційних навичок, щоб пов'язати інтелектуальний потенціал та створення продуктів з високою доданою вартістю в Україні. У центрі ЮНЕВОК зосереджено збір та інтеграція міжнародного досвіду в освітній діяльності – вдосконалення тем, форматів і змісту освітніх подій, обмін досвідом мережі з колегами по всій земній кулі.

Інноваційний інкубатор «iHub» підтримується МЗС Королівства Норвегія, а оператором проекту є некомерційна організація «Сід Форум» [40].

На Сумщині протягом 2013 року зареєстровано 3 нових бізнес-інкубатори: Сумський обласний бізнес-інкубатор, діяльність якого спрямована на підтримку створення та розвиток власного бізнесу; бізнес-інкубатор «Самар» (м. Суми), метою якого є розвиток молодіжного бізнесу, надання допомоги з економічних та юридичних питань, проведення проектно-експертних оцінок бізнес-ідей, співпраця з інвесторами [41, с. 17]. В Сумах запущено перший в Україні бізнес-інкубатор у сфері житлово-комунального господарства – «Управитель», який має на меті допомогу студентам і починаючим підприємцям створювати бізнес і впроваджувати проекти з управління багатоквартирними будинками. Для залучення на ринок ЖКГ малого і середнього бізнесу організатори бізнес-інкубатору надавали інтерактивні лекції, on-line вебінари і професійний супровід на перших етапах.

Поряд з цим, у регіонах України впроваджуються віртуальні бізнес-інкубатори, діяльність яких спрямована на покращення умов розвитку бізнес-середовища та створення прозорого доступу підприємців до послуг, що надаються органами місцевого самоврядування та іншими адміністративними органами.

3 червня 2013 року на сайті Криворізького ресурсного центру Дніпропетровщини в тестовому режимі розпочав роботу віртуальний бізнес-інкубатор. Завдяки його функціонуванню підприємці мають можливість отримати теоретичну та практичну допомогу, витрачаючи при цьому мінімальну кількість часу. Він існує і до сьогодні, і на разі надає навчальний майданчик, успішний досвід, банк бізнес-ідей, навігатор підприємця, консультаційний центр та блог. В кожному розділі можна отримати необхідну інформацію та допомогу починаючому підприємцю [42].

У межах виконання програми інноваційно-орієнтованого дослідно-консультаційного центру міжнародного рівня «Вінницький бізнес-акселератор» (м. Вінниця) у вересні 2013 року впроваджено проект «Створення і тестування

Навчального центру “Бізнес-акселератор”», метою якого є створення навчального центру практичної підготовки молодих спеціалістів [31].

Окрім того, в регіонах України функціонують об’єкти інфраструктури підтримки підприємництва комунальної форми власності, діяльність яких спрямована на залучення інвестицій на територію регіонів, надання суб’єктам МСП послуг з підготовки та підвищення кваліфікації кадрів, інформаційно-консультативних, консалтингових послуг тощо [41, с. 18].

На Закарпатті у 2013 році відновлено діяльність комунального підприємства «Агенція регіонального розвитку Тячівського району», яким розроблено ряд інвестиційних проектів з метою залучення коштів країн Європейського Союзу.

Агенція разом з Посольством Німеччини на початку 2017 року провели конкурс мікро-проектів результатом якого було надання пропорційного фінансування. Посольство Німеччини в Україні щороку надає підтримку обраним мікро-проектам, спрямованим на поліпшення умов життя бідних верств населення. У співпраці з ініціативами громадянського суспільства, за умови надання ними власного внеску, за минулі роки у державно-суспільному та благодійному секторі були профінансовані, зокрема, такі заходи: встановлення ефективної опалювальної системи, повний ремонт пральної кімнати, заміна вікон, облаштування сенсорного приміщення та ремонт ігрового майданчика.

Також Агенція співпрацює з Швейцарською агенцією з розвитку та співробітництва та її грантовою програмою відкритою у 2016 році, яка має затверджений бюджет та пріоритети на 3 роки (до кінця 2018 року). Ця грантова програма розроблена та відкрита вже після початку бойових дій в Україні, тому її пріоритети та очікувані результати включають не тільки традиційні напрями місцевого розвитку, а й роботу з подолання наслідків конфлікту на Сході України [43].

Станом на 1 січня 2014 року в регіонах України діяли 480 бізнес-центрів, 79 бізнес-інкубаторів, 50 технопарків, 538 лізингових центрів, 4148

небанківських фінансово-кредитних установ, 226 фондів підтримки підприємництва (з яких 23 створені за участю Українського фонду підтримки підприємництва), 3034 інвестиційних та інноваційних фондів і компаній, 4238 інформаційно-консультативні установи [41, с. 16]. Їх регіональне розміщення подано на рисунку 2.2.

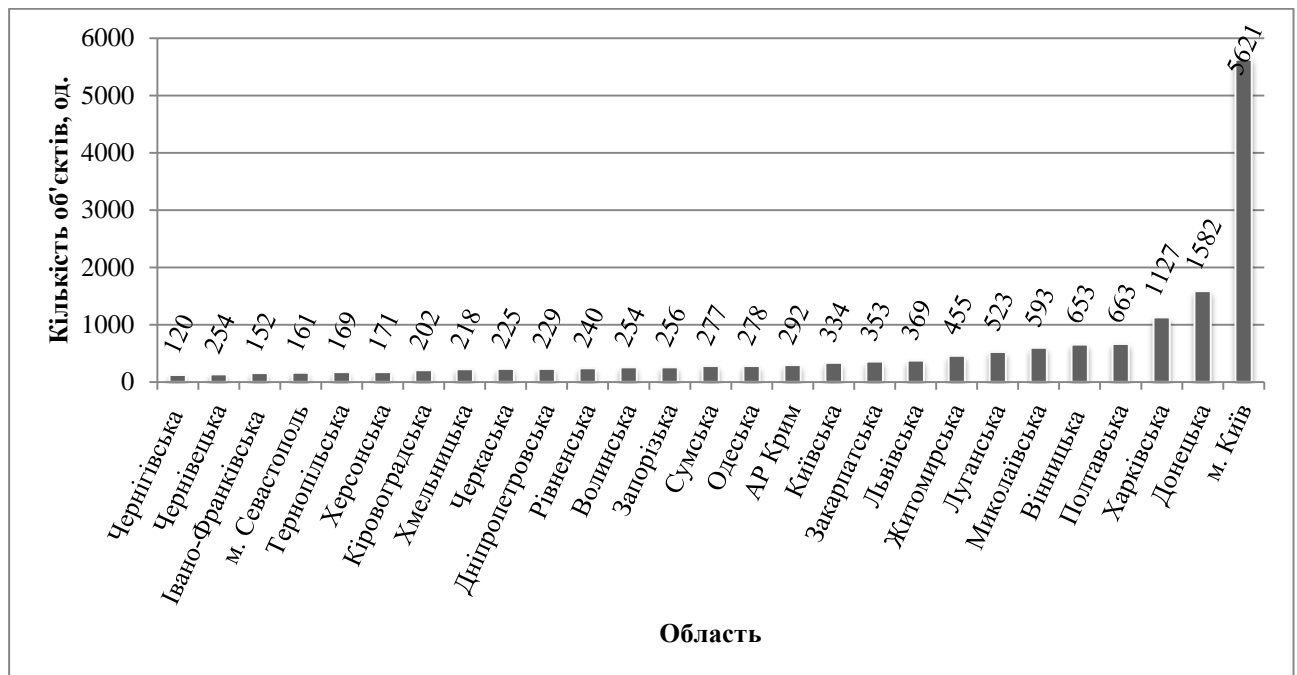

Рисунок 2.2 – Кількість об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва в регіонах України станом на 1 січня 2014 року

Складено автором на основі [39]

Як видно з рисунку 2.2, 35,9% від загальної кількості об'єктів інфраструктури сконцентровано в місті Києві, 10,1 % – в Донецькій, 7,2% – в Харківській областях. В інших же регіонах України питома вага таких об'єктів значно менше, а саме: 4,2% – в Полтавській, 3,4% – в Луганській, 2,9% – в Житомирській, 1,6%– в Запорізькій областях. В місті Севастополь лише 1,0%, в Чернівецькій області – 0,86%, в Чернігівській області – 0,8%.

Формування інфраструктури підтримки МСП протягом 2014 року здійснювалося шляхом розвитку її окремих елементів. Так, у порівнянні з 2013 роком збільшилась загальна кількість бізнес-інкубаторів (на 3,8%), технопарків

(на 8%), небанківських фінансово-кредитних установ (на 4,4%) та лізингових центрів (на 0,6%). Та попри це, відбулося значне зменшення бізнес-центрів та фондів підтримки підприємництва на 10,6% та 7,1% відповідно. Не зважаючи на загальний приріст об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва майже на 3%, їх зміни в структурі та пропорції по регіонах говорять про негативну тенденцію.

Впродовж 2014 року Київським молодіжним центром праці в межах реалізації програми «Молодіжний бізнес-інкубатор» проводились зустрічі молоді з представниками франчайзингових компаній (охоплено понад 100 осіб) та надано понад 100 консультацій з питань започаткування власної справи. Центром здійснювалась підготовча робота щодо проведення конкурсу бізнес-планів підприємницької діяльності серед молоді м. Києва та семінарах-тренінгах на теми: «Бізнес-план – це просто», «Бізнес-план: від розробки до реалізації», «Пошук інвестора від А до Я», «Ефективні переговори: 6 кроків до успіху».

У 2014 році на базі Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка розпочав свою роботу молодіжний бізнес-інкубатор, в якому студенти та молоді підприємці можуть одержати кваліфіковану підтримку протягом «інкубаційного періоду» розвитку підприємства з питань бізнес-планування, оподаткування та ведення бухгалтерського обліку [31].

Слід також зазначити про функціонування громадських об'єднань суб'єктів підприємницької діяльності в Україні. На початку 2014 року в Україні налічувалось 2149 громадських об'єднань. Функціонування таких елементів інфраструктури підтримки підприємництва сприяє забезпеченню захисту прав та інтересів суб'єктів малого і середнього підприємництва, спрямуванню підприємницької ініціативи на вирішенню першочергових проблем регіонів, а також налагодженню ефективної взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадського суспільства.

На Рівненщині успішно працює Рівненська обласна громадська організація «Правова асоціація «Паритет», яка надає суб'єктам

підприємницької діяльності інформаційно-консультативні послуги з питань законодавчо-нормативного регулювання підприємницької діяльності, започаткування та ведення власного бізнесу [41, с. 18].

Також в Україні та її регіонах діє Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України (НАСДСУ). Метою діяльності Асоціації є сприяння покращенню добробуту сільського населення та розвитку сільської місцевості через підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок сільського населення та сільськогосподарських товаровиробників, задоволення та захист соціальних, економічних, фахових та інших спільних інтересів членів Асоціації.

НАСДСУ має великий досвід реалізації дослідницьких, лобістських, інформаційних, навчальних проектів, законопроектної роботи, розробки державних програм, а також досвід співпраці з зарубіжними та міжнародними організаціями, проектами міжнародної технічної допомоги різних країн.

Асоціація проводить різноманітні навчальні семінари, в тому числі міжнародні, круглі столи, міжнародні науково-практичні конференції.

НАСДСУ започаткувала видання перших в Україні навчальних посібників «Основи сільськогосподарського дорадництва в Україні» та «Посібник для сільськогосподарських дорадників», матеріалів і документів Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України в 3-х томах, програм, буклетів, брошур, довідників тощо. Також Асоціація здійснює інформаційне забезпечення та промоції дорадчих служб через власний веб-сайт, газету-вкладку «Вісник Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб «ДОРАДА» у форматі друкованого видання «Вісник “Фермер України”», національне радіо, телебачення, інші засоби масової інформації.

Окрім цього, НАСДСУ ініціювала прийняття Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» та проектами нормативно-правових актів на його виконання, в тому числі Державної цільової програми сільськогосподарської дорадчої діяльності на період до 2009 року, інших

правових актів, спрямованих на розвиток сільського господарства та сільської місцевості.

Асоціація та її члени (дорадчі служби, дорадники) співпрацюють на партнерських засадах з міжнародними програмами і проектами Світового банку, ФАО, Європейської Комісії, урядів Сполучених Штатів Америки, Канади, Великобританії, Німеччини, Данії, Нідерландів, Швеції, Польщі, а також з дорадчими службами Болгарії, Естонії, Латвії, Литви, Молдови, Румунії, Угорщини, Японії, Білорусії, Китаю, Російської Федерації. Дорадчі служби на замовлення органів влади надають соціально спрямовані дорадчі послуги [44].

У 2013 році в Автономній Республіці Крим (АРК) створено громадську організацію «Кримський республіканський бізнес-інкубатор» та розпочато роботу з відкриття консультаційних пунктів цієї організації у регіонах. З метою вдосконалення підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для малого та середнього підприємництва Міністерством економічного розвитку і торгівлі АРК спільно з громадською організацією «Кримський республіканський бізнес-інкубатор» у звітному році проведено цикл семінарів-тренінгів. На разі діяльність організації не підпорядковується Мінекономрозвитку.

Громадською організацією «Буковинська асоціація сільськогосподарських дорадчих служб» спільно з Чернівецькою обласною державною адміністрацією розпочато впровадження нового проекту Німецького товариства міжнародної співпраці (GIZ) «Розвиток та підтримка дрібних та середніх виробників органічної продукції Чернівецької та Івано-Франківської областей». В рамках проекту проведено цикл семінарів та круглих столів, надано понад 200 консультацій [41, с. 19].

Сприяння розвитку інфраструктури підтримки підприємництва, зокрема надання суб'єктам господарювання фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, науково-технологічної, консультативної, маркетингової, кадрової та освітньої підтримки є одним із основних питань, що потребує вирішення на державному рівні.

На початок 2015 року в Україні налічувалось 447 бізнес-центрів, 82 бізнес-інкубатори, 58 технопарків, 216 фондів підтримки підприємництва, 2825 інноваційних та інвестиційних фондів та 4054 інформаційно-консультативні установи. Разом з тим, у розподілі цих об'єктів за географічним принципом спостерігається певна диспропорція. Так, близько 35% від їх загальної кількості сконцентровано в м. Київ (маже не змінно з 2013 року). Таким чином, в Україні відсутня належна підтримка підприємництва на регіональному рівні, що зумовлено недостатньою її координацією та фінансуванням [45, с. 80].

Станом на 1 січня 2015 року в Україні налічувалося 2812 небанківських кредитно-фінансових установ, у тому числі 538 кредитних спілок. Найбільша їх кількість – у Харківській області (436 од.), м. Києві (338 од.), Миколаївській (208 од.), Полтавській (188 од.), Житомирській (178 од.), Рівненській (144 од.) та Вінницькій (134 од.) областях. Згідно з офіційними даними фактично функціонують 204 зазначені установи (7,2% від їх загальної кількості).

Також зареєстровано 2825 інвестиційні фонди та компанії фактично функціонуючих з яких лише 76 (2,7 % від їх загальної кількості). Зокрема, зареєстровано 1312 од. в м. Києві, 222 од. в Донецькій (у 2013 році), 184 од. Харківській, 83 од. Полтавській областях. По одній установі зареєстровано в Запорізькій, Тернопільській, Хмельницькій та Чернігівській областях [31]. Отже, не зважаючи на кількість об'єктів інфраструктурної підтримки МСП в регіонах України, їх якісна характеристика є досить негативною, оскільки фактично більшість установ не працюють.

Одним з напрямів підвищення конкурентоспроможності економіки є кластери – об'єднання підприємств різних галузей, які не зливаються в єдину структуру, а співпрацюють у межах спільної стратегії розвитку, дозволяючи поєднувати ресурси, у тому числі й фінансові, що значно поліпшує умови для створення конкурентоспроможних товарів та послуг на внутрішньому й зовнішньому ринках. Впровадження кластерів, побудованих на регіональній спеціалізації, сприяли розвитку економіки Європи та інших розвинутих держав світу [46, с. 21].

В Україні існують 4 інноваційні промислові кластери. У межах реалізації програм розвитку малого та середнього бізнесу в Івано-Франківській області створено асоціацію «Галицький інноваційний кластер», як інноваційний інструмент, що представляє групу локалізованих взаємозалежних компаній, постачальників устаткування, комплектуючих, спеціалізованих послуг, науково-дослідних інститутів, вищих навчальних закладів та інших організацій.

Окрім нього, у м. Кам'янець-Подільський функціонує кластерне утворення – громадська організація «Подільська гільдія ремісників», основною метою діяльності якого є відродження та популяризація ремесл та культури Середньовіччя. Працює Подільсько-Буковинський туристичний кластер, учасниками якого є міські ради трьох міст: Кам'янця-Подільського, Чернівців та Хотина.

Кластер сільського туризму «Оберіг» об'єднує осіб, які працюють для розвитку громади та впроваджують інноваційну технологію розвитку сільського туризму у с. Гриців (Шепетівський район Хмельницької області). За його ініціативою розповсюджується інформація та надається консультативна допомога населенню щодо організації роботи у секторі сільського зеленого туризму. При кластері функціонує центр сільського зеленого туризму, на базі якого проводяться відповідні семінари, тренінги, лекції, круглі столи тощо [31].

В Івано-Франківській області з 2000 року успішно діє туристичний кластер «Сузір'я», який спеціалізується на наданні туристичних послуг, виготовленні сувенірної продукції, виробів з овечої шкіри, народних промислів тощо. Ініціатором створення кластеру виступили вчені Прикарпатського національного університету, які об'єднали на добровільних засадах десятки майстрів художніх промислів, окремих виробників, підприємців, посередників, представників науки й державних установ.

У Рівненській області було створено деревообробний кластер за ініціативою торгово-промислової палати за активної підтримки ділових кіл регіону й фінансової підтримки фонду «Євразія». Об'єднання в кластер більше 30 приватних лісопильних і деревообробних підприємств, проектних і

дослідницьких інститутів, дизайнерський центрів дозволило досягти більш ефективного використання місцевих лісових ресурсів, перейти від виготовлення простої і примітивної продукції (пиломатеріалів, піддонів) до більш складної, з більшою часткою доданої вартості, а саме меблів для будинків й офісів, сувенірів й інших виробів.

У Житомирській області було сформовано три кластери – в агропромисловому виробництві, машинобудуванні та будівництві.

У Полтавській області розпочато формування кластера зеленого туризму, впроваджується проект зі створення регіонального кластера виробників екологічно чистої продукції.

В Одеській області обласною організацією роботодавців розроблено пілотний проект створення сільськовиробничого кластера [46, с. 22-23].

У 2014 році в Україні з'явилися перші індустріальні парки. Тоді ж з'явився національний проект «Індустріальні парки України», який передбачав створення в різних регіонах 10 пілотних парків. До кінця того ж 2014 р. в держреєстрі значилося вже 12 парків (наступний там з'явився тільки в травні минулого 2016 року). Метою цього проекту було посилення інвестиційної привабливості регіонів, пожвавлення розвитку внутрішнього виробництва, залучення інвестицій в реальний сектор економіки, створення робочих місць, а також збільшення експортного потенціалу країни. Проте проект зазнав провалу. Головною перешкодою стала навіть не нинішня ситуація в країні, яка не сприяє залученню інвесторів і розвитку виробничих проектів, а неповноцінне законодавство, яке лише нещодавно почали коригувати.

Необхідно зазначати, що ж саме відбувається з парками поки законодавство не доведено до відповідності. 30 травня 2016 року наказом Мінекономрозвитку і торгівлі індустріальний парк «Мироцьке» в с. Мироцьке Київської області включений до реєстру. Він розміщений на суміжних земельних ділянках приватної власності загальною площею 36,7 гектар в безпосередній близькості від автодороги «М 07» Київ-Ковель-Ягодин. У парку передбачається можливість здійснення наступних видів діяльності:

виробництво будматеріалів, деревообробна, легка та харчова промисловість, приладобудування, альтернативна енергетика, матеріально-технічне постачання і збут, промисловість засобів обчислювальної техніки, інформаційно-обчислювальний обслуговування, наука і наукове обслуговування, електротехнічна промисловість та інші [47].

На сьогодні у реєстрі індустріальних парків знаходяться 28 позицій [48]. У 2016 році до списку було додано Вінницький індустріальний парк та Індустріальний парк «Житомир-Схід». Вінницький індустріальний парк має розгорнутись на площі 60 гектарів, залучити у регіон понад 300 мільйонів інвестицій та створити близько 7000 робочих місць [49]. За словами міського голови Житомиру, компанія, яка інвестуватиме у парк «Житомир-Схід», давно працює у Коростені. Компанія обіцяє інвестувати у Житомир щороку близько 50 млн. євро і працевлаштувати понад 1200 житомир'ян [50].

У 2017 році було зареєстровано 13 парків: Індустріальний парк «Новодністровськ» (м. Новодністровськ, Чернівецької області), Індустріальний парк «Фастіндастрі» (м. Фастів, Київської області), Індустріальний парк «Павлоград» (Павлоградський р-н, Дніпропетровська обл.), Яворівський індустріальний парк (Яворівський р-н, Львівська обл.), Індустріальний парк «Золотоноша» (м. Золотоноша, Черкаська обл.), Індустріальний парк «Вінницький кластер холодильного машинобудування» (м. Вінниця), Новороздільський індустріальний парк (м. Новий Розділ, Львівська обл.), Індустріальний парк «Нововолинськ» (м. Нововолинськ, Волинська обл.), Індустріальний парк «Лиманський» (м. Лиман, Донецька обл.), Індустріальний парк «СІГМА Парк Яричів» (с. Старий Яричів, Кам'янка-Бузький р-н, Львівська обл.), Індустріальний парк «Ланнівський індустріальний парк» (селище Ланна, Карлівський р-н, Полтавська обл.), Індустріальний парк «ПрАТ «Промислово-технологічний парк «Київщина» (с. Нові Петрівці, Вишгородський р-н, Київська обл.), Кам'янка-Бузький індустріальний парк (м. Кам'янка-Бузька, Львівська обл.).

Слід також зазначити, що у травні 2017 року у Львові розпочалася реалізація проекту інноваційного парку LvivTech.City, в якому буде створено сучасну та стимулюючу до розвитку екосистему для хай-тек-компаній. Проект передбачає спорудження за принципом «Живи – працюй – навчайся – відпочивай» комплексної інфраструктури: ділової (офіси класу А, конференц-центри), технологічної (всі необхідні комунікації) та соціальної (заклади освіти та відпочинку, медичні центри, житло, магазини тощо). Реалізацією проекту опікуватимуться ТОВ «Львів СтандартБуд» і девелоперська компанія UDP. Для участі в проекті UDP придбає 25% ТОВ «Львів СтандартБуд». Заплановане завершення першої черги будівництва LvivTech.City у другому півріччі 2018 року [51].

Підвищенню поінформованості підприємців із різних аспектів їх діяльності сприяє мережа з 4054 інформаційно-консультативних установ. Станом на 1 січня 2015 року фактично функціонують 269 або 7,0% від їх загальної кількості. Найменша кількість таких установ діє в Чернігівській та Херсонській областях [31].

В Україні створено та діє 16 обласних молодіжних центрів праці (у Вінниці, Луцьку, Запоріжжі, Львові, Полтаві та ін. містах) та молодіжний центр праці у м. Києві. Метою діяльності таких центрів є вирішення питань працевлаштування молоді, забезпечення її зайнятості у вільний від навчання час, сприяння розвитку молодіжних ініціатив у трудовій сфері, перепідготовка та підвищення кваліфікації молоді.

Основними завданнями центрів є:

- забезпечення прав та інтересів молодих громадян на ринку праці;
- сприяння працевлаштуванню, підготовці, перепідготовці та підвищенню кваліфікації молоді;
- сприяння життєвому самовизначенню, інтелектуальному, моральному, духовному розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу;
- організація зайнятості молоді у позанавчальний час;

- залучення молоді до підприємницької діяльності, створення відповідних умов функціонування та ефективного розвитку молодіжного підприємництва;
- надання молоді послуг, пов'язаних з профорієнтацією та підготовкою до роботи за новою професією;
- підтримка молодіжного підприємництва;
- забезпечення правової просвіти у молодіжному середовищі;
- сприяння формуванню здорового способу життя.

З метою забезпечення зайнятості молоді у вільний від навчання час молодіжні центри праці створюють молодіжні трудові загони. Членами загону можуть бути учні загальноосвітніх шкіл і професійно-технічних навчальних закладів, студенти та курсанти вищих навчальних закладів, а також інші категорії молоді [52].

У місті Хмельницький працює Центр підтримки малого підприємництва, в якому надаються юридичні, психологічні та соціально-педагогічні послуги громадянам, що планують здійснювати підприємницьку діяльність. Охочі мають змогу безкоштовного користування ресурсами Центру (приміщення, оргтехніка, інформаційно-методичне забезпечення), відвідувати навчальні тренінги, семінари, отримувати консультації тощо [53].

Отже, елементи інфраструктури в Україні хоч і зростають, однак їх кількість значно менше, ніж у країнах з розвинутою економікою. Здійснення державної підтримки малого підприємництва в Україні покладено на Кабінет Міністрів України, Державну регуляторну службу України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, місцеві державні адміністрації та інші органи виконавчої влади, які в межах своїх повноважень сприяють розвитку підприємництва й забезпечують проведення державної політики щодо його підтримки, але на жаль на разі не в повній мірі справляються зі своїми обов'язками.

Окрім того, відсутність в Україні належної підтримки підприємництва на регіональному рівні, зумовлена недостатньою її координацією та

фінансуванням, привела до існування ряду проблем інституційного середовища в Україні, до яких відносять:

- недосконалу та нестабільну законодавчу базу щодо підприємництва, а також нестабільне податкове законодавство та високе податкове навантаження;

- військові дії, які активно ведуться на території нашої держави, що призвели до погіршення підприємницького середовища та до зниження інвестиційної привабливості економіки;

- недостатність коштів у підприємців для розвитку власної справи та високі відсоткові ставки за користування банківськими кредитами, і як наслідок відсутність внутрішнього попиту на інновації у підприємців;

- недостатня розвиненість інфраструктурної підтримки підприємництва, а також обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення;

- низький рівень залучення молоді та сільського населення до підприємництва, а також низька продуктивність праці та мотивація працівників;

- невисокий рівень кваліфікації підприємців, що значно ускладнює перспективи інноваційного розвитку та призводить до неефективного менеджменту, що спричиняє зниження конкурентоспроможності підприємств;

- низька тривалість життєвого циклу малого і середнього бізнесу, що обумовлено відсутністю їх державної підтримки та низькою результативністю регіональних програм підтримки;

- високі витрати часу на проходження офіційних процедур для започаткування підприємства та реєстрацію власності;

- наявність прямих та опосередкованих злочинних посягань та дискримінаційних дій щодо підприємців [54, с. 105; 55, с. 561; 56, с. 109-110].

Розвиток підприємництва відбувається в досить несприятливих інституційних умовах та постійно стикається з рядом проблем. Наявність ринкових інститутів не приводить автоматично до формування ефективного

інституційного середовища. Це означає, що розвиток об'єктів інфраструктурної підтримки підприємництва, удосконалення системи надання адміністративних послуг, фінансово-кредитної та інформаційної підтримки малого і середнього бізнесу, а отже і всього інституційного бізнес-середовища, вимагає великої уваги [57, с. 309].

Таким чином, аналіз стану інфраструктурної підтримки підприємництва в Україні показав, що державна політика розвитку підприємництва в Україні на сьогодні залишається неефективною. Попри прийняті нормативно-правові акти та реформування державної політики у сфері розвитку підприємництва суттєвих змін у якісних та кількісних характеристиках розвитку підприємництва в Україні на жаль не спостерігається. Політика у фінансово-кредитній сфері залишається неефективною, а через необґрунтовану податкову реформу фіскальне навантаження на підприємництво зросло. Фонди підтримки підприємництва та регіональні програми розвитку МСП здійснюють незначну фінансову підтримку. Загалом в Україні відсутня належна підтримка підприємництва на регіональному рівні, що зумовлено недостатньою її координацією та фінансуванням.

Щодо кількісних показників, то попри загальне зростання об'єктів інфраструктурної підтримки МСП в Україні, їх розміщення за регіонами є диспропорційним. Впродовж останніх років близько 35% від загальної кількості об'єктів інфраструктури сконцентровано в місті Києві, 10% – в Донецькій області, 7% – в Харківській області, по 4% – в Полтавській, Вінницькій та Миколаївській областях, та близько 3% – в Луганській та Житомирській областях. У всіх інших областях кількість коливається у межах 1-2%, що є катастрофічно малим показником (включаючи Запорізьку область – близько 1,6%). Окрім цього, лише чверть цих організацій фактично працює. Отже, інфраструктура МСП потребує негайної державної підтримки.

2.2 Оцінка рівня інфраструктурної підтримки підприємництва в Запорізькому регіоні

Запорізька область має багатий і різноманітний інвестиційно-ресурсний потенціал та широкий діапазон його використання – починаючи з сільського господарства, чорної металургії, машинобудування, енергетики та харчової промисловості. Область розташована на перехресті транспортних маршрутів, є важливим транзитним пунктом пасажирських та вантажних перевезень, а також постачання електроенергії, нафти та газу. Вихід області до Азовського моря є перевагою, що дозволяє підвищувати її інвестиційну привабливість (з точки зору транзитного потенціалу), а також дає змогу створити додаткові можливості для економічного розвитку порівняно з іншими регіонами.

Запорізька область розташована на півдні Східноєвропейської рівнини на чорноземах у степовій зоні з притаманним їй рівнинним ландшафтом, з домінуванням чорноземних ґрунтів. Загальна площа області – 27,2 тис. км², що становить 4,5% території України. Область межує з Херсонською, Дніпропетровською та Донецькою областями.

За різноманітністю та багатством мінерально-сировинних ресурсів область займає одне з провідних місць в Україні. В регіоні знаходяться значні запаси пегматитів (88% загальних запасів держави), апатитів (63%), марганцевих (69%) і залізної (10%) руд, каолінів (23%), вогнетривких глин (9%) тощо [58, с. 9].

Запорізька область, як складова частина України, є зацікавленою в розвитку власного бізнесового середовища. Особливо це стосується малого підприємництва, адже саме воно є ключовим для української економіки загалом, а його розвиток є основою національної безпеки. Це пояснюється тим, що саме малий бізнес є одним з наймобільніших до економічних змін, орієнтований на потреби конкретного споживача, та тим, що забезпечує самозайнятість населення та створює нові робочі місця.

Мале підприємництво є невід'ємною складовою будь-якої ринкової системи, без якої вона не може існувати. Звичайно, малий бізнес не визначає рівень науково-технічного і виробничого потенціалу, але він є основою розвитку країн з ринковою економікою [59, с. 57].

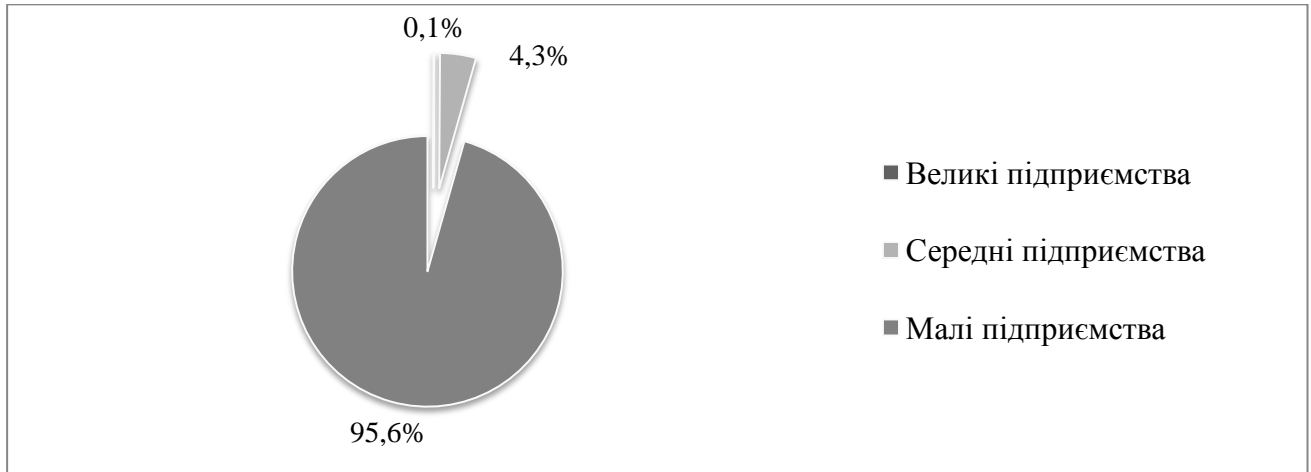

Рисунок 2.3 – Питома вага підприємств Запорізької області у 2016 році

Складено автором на основі [60]

Станом на 2016 рік у Запорізькій області функціонувало 12877 малих підприємств (рисунок 2.3), що склали 93,2% до цього ж показника 2015 року (тобто відбулося зменшення на 6,8%).

Рисунок 2.4 – Частка малих підприємств від загальної кількості за видами економічної діяльності у 2016 році [58, с. 20]

Мале підприємництво розвивається у всіх галузях господарського комплексу області (рисунок 2.4). За даними 2016 року найбільша кількість малих підприємств була зосереджена у сфері оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (28%), а також у сільському, лісовому та рибному господарстві (20%).

Малий бізнес є найбільш вразливим до фінансово-економічних криз та змін законодавства. Через це зростання кількісних показників його розвитку постійно змінюються падінням. Тому, регіональна політика з підтримки розвитку малого підприємництва є одним із пріоритетних напрямів діяльності місцевих органів влади.

Щодо середнього підприємництва, то у 2016 році в Запорізькій області функціонувало 578 підприємств (скоротились на 1,5% порівняно з минулим 2015 роком). Найбільше підприємств зосереджено у промисловості, сільському, лісовому та рибному господарстві, а також у оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів та мотоциклів (рисунок 2.5).

Рисунок 2.5 – Частка середніх підприємств від загальної кількості за видами економічної діяльності у 2016 році [58, с. 20]

Отже, загалом МСП зосереджені у оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів та мотоциклів (27%), сільському, лісовому та рибному господарстві (20%), а також у промисловості (14%).

Більшість підприємств регіону (рисунок 2.6) зосереджено в обласному центрі м. Запоріжжя (60% від загального обсягу). В районних центрах Бердянського та Мелітопольського районів зосереджено відповідно 5% та 6% МСП області.

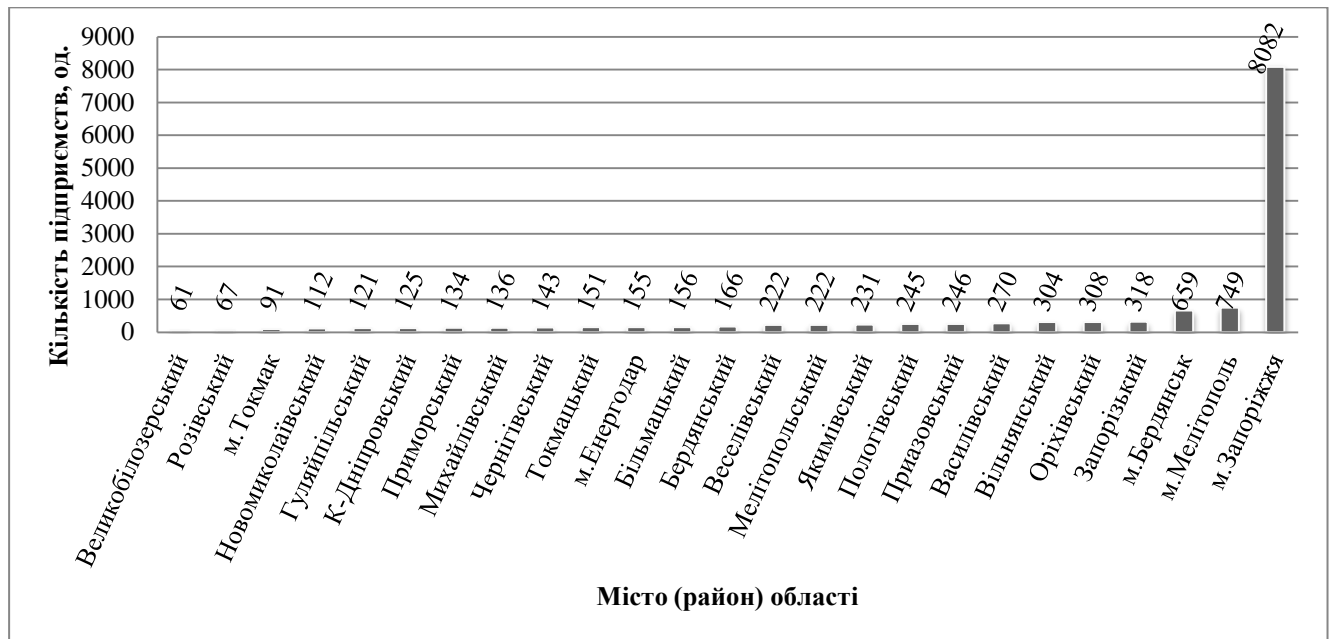

Рисунок 2.6 – Кількість підприємств Запорізької області у 2016 році

Складено автором на основі [60]

Слід зазначити, що держава та регіональна влада намагаються спростити ведення підприємницької діяльності. Уже зменшено адміністративний тиск на підприємців з боку контролюючих органів, відбувається реформування та вдосконалення системи надання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам, оптимізуються дозвільні процедури на ведення господарської діяльності та процес започаткування підприємницької діяльності [61, с. 8]. З метою подолання перешкод для розвитку підприємництва, які пов'язані з отриманням дозволів та погоджень, в області діє 34 центри з надання адміністративних послуг, 25 з яких функціонують у районах області, і дев'ять – у містах обласного значення (м. Запоріжжя, м. Бердянськ, м. Енергодар, м. Мелітополь, м. Токмак) [58, с. 21]. Одним з таких є Центр надання адміністративних послуг – постійно діючий робочий орган Запорізької

міської ради, в якому надаються адміністративні послуги через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг (інформаційної, консультаційної та практичної допомоги в отриманні адміністративних послуг).

Запорізька область – це економічно розвинений експортно-орієнтований індустріально-аграрний регіон, відомий переважно завдяки діяльності великих металургійних, машинобудівних та енергогенеруючих підприємств. Однак, у зальному обсязі реалізованої продукції підприємствами регіону на внутрішньому ринку питома вага МСП складає близько 50 %. Проте за останні кілька років кількість малих підприємств та ФОП-ів зменшується щорічно на 3-5% [45, с. 80].

Не в останню чергу причиною цього явища можна визнати низький рівень розвитку інноваційної інфраструктури. За даними Запорізької обласної державної адміністрації в регіоні функціонує лише 4 бізнес-центри та 3 бізнес-інкубатори, 1 фонд підтримки підприємництва, працює 10 інвестиційних та інноваційних фондів та 18 інформаційно-консультаційних установ (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Кількість об'єктів інфраструктури підтримки суб'єктів МСП в Запорізькому регіоні

Об'єкти інфраструктури підтримки суб'єктів МСП	Кількість об'єктів, од.		
	2014	2015	2016
Бізнес-центри	9	4	4
Бізнес-інкубатори	2	4	4
Лізингові центри	1	1	4
Фінансово-кредитні установи: кредитні спілки, установи взаємного кредитування	55	57	57
Фонди підтримки підприємництва	2	1	1
Інвестиційні, інноваційні фонди і компанії	2	10	10
Біржі	6	2	2
Інформаційно-консультаційні установи	21	18	18
Страхові компанії	71	70	70
Аудиторські фірми	17	38	38
Всього	186	205	208

Складено автором на основі [62]

Однак, в останні роки в регіоні спостерігається тенденція до росту кількості об'єктів інфраструктурної підтримки (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Горизонтальний аналіз об'єктів інфраструктури підтримки суб'єктів МСП в Запорізькому регіоні

Об'єкти інфраструктури підтримки суб'єктів МСП	Кількість об'єктів, од.			Відхилення					
				До 2014 року				До 2015 року	
	2014	2015	2016	Абсолютне, од.		Відносне, %		Абсолютне, од.	Відносне, %
				2015	2016	2015	2016		
Бізнес-центри	9	4	4	-5	-5	-55,56	-55,56	-	-
Бізнес-інкубатори	2	4	4	2	2	100	100	-	-
Лізингові центри	1	1	4	-	3	-	300	3	300
Фінансово-кредитні установи: кредитні спілки, установи взаємного кредитування	55	57	57	2	2	3,64	3,64	-	-
Фонди підтримки підприємництва	2	1	1	-1	-1	-50	-50	-	-
Інвестиційні, інноваційні фонди і компанії	2	10	10	8	8	400	400	-	-
Біржі	6	2	2	-4	-4	-66,67	-66,67	-	-
Інформаційно-консультативні установи	21	18	18	-3	-3	-14,29	-14,29	-	-
Страхові компанії	71	70	70	-1	-1	-1,41	-1,41	-	-
Аудиторські фірми	17	38	38	21	21	123,53	123,53	-	-
Всього	186	205	208	19	21	10,22	11,83	2	0,98

Так, в 2014 році загальна кількість об'єктів інфраструктури склала 186 од., а в 2015 збільшилася до 205 од. (тобто на 10%). Таке загальне збільшення об'єктів інфраструктурної підтримки підприємництва пов'язане з регіональними програмами розвитку малого та середнього підприємництва у

Запорізькій області [62]. У 2016 році збільшення відбулося лише на 1%, порівняно з минулим 2015 роком (з 205 до 208 об'єктів).

Також, у Запорізькій області удвічі зменшилася кількість бізнес-центрів (з 9 одиниць у 2014 році до 4 у 2015-му та наступних роках). Таке падіння можна пояснити малоприбутковістю або, навіть, збитковістю таких структур, які не викликають зацікавленості у більшості інвесторів. Змінити ситуацію могла б пряма фінансова допомога з державного та місцевого бюджетів, надання на пільгових умовах приміщень чи техніки, а також інформаційна підтримка.

Але загалом інформаційно-консультативна інфраструктура регіону покращилась. У 2015 році порівняно з 2014 роком зростає кількість бізнес-інкубаторів та аудиторських фірм (близько у два рази). Значно виросла кількість лізингових центрів (у 2016 році порівняно з 2015 роком, збільшення відбулось на 3 установи), що є досить позитивною тенденцією.

Збільшення фінансово-кредитних установ, інвестиційно-інноваційних фондів і компаній говорить про покращання фінансово-кредитної інфраструктури. Особливо важливим є вирішення проблеми дорогих кредитів та браку інвестицій, що стримують розвиток підприємництва.

Та попри це, у 2015-2016 рр. суттєвих змін у інфраструктурі підтримки МСП області не відбулося. Залишилися сталими кількість бізнес-центрів, фінансово-кредитних установ, фондів підтримки підприємництва, інвестиційних фондів, бірж, інформаційно-консультативних установ, страхових та аудиторських фірм і компаній. Відмітити можна лише зростання кількості лізингових центрів у 2016 році (на 300%). Це пояснюється тим, що раніше, малий бізнес не мав можливості брати устаткування в лізинг через надто дорогі лізингові платежі. А за рахунок розвитку лізингових компаній, залучення банків та інших фінансових установ до участі у лізингових відносинах, лізинг стає більш доступним.

Деякі зміни відбулись і в структурі об'єктів інфраструктурної підтримки МСП в Запорізькій області з 2014 року (таблиця 2.3). Найбільшу вагу у структурі займають страхові компанії (хоча й з 2014 року їх вага структури

зменшилась з 38% до 34% у 2016 році), фінансово-кредитні установи (30-28% впродовж 2014-2016 рр.) та аудиторські фірми, вага яких зросла з 9% до 18%, не лише за рахунок збільшення їх кількості за останні роки, а й значною мірою через зменшення ваги інших компонентів. Найменшу частку займають біржі, та лізингові центри – менше відсотка (хоча ще у 2014 році біржі займали 3% інфраструктури), бізнес-центри та бізнес інкубатори (близько 2% кожен елемент).

Таблиця 2.3 – Вертикальний аналіз об'єктів інфраструктури підтримки суб'єктів МСП в Запорізькому регіоні

Об'єкти інфраструктури підтримки суб'єктів МСП	Кількість об'єктів, од.			Структура, %			Відхилення структури, %		
							До 2014 року		До 2015 року
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2015	2016	2016
Бізнес-центри	9	4	4	4,84	1,95	1,92	-2,89	-2,92	-0,03
Бізнес-інкубатори	2	4	4	1,08	1,95	1,92	0,88	-2,92	-0,03
Лізингові центри	1	1	4	0,54	0,49	1,92	-0,05	0,85	1,44
Фінансово-кредитні установи: кредитні спілки, установи взаємного кредитування	55	57	57	29,57	27,8	27,40	-1,77	1,39	-0,40
Фонди підтримки підприємництва	2	1	1	1,08	0,49	0,48	-0,59	-2,17	-0,01
Інвестиційні, інноваційні фонди і компанії	2	10	10	1,08	4,88	4,81	3,8	-0,59	-0,07
Біржі	6	2	2	3,23	0,98	0,96	-2,25	3,73	-0,01
Інформаційно-консультативні установи	21	18	18	11,29	8,78	8,65	-2,51	-2,26	-0,13
Страхові компанії	71	70	70	38,17	34,15	33,65	-4,03	-2,64	-0,49
Аудиторські фірми	17	38	38	9,14	18,54	18,27	9,4	-4,52	-0,27
Всього	186	205	208	100	100	100	-	-	-

Як уже зазначалось, за 2015-2016 рр. суттєвих змін не відбулося, попри загальне збільшення кількості об'єктів підтримки. Зміни за ці роки можна прослідкувати лише в сотих відсотка. Щодо змін порівняно з 2014 роком, то вага бізнес-центрів з майже 5% впала до менше 2%, фондів підтримки підприємництва – з 1% до 0,5%. Катастрофічною є мала частка інноваційної

інфраструктури, яка на разі не перевищує 10%, що є досить низьким показником.

Щодо розвитку інфраструктури підприємництва на муніципальному рівні, в області працюють обласна та міські координаційні ради з питань розвитку підприємництва, до складу яких входять представники органів місцевого самоврядування, громадських організацій, бізнесу, науки та засобів масової інформації. Кожні два роки приймається та реалізується Комплексна програма розвитку малого підприємництва, метою якої є створення сприятливого бізнес-середовища, забезпечення сталого розвитку малого підприємництва, збільшення його внеску в соціально-економічний розвиток Запорізького регіону та підвищення його конкурентоспроможності [61; 63].

Програма на 2017-2018 роки передбачає збільшення об'єктів інфраструктури підтримки МСП з 208 до 215 одиниць (тобто на 3,4%). Зростання планується за рахунок збільшення бізнес-центрів (зростання з 4 до 5 центрів), бізнес-інкубаторів (з 4 до 7), відкриття ще одного інвестиційно-інноваційного фонду та двох інформаційно-консультативних установ [63].

Важливо відмітити результати проекту ГО «Бізнес-інкубатор «БІ-Запоріжжя», який є частиною Програми розвитку малого підприємництва. Проект передбачає створення сприятливого інвестиційного клімату у м. Запоріжжі шляхом розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва за допомогою подальшої життєдіяльності бізнес-інкубаторів ГО «БІ-Запоріжжя» на базі економічного факультету ЗНУ та на базі кафедри економіки підприємства ЗДІА.

За мету даного проекту було прийнято наступні положення:

- надання навчально-методологічної, фінансової та психологічної допомоги малим підприємствам та фізичним особам-підприємцям, які будуть клієнтами бізнес-інкубатора;
- збільшення рівня конкурентоспроможності підприємців за рахунок використаних ідей, досвіду й таланту працівників бізнес-інкубатора;

- зруйнування стереотипів вирішення існуючих проблем у сфері підприємництва;
- задоволення потреби підприємств, які входять до бізнес-інкубатору, в маркетинговій інформації;
- сприяння в розробці та реалізації стратегії регіонального розвитку та інших соціально-економічних програм розвитку регіону;
- впровадження нових методів і механізмів розвитку малого підприємництва в регіоні;
- сприяння в залученні нових інвестиційних потоків у Запорізький регіон.

Як результат, очікується, що бізнес-інкубатори ГО «БІ-Запоріжжя» стануть майданчиками для формування, подальшого розвитку бізнес-освіти молодих ініціативних підприємців, безробітних або молоді, які тільки планують займатися бізнесом, будуть сприяти розробці та передачі нових технологій. У цих інституціях повинні відбуватись заходи з метою інтеграції науки і бізнесу, інтернаціоналізації ідей та просування напрямку економіки – підприємництва.

У жовтні 2015 року за фінансової підтримки облдержадміністрації Регіональним фондом реалізовано пілотний проект «Бізнес-інкубатор «БІ-Запоріжжя». Урочисте відкриття бізнес-інкубатора, який створено на базі економічного факультету Запорізького національного університету, відбулося у жовтні 2015 року. Загалом в інкубаторі було передбачено 12 робочих місць, оснащених телефонами, комп'ютерами з підключенням до Інтернету та всім необхідним. Станом на 1 січня 2017 року на конкурсних засадах було відібрано 24 інкубанти. У рамках реалізації проекту у 2016 році було проведено ряд заходів, зокрема: дебати на тему: «Економічне зростання або економічний розвиток – чи потрібно їх стримувати для збереження навколишнього середовища?» (у лютому), тренінг «Написання грантових заявок. Залучення міжнародної технічної допомоги для соціального підприємництва» (два заходи у березні), тренінг «Бізнес-план як інструмент підвищення ефективності бізнесу» (у квітні), тематичні майстер-класи для інкубантів (у квітні – на базі

пекарні «Урожай», у травні – у приміщенні аудиторської компанії «Міраж»), семінар-тренінг «Основи діяльності консалтингової компанії. Що таке інтелектуальна власність, методи захисту» (у травні), освітній захід щодо практичних рекомендацій з реалізації власних бізнес-ідей» (у травні) [62].

У листопаді 2016 року відбулося відкриття бізнес-інкубатору на базі кафедри економіки підприємства Запорізької державної інженерної академії. В інкубаторі передбачалося створення близько 20 робочих місць (оснащені комп'ютерами з підключенням до Інтернету, МФО). Для учасників цих проектів на безоплатній основі надаються інформаційні, юридичні, маркетингові послуги та бухгалтерська підтримка. Завдяки такій підтримці учасники бізнес-інкубатору ЗДІА змогли отримати перемогу у конкурсі бізнес-планів учасників та випускників Бізнес-інкубаторів ВНЗ Запорізької області. З обласного бюджету на підтримку відкриття бізнесу виділено 100 тис. грн. Результатом реалізації проекту-переможця стане розробка вітчизняної технології для виготовлення універсального верстата для автоматизованої обробки матеріалів і подальшого його виробництва. Основним завданням є наповнення пустої в усьому світі ніші на ринку доступних широко профільних автоматизованих верстатів [64].

Окрім цього, академічний бізнес-інкубатор ЗДІА розробив власний сайт та проводить активну діяльність. У жовтні 2017 року в рамках роботи Бізнес-інкубатору ЗДІА відбулася зустріч студентів з представниками Регіонального фонду підтримки підприємництва у Запорізькій області. У листопаді студенти економічного факультету за підтримки Центру розвитку підприємництва «Бізнес-інкубатор» та Запорізького обласного союзу промисловців і підприємців (роботодавців) «Потенціал» відвідали ПрАТ «Запорізьку кондитерську фабрику». Окрім цього, студенти ЗДІА беруть участь у міжнародному конкурсі Enactus. Enactus – це міжнародна неприбуткова організація, що об'єднує студентів, викладачів та представників бізнесу, які використовують силу підприємницької дії для покращення якості життя та життєвих стандартів людей з різними потребами [65]. Студенти Enactus по

всьому світу втілюють у життя проекти по розширенню людських можливостей. Цей досвід не тільки змінює їх життя, але й розвиває талант. В процесі реалізації проектів розвиваються навички роботи в команді, лідерства та комунікації, здобути які можна лише через реальний досвід.

Слід також зазначити, що проведений у листопаді захід «Business Booster Zaporizhzhia», метою якого став розвиток бізнес-потенціалу Запорізької області шляхом підтримки підприємницьких ініціатив серед молоді, не оминув участі бізнес-інкубатору ЗДІА. Окрім того, що спікери форуму «Розвиток підприємництва: фінансова культура, аутсорсинг, інвестиції» висвітлили дуже важливі для досвідчених підприємців та підприємців-початківців питання, присутні мали змогу більше дізнатися про способи фінансування підприємницької діяльності, можливості, які пропонують страхові компанії для бізнесу, юридичний аутсорсинг, оподаткування, інтернет-маркетинг, альтернативні засоби вирішення спорів, також відбулася презентація проектів бізнес-інкубантів ЗДІА. Проекти інкубантів Центру розвитку підприємництва «Бізнес-інкубатор» ЗДІА були високо оцінені експертами, зайнявши 3,4 та 5 місце серед інших достойних проектів [66].

Таким чином, завдяки реалізації програми розвитку підприємництва в Запорізькій області вже відбуваються певні позитивні зміни. Окрім створення платформ для створення та розвитку бізнесу (у вигляді бізнес-інкубаторів), влада сприяє реалізації бізнес-ідей починаючих підприємців шляхом проведення різноманітних конкурсів, надання грантів, пошуку інвесторів тощо.

Активну участь в цих заходах також бере функціонуючий в Запорізькій області Регіональний фонд підтримки підприємництва, котрий виступає в якості інструменту під час фінансування бізнес-проектів підприємців. У сфері консультаційної діяльності Фонд надає безкоштовні консультації з питань одержання фінансової допомоги, розроблення бізнес-планів, організації власної справи, проводяться консультативно-тематичні семінари для суб'єктів підприємницької діяльності в районах Запорізької області. За період діяльності фонду профінансовано більше 140 підприємницьких проектів на суму 6,4 млн.

гривень. В результаті було створено близько 1300 додаткових робочих місць та збережено близько 1000 місць. За рахунок коштів обласного бюджету Фондом забезпечено роботу циклу інформаційно-аналітичних телевізійних програм присвячених вирішенню проблем у питаннях управління малим бізнесом для суб'єктів малого підприємства на місцевому телебаченні [67].

До недавнього часу інформаційне інфраструктурне забезпечення підприємництва здійснювало ДП «Запорізький державний центр науки, інновацій та інформатизації», який виступав регіональним інформаційним пунктом Національного інформаційного центру зі співробітництва з Європейським Союзом у сфері науки і технологій. Центр здійснював інформаційне обслуговування і маркетингові дослідження за запитом користувачів, зокрема: нормативно-методичне забезпечення законодавчими актами з охорони праці, пожежної безпеки, енергозбереження тощо; маркетингові дослідження ринків; надання консалтингових послуг у сфері захисту прав промислової власності, авторських і суміжних прав, охорони довкілля, ресурсо- та енергозбереження тощо. Але у серпні 2017 року вступив у дію наказ МОНу про припинення підприємства шляхом приєднання до ЗНУ та передання цілісного майнового комплексу ДП «Центр науково-технічної інформації та сприяння інноваційному розвитку України» [68].

Щодо державного інвестиційного забезпечення інфраструктурної діяльності на регіональному рівні, то воно забезпечується Управлінням зовнішніх зносин та зовнішньоекономічної діяльності Запорізької обласної державної адміністрації та Запорізьким регіональним центром з інвестицій та розвитку, який входить до складу Державного агентства України з інвестицій і розвитку. Вся інформація про діяльність даних відомств знаходиться на сайті «Інвестиційний портал Запорізької області» [69]. Окрім загальної інформації, на сайті також можна знайти інвестиційні проекти з усієї Запорізької області. На разі на порталі відображено 39 інвестиційних проектів, два з яких є не прибутковими, але мають важливе соціальне значення («Реконструкція господарчо-фекальної насосної станції (КНС-1)» КП «ПКВ» ЕМР та

Реконструкція очисних споруд з модернізацією технології знезараження стічних вод в м. Енергодар Запорізької області). Також проекти представлені у сфері переробки відходів, сільського господарства, виробництва альтернативної енергії, які є досить перспективними та важливими для регіону.

Варто зазначити, що одними з найбільш ефективних об'єктів інфраструктури є ті, що створюються приватними та громадськими організаціями за участі місцевих органів влади та самоврядування. Послуги в таких установах є більш кваліфікованими, а їх вартість адаптується до попиту та можливостей підприємництва. Одними з таких є різноманітні об'єднання.

В Запорізькій області діє близько 46 об'єднань (рисунок 2.6), серед яких домінують громадські організації (18 од.), галузеві організації (8 од.), спілки (5 од.), професійні спілки (4 од.) та асоціації (4 од.) [62].

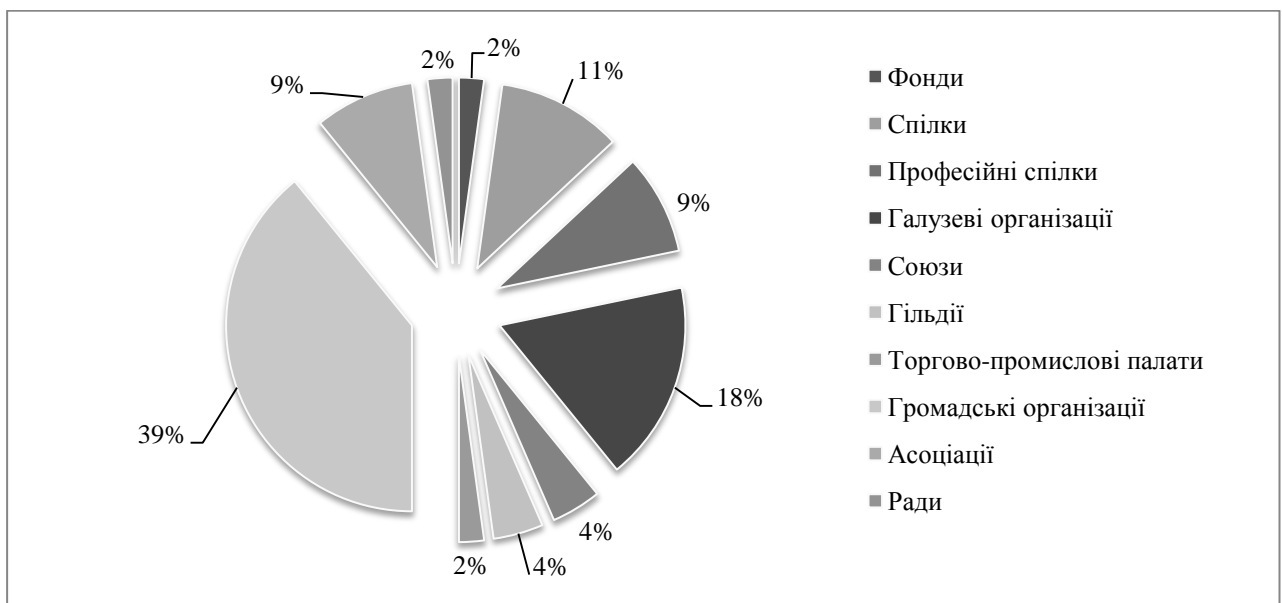

Рисунок 2.7 – Частки об'єднань підприємців в Запорізькій області у 2016 році

Складено автором на основі [62]

Головним завданням таких об'єднань є захист прав підприємців, надання консультацій та стимулювання розвитку. Послугами об'єднань підприємців користується широкий загал підприємців (більш ніж 50%), приватні

підприємства (близько 25%), фермери та підприємства вузького спектру діяльності (близько 12% кожен) [38, с. 61].

Щодо розташування інфраструктури в регіоні, то тут спостерігається певний дисбаланс (досить схожий на загалом по Україні). Станом на 2016 рік близько 35% інфраструктурної підтримки МСП Запорізького регіону було зосереджено у м. Запоріжжі. Близько 20% інфраструктури знаходяться у м. Мелітополь, 5% – у м. Токмак та 4% – у м. Енергодар (таблиця 2.4). При цьому на всю іншу область приходиться 36% (в основному це кредитні спілки, страхові компанії та громадські організації).

Таблиця 2.4 – Кількість об'єктів інфраструктурної підтримки МСП в Запорізькій області у 2016 році (з урахуванням громадських організацій)

Об'єкт інфраструктурної підтримки МСП	Місто (район) області																	Всього			
	м. Запоріжжя	м. Мелітополь	м. Токмак	м. Енергодар	м. Бердянськ	Великоблгородський р-н	Веселівський р-н	Вільнянський р-н	Гуляйпільський р-н	К-Дніпровський р-н	Куйбишевський р-н	Михайлівський р-н	Новомиколаївський р-н	Оріхівський р-н	Приазовський р-н	Приморський р-н	Розівський р-н		Токмацький р-н	Чернігівський р-н	Якимівський р-н
Бізнес-центри	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Бізнес-інкубатори	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Фонди підтримки підприємництва	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Лізингові центри	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Кредитні спілки	9	22	3	4	-	1	-	5	1	3	-	2	2	2	1	1	-	-	-	1	57
Інвестиційні, інноваційні фонди і компанії	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Біржі	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2
Страхові компанії	19	12	-	-	4	-	2	5	3	1	5	2	1	4	2	6	-	-	2	2	70
Аудиторські фірми	33	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38
Інформаційно-консультативні установи	5	3	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	14
Громадські організації	12	2	-	4	1	1	-	3	-	-	2	-	-	2	4	3	2	3	3	2	44
Всього	88	52	4	10	5	2	2	15	4	4	7	4	3	8	10	10	2	3	5	5	244

Складено автором на основі [62]

Для оцінки ступеня розвитку інфраструктурної підтримки підприємництва використовують рівень забезпеченості нею. Для цього

розрахуємо загальний коефіцієнт забезпеченості елементами інфраструктури підприємництва за формулою (1.1) та коефіцієнти забезпеченості окремими елементами інфраструктури за формулою (1.2).

Загальний коефіцієнт забезпеченості елементами інфраструктури Запорізького регіону:

1) у 2014 році:

$$N_{\text{забезп. і. 2014}} = \frac{186}{14462} \cdot 1000 = 12,86;$$

2) у 2015 році:

$$N_{\text{забезп. і. 2015}} = \frac{205}{14406} \cdot 1000 = 14,23;$$

3) у 2016 році:

$$N_{\text{забезп. і. 2016}} = \frac{207}{13455} \cdot 1000 = 15,38.$$

Отже, як видно з розрахунків, рівень забезпеченості об'єктами інфраструктури Запорізького регіону є високим. З 2014 року він мав тенденцію до зростання, хоча значною мірою воно відбулось не за рахунок збільшення об'єктів інфраструктурної підтримки МСП, а за рахунок зменшення кількості МСП в регіоні. Розрахунок коефіцієнтів забезпеченості за об'єктами інфраструктури підтримки підприємництва у Запорізькому регіоні за містами та районами подано у таблиці 2.5.

На основі групування районів за рівнем розвитку інфраструктури проаналізуємо закономірності її формування в районах. Завдяки наявності всіх об'єктів інфраструктури в м. Запоріжжя спостерігається високий рівень її розвитку (10,89). Варте на увагу співвідношення між коефіцієнтом забезпеченості та рівнем розвитку інфраструктури, адже, з однієї сторони,

наявність усіх елементів інфраструктури ще не свідчить про достатню забезпеченість нею. З іншої сторони, мала кількість суб'єктів підприємницької діяльності дає високий коефіцієнт забезпеченості, а реальний рівень інфраструктурної підтримки залишається низьким. Тому, окрім кількісних розрахунків, необхідно якісно оцінювати забезпеченість інфраструктурою підприємництва.

Таблиця 2.5 – Коефіцієнти забезпеченості за об'єктами інфраструктури підтримки підприємництва у Запорізькому регіоні за містами та районами

Місто (район)	Коефіцієнт забезпеченості										Загальний коефіцієнт забезпеченості	Група забезпеченості	
	Бізнес-центри	Бізнес-інкубатори	Фонди підтримки підприємництва	Лізингові центри	Кредитні спілки	Інвестиційні, інноваційні фонди	Біржі	Страхові компанії	Аудиторські фірми	Інформаційно-консультативні установи			Громадські організації
м.Запоріжжя	0,12	0,37	0,12	0,49	1,11	0,12	-	2,35	4,08	0,62	1,48	10,89	1
м.Бердянськ	-	-	-	-	-	-	-	6,07	-	-	1,52	7,59	4
м.Енергодар	-	-	-	-	25,81	-	-	-	-	12,90	25,81	64,52	3
м.Мелітополь	2,67	-	-	-	29,37	6,68	1,34	16,02	6,68	4,01	2,67	69,43	2
м.Токмак	10,99	-	-	-	32,97	-	-	-	-	-	-	43,96	4
Бердянський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Більмацький	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Василівський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Великобілозерський	-	-	-	-	16,39	-	-	-	-	-	16,39	32,79	4
Веселівський	-	-	-	-	-	-	-	9,01	-	-	-	9,01	4
Вільнянський	-	-	-	-	16,45	-	-	16,45	-	6,58	9,87	49,34	3
Гуляйпільський	-	-	-	-	8,26	-	-	24,79	-	-	-	33,06	4
Запорізький	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
К-Дніпровський	-	-	-	-	24,00	-	-	8,00	-	-	-	32,00	4
Мелітопольський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Михайлівський	-	-	-	-	14,71	-	-	14,71	-	-	-	29,41	4
Новомиколаївський	-	-	-	-	17,86	-	-	8,93	-	-	-	26,79	4
Оріхівський	-	-	-	-	6,49	-	-	12,99	-	-	6,49	25,97	3
Пологівський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Приазовський	-	-	-	-	4,07	-	4,07	8,13	-	8,13	16,26	40,65	3
Приморський	-	-	-	-	7,46	-	-	44,78	-	-	22,39	74,63	3
Розівський	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29,85	29,85	4
Токмацький	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19,87	19,87	4
Чернігівський	-	-	-	-	-	-	-	13,99	-	-	20,98	34,97	4
Якимівський	-	-	-	-	4,33	-	-	8,66	-	-	8,66	21,65	3

Достатній рівень розвитку підтримки підприємництва зафіксовано лише у Мелітополі з коефіцієнтом забезпеченості 69,43. Але значно мірою такого

результату вдалось досягти лише за рахунок наявності значної кількості кредитних спілок та страхових компаній.

Середній рівень досягли в м. Енергодар, Вільнянському, Оріхівському, Приазовському, Приморському та Якимівському районах з показниками від 21,65 до 74,64. І так само як і в м. Мелітополь, такі показники отримано здебільшого за рахунок наявності кредитних спілок та страхових компаній, а також громадських організацій. Тобто, якщо говорити про якість інфраструктурної підтримки навіть середнього рівня, то вона залишається на досить низькому рівня і з повною відсутністю інноваційної інфраструктури. Тобто в цих районах хоч і існує інфраструктура підтримки, але вона потребує якісного вдосконалення та розширення.

Низький рівень інфраструктурного забезпечення (Великобілозерський, Веселівський, Гуляйпільський, К-Дніпровський, Михайлівський, Новомиколаївський, Розівський, Токмацький та Чернігівський райони) зумовлюється концентрацією об'єктів інфраструктури безпосередньо в містах і зосередженістю фермерських і обслуговуючих підприємств, які користуються об'єктами інфраструктури, у великих містах. Цими ж причинами може бути зумовлена відсутність об'єктів інфраструктури у Бердянському, Більмацькому, Василівському, Запорізькому, Мелітопольському та Пологівському районах. Така ситуація є катастрофічною, адже майже у чверті регіону взагалі відсутня інфраструктурна підтримка підприємництва.

Узагальнивши результати групування за рівнем розвитку інфраструктури підприємництва можна зробити висновок про те, що на 1 групу (високий рівень, одне місто) приходиться 8082 суб'єктів підприємництва, до 2 групи (достатній рівень, одне місто) – 749, до 3 групи (середній рівень) – 6 міст (районів) – 1378, до 4 групи (низький) – 11 міст (районів) – 2133, до 5 (відсутня інфраструктура) – 6 міст (райони) – 1377 суб'єктів.

Отже, розрахунки кількісних показників забезпеченості та розвитку інфраструктури ще раз підтверджують, що ступень її розвитку є вищим у тих районах, де вища підприємницька активність, та вказують на нерівномірність

розвитку інфраструктури. Для розуміння реальної картини доцільно комплексно розглядати кількісні та якісні показники забезпеченості інфраструктурою підприємництва.

Таким чином, оцінка рівня інфраструктурної підтримки підприємництва в Запорізькому регіоні показала, що в регіоні спостерігається низький рівень розвитку інноваційної інфраструктури – в регіоні функціонує лише 4 бізнес-центри та 4 бізнес-інкубатори, 1 фонд підтримки підприємництва, працює 10 інвестиційних та інноваційних фондів та 18 інформаційно-консультативних установ, і їх кількість впродовж останніх трьох років (2014-2016 рр.) на жаль залишається сталою. Окрім цього, щодо розташування інфраструктури в регіоні, то тут спостерігається дисбаланс – близько 35% інфраструктурної підтримки МСП Запорізького регіону зосереджено у м. Запоріжжі, близько 20% – у м. Мелітополь, 5% – у м. Токмак та 4% – у м. Енергодар. До того, значна частка інфраструктури області представлені в основному кредитними спілками, страховими компаніями та громадськими організаціями. Розрахувавши рівень забезпеченості об'єктами інфраструктури Запорізького регіону за період 2014-2016 рр. можна стверджувати, що він є високим. Але при цьому слід врахувати, що значною мірою це сталось через зменшення кількості МСП в регіоні. Катастрофічним є те, що майже 50% регіону мають низький рівень забезпеченості інфраструктурою, а у майже чверті області взагалі відсутня інфраструктурна підтримка підприємництва. Це означає, що інфраструктура підтримки підприємництва вимагає розширення, особливо в регіонах.

2.3 Запорізька торгово-промислова палата як об'єкт інфраструктурної підтримки підприємництва у регіоні

Запорізька торгово-промислова палата як активний учасник програм соціально-економічного розвитку регіону та підтримки малого та середнього підприємництва спрямовує свою діяльність на інтеграцію запорізьких

підприємств у міжнародне бізнес-середовище, підтримку їх конкурентоздатності та розширення сфер співробітництва.

Згідно з Законом України «Про торгово-промислові палати в Україні», Запорізька торгово-промислова палата (ЗТПП) є недержавною неприбутковою самоврядною організацією, яка об'єднує юридичних осіб, які створені і діють відповідно до законодавства України, та громадян України, зареєстрованих як підприємці, та їх об'єднання [12]. ЗТПП є членом Торгово-промислової палати України.

Свою діяльність Палата почала у 1939 році, коли Запоріжжя та прилеглі до нього райони було виділено в самостійну Запорізьку область у вигляді Державної торгово-посередницької контори (ДТПК) та Бюро товарних експертиз (БТЕ). З 1964 року БТЕ перейшло у підпорядкування Всесоюзної торгової палати, з'явилися штатні експерти (у перші роки штат складав 12-14 чоловік), почала формуватися система дійсного членства підприємств, яка базувалася на добровільній основі та передбачала щорічні внески. У 1973 році Відділення ТПП СРСР в Українській ССР реорганізували в Торгово-промислову палату Української ССР. А в 1981 році Запорізьке бюро товарних експертиз реорганізовано у відділення ТПП України.

У 1989 році Запорізьке відділення ТПП України перейменували у виробничу госпрозрахункову фірму (ВГФ) «Запоріжзовнішсервіс». До її складу входили три експертні бюро: обладнання, промисловості та продовольства. Також було відкрито невеликий відділ з зовнішньоекономічних зв'язків. У наступні два роки відбулося реформування організації: утворено підрозділи правових аспектів зовнішньоекономічної діяльності, підвищення кваліфікації та навчання спеціалістів підприємств та організацій за кордоном, виставкових заходів, оформлення митних документів та сертифікації товарів, консультативних послуг. І вже 4 квітня 1995 року ЗТПП отримала свій нинішній статус та назву. За останні 20 років при ЗТПП було створено Третейський суд, почав діяти регіональний центр якості, послуги Палати сертифіковано на відповідність стандарту ISO 9001:2000 в системах TUV CERT

та УкрСЕПРО, створено Українсько-німецьке коопераційне бюро, отримано членство у Виставковій Федерації України, відкрито виставковий центр «Козак-Палац» та Центр підтримки експорту [70].

Організаційна структура Запорізької торгово-промислової палати подана на рисунку 2.8.

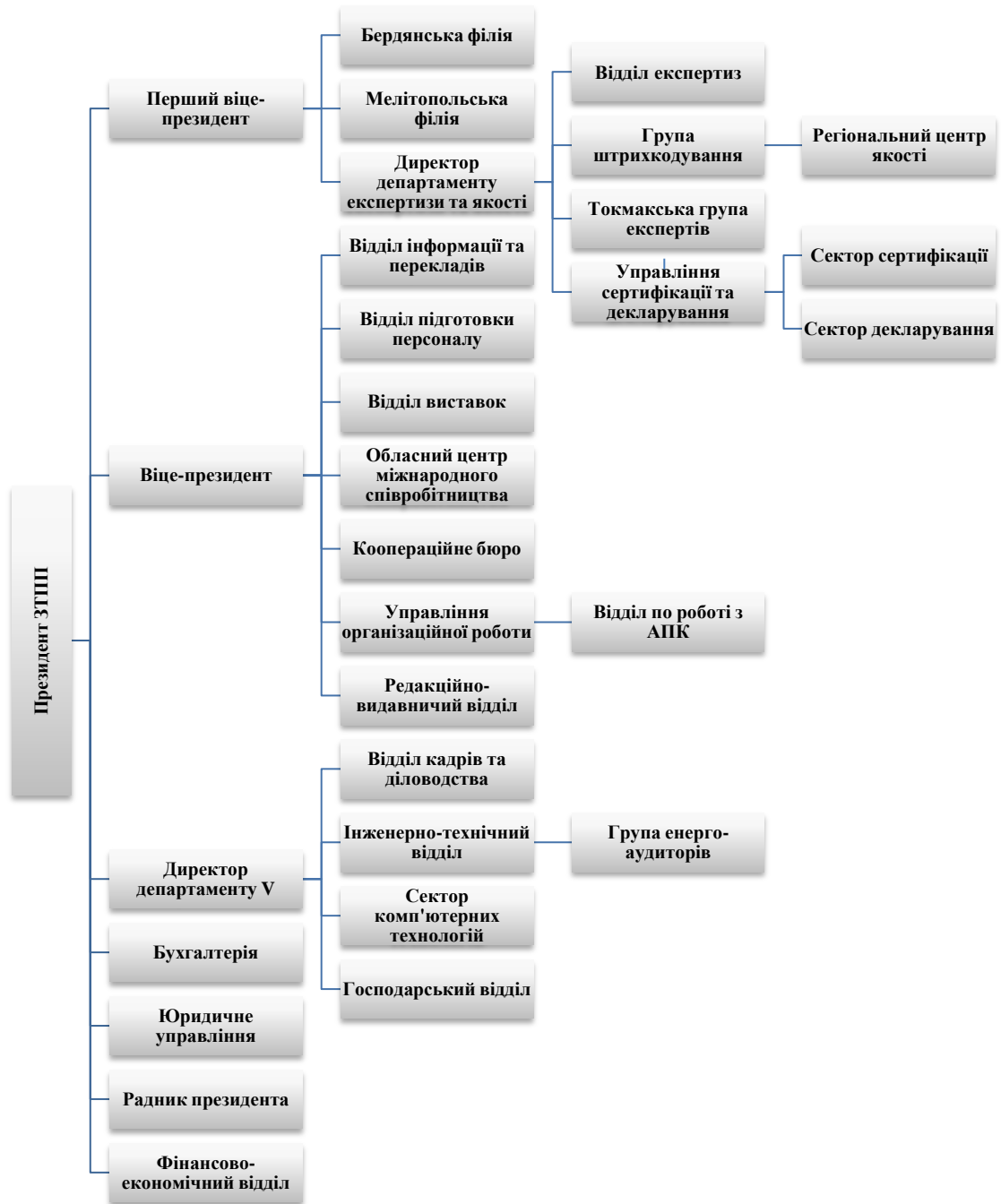

Рисунок 2.8 – Організаційна структура Запорізької торгово-промислової палати

Складено автором на основі [71, с. 109]

Структура Запорізької торгово-промислової палати являє собою приклад самоврядної суспільної організації: збори (конференція) дійсних членів Палати проводяться один раз на п'ять років для обрання Ради, Президії та Президента. Очолює ЗТПП її президент – заслужений економіст України Шамілов Володимир Іванович.

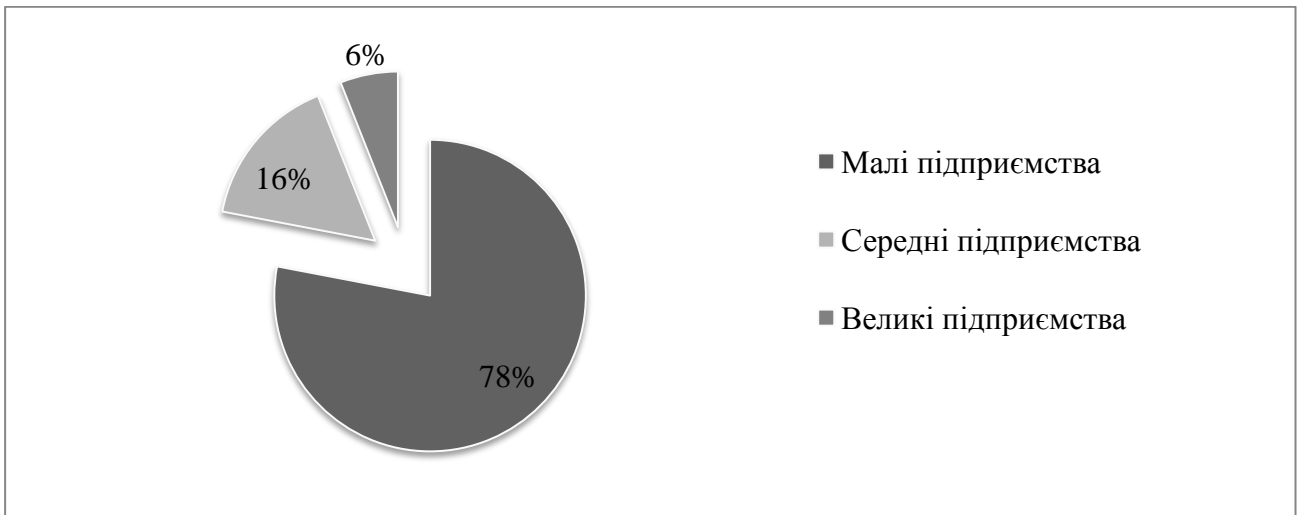

Рисунок 2.9 – Структура членів ЗТПП у відсотках на 1 січня 2016 року

Складено автором на основі [72, с. 5]

На сьогодні більше 550 провідних підприємств та організацій області, що представляють практично всі галузі економіки та створюють більше 80% валового регіонального продукту у складі ЗТПП. До підприємств, що входять до складу Ради ЗТПП належать ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод», АТ «Мотор Січ», ПАТ «Дніпроспецсталь», ПАТ «Запоріжсталь», ПАТ «Запоріжтрансформатор», ПАТ «Укрграфіт», ТОВ «Таврійська ливарна компанія «ТАЛКО», ТОВ «Агрофірма „Комунар“», ЗОСПП (Р) «Потенціал», обласна газета «Запорізька правда». На 1 січня 2016 року членами ЗТПП були 480 суб'єктів підприємницької діяльності (рисунок 2.9).

Як видно з рисунку 2.9, основну частину членів Палати складають саме МСП – 94 %, і лише 6% – великі підприємства.

Слід також зазначити, що членами Палати є підприємства сфери фінансів, сільського господарства, освіти, торгівлі, будівництва, машинобудування та ін. (рисунок 2.10).

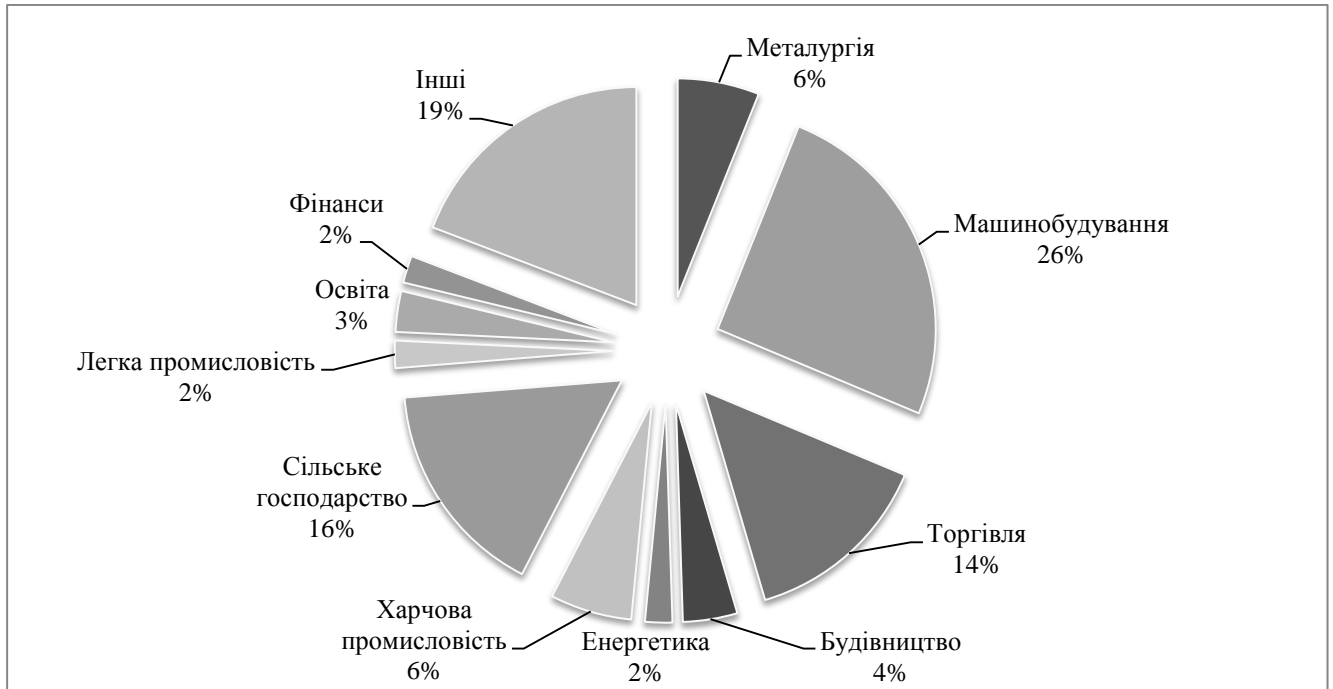

Рисунок 2.10 – Структура членської бази ЗТПП за сферами діяльності на 1 січня 2016 року

Складено автором на основі [72, с. 5]

Як показує рисунок 2.10, найбільшу частку членської бази Палати займають машинобудівні підприємства – 26%. Значну частину також займають підприємства сфери торгівлі та сільського господарства. Найменшу частку займають суб'єкти легкої промисловості, енергетичної та фінансової сфери (по 2%).

Партнерами ЗТПП є Запорізька обласна державна адміністрація, Запорізька обласна рада, Запорізька міська рада, ТПП України, ЗОСППР «Потенціал», Канадсько-Українська палата, Болгарське виконавче агентство допомоги малим та середнім підприємствам, ТПП Італії, Туреччини, Чехії, Індії, Словаччини, Грузії, Аргентини, Німеччини, Іспанії та інші.

ЗТПП надає широкий спектр послуг як членам Палати, так і стороннім фізичним та юридичним особам України та світу. Основними послугами Палати є:

- організація виставок та форумів;
- забезпеченням міжнародного співробітництва;
- здійснення іноземних перекладів;
- надання навчальних послуг;
- сертифікація походження товару;
- надання послуг управлінням експертиз;
- здійснення системного менеджменту і сертифікації відповідності;
- надання послуг митного брокера;
- оформлення карнетів АТА;
- надання юридичних послуг;
- підтвердження форс-мажорних обставин;
- врегулювання спорів у третейському суді;
- надання рекламних послуг;
- надання послуг агробізнесу;
- організація ділових зустрічей і конференцій;
- надання послуг іноземним компаніям [70].

Запорізька ТПП працює на ринку виставкових послуг з 1997 року. Обладнавши власну сучасну виставкову інфраструктуру, матеріально-технічну базу, Палата є найбільшим організатором виставкових заходів у південно-східному регіоні України. Організація конгресно-виставкових заходів, організація та проведення спеціалізованих міжрегіональних, національних, міжнародних виставок, організація та проведення ділових заходів (галузевих форумів, конференцій, конгресів та ділових зустрічей) здійснюється у виставковому центрі «Козак-Палац».

Для суб'єктів малого підприємництва в рамках комплексної програми розвитку підприємництва в Запорізькій області Запорізькою облдержадміністрацією спільно з ЗТПП введено механізм фінансової підтримки

розвитку малого підприємництва шляхом часткової компенсації витрат на участь у виставкових заходах [73, с. 3].

До послуг з міжнародного співробітництва належить: розміщення комерційних пропозицій у інформаційній системі ЗТПП; інформування щодо комерційних пропозицій, що надходять від потенційних партнерів, консульських установ; організація семінарів щодо особливостей ведення зовнішньої торгівлі з різними країнами; комплекс послуг зі сприяння в просуванні продукції підприємств на закордонні ринки (процедура визначення експортного потенціалу підприємства, розміщення інформації замовника на сайтах з просування продукції «Європейська мережа підприємств», турецький «Бізнес-міст», Норвезько-Український бізнес-портал, на сайтах партнерів, визначення товарних обмежень (тарифи, податки, пільги, квоти, технічні умови)); підбір закордонних виставкових заходів та сприяння організації їх відвідування та участі; маркетингове дослідження ринків (Export Helpdesk, СВІ Service); використання інструменту представників ТПП України та Посольств за кордоном (звернення від імені ЗТПП); супровід поставки товару (послуги), складання контракту, підготовка рахунку, пакувального листа, переклад документів, аудит відповідності характеристик продукції вимогам директив та стандартів ЄС; організація ділових переговорів, коопераційних зустрічей із зарубіжними партнерами в Україні та за кордоном, організація бізнес-місій делегацій українських підприємств-виробників до інших країн для проведення торговельних перемов і презентацій продукції.

Центр прикладних економічних досліджень здійснює надання наступних послуг:

- патентно-інформаційні послуги і реєстрація об'єктів права інтелектуальної власності;
- надання інформаційно-аналітичних та адресних довідок про підприємства;
- надання цінових довідок на продукцію промисловості та сільського господарства;

- цінова експертиза і підтвердження цін зовнішньоекономічних договорів;
- підготовка експортно-імпортних товарних баз даних;
- маркетингові дослідження і огляди товарних ринків;
- надання експертних заключень про можливості застосування процедури закупівлі у одного учасника;
- організація та проведення тематичних інвестиційних форумів в рамках спеціалізованих виставок ЗТПП [73, с. 6].

Відділ перекладів здійснює надання письмового перекладу документів різної складності та тематики з та на іноземну мову. Це переклад як стандартних документів (паспорт, свідоцтво про народження, атестати про освіту, додатки до них та ін.), так і спеціалізованої документації, що містить вузькопрофільну термінологію (наукові та технічні статті, доповіді, сертифікати якості та походження, документації в сферах ЗЕД, банківської, медичної, в області права і юриспруденції тощо).

Навчальний центр ТПП «Академія» надає послуги з навчання та консультивання у сфері держзакупівель, навчання польській мові, сприяння вступу до вузів, технікумів, ліцеїв за кордоном, проведення тренінгів та семінарів з усіх актуальних змін в податковому, кадровому, земельному законодавстві.

Послуги сертифікації товарів представляють собою підтвердження походження українських товарів та видачу різноманітних сертифікатів походження при експорті товарів.

Управління експертизи ЗТПП надає широкий спектр інформаційно-консультаційних послуг, зокрема з проведення експертиз товарів, технічної інвентаризації, штрихкодування, оцінки нерухомості в Запоріжжі [70].

Регіональний центр якості Запорізької ТПП надає послуги з введення систем менеджменту, семінарів, тренінгів з системного менеджменту, підготовки внутрішніх аудиторів, сертифікації продукції та систем управління.

До послуг, пов'язаних з митним оформленням вантажів, відносяться митне оформлення зовнішньоекономічних вантажів, консультації з питань ЗЕД, підготовка документів для акредитації на митниці та внесення необхідних змін, консультації при складанні зовнішньоекономічних контрактів, визначення кодів товарів, відповідно до УКТ ЗЕД (Українському класифікатору товарів зовнішньоекономічної діяльності), КН ЄС (Комбінованій номенклатурі ЄС), заповнення товаросупроводжувальних документів на вантаж (інвестиційні рахунки, СМР (міжнародна автомобільна накладна), книжки МДП (Карнет TIR) – за процедурою Міжнародного автомобільного перевезення за умовами Конвенції МДП 1975 року).

Окрім цього, Палата здійснює оформлення Карнету АТА, що являє собою міжнародний митний документ, який використовується як митна декларація для товарів, які тимчасово, без застави, ввозяться на митну територію країн-учасниць Стамбульської Конвенції. Карнет АТА гарантує оплату імпортного мита, митних зборів та платежів на території цієї країни у разі порушення власником карнета митного режиму тимчасового ввезення. Використання товарів, що ввозяться за карнетів АТА, здійснюється з метою показу на виставках, ярмарках, шоу, спортивних змаганнях, використання професійного устаткування у виробничих операціях, як комерційні зразки та ін.

Надання юридичних послуг відбувається у вигляді консультацій, представлення та захисту інтересів малого і середнього бізнесу, абонентського обслуговування суб'єктів підприємницької діяльності, розробці проектів контрактів, договорів, оформлення претензійно-позовних матеріалів, засвідчення форс-мажорних обставин, видачі висновків про істотну зміну обставин.

ЗТПП також здійснює підтвердження форс-мажорних обставин відповідно до умов зовнішньоторговельних угод і міжнародних договорів України, норм законодавства, відомчих нормативних актів, а також умов договорів, контрактів, типових договорів, угод і т. п. між резидентами, у яких

безпосередньо передбачено віднесення такої функції до компетенції ТПП України.

Вирішення спорів через третейський суд, який діє при ЗТПП з 1999 року, передбачає остаточне рішення суду, сприяє скороченню терміну розгляду та гарантує конфіденційність.

Рекламні послуги ЗТПП представляють собою розміщення рекламної інформації на інтернет-порталах Палати, електронному діловому журналі ЗТПП «Співдружність», на зовнішніх носіях ВЦ «Козак-Палац», зокрема – мобільних рекламних конструкціях, а також послуги з інформаційного супроводження (репортажі, коментарі, інтерв'ю, підготовка статей), розробка і дизайн рекламних банерів, дикторське повідомлення під час виставок і масових заходів, а також інші презентаційні послуги на ділових зустрічах [69]. Власний електронний діловий журнал ЗТПП «Співдружність» видається щоквартально та розміщується на сайті ЗТПП [73, с. 15].

Послуги для агробізнесу є одним із пріоритетних напрямків ЗТПП. Вони являють собою інформаційну та юридичну підтримку сільгоспвиробників на всіх етапах виробництва та реалізації продукції, практичну допомогу підприємцям у пошуках нових ринків збуту, налагодженні ділових зв'язків між постачальником та споживачем, наукову та технічну допомогу агрокомпаніям у розвитку рослинництва, тваринництва, птахівництва, а також зберіганні та переробці сільгосппродукції, проведення енергоаудитів будівель та споруд, експертну оцінку земель сільськогосподарського призначення, сільгоспмашин, устаткування і будівель.

Палата надає підприємствам і організаціям послуги з організації презентацій, ділових зустрічей, прес-конференцій та круглих столів (збір цільової аудиторії, реклама в ЗМІ, розсилка запрошень, особисте запрошення по телефону; організаційна робота під час заходів: реєстрація, фотографування, відеозапис, технічне забезпечення; підготовка підсумкових документів, розміщення прес-релізів в інтернеті і ЗМІ).

Серед послуг іноземним компаніям, що надаються ЗТПП, можна виділити:

- організацію відкриття та реєстрації компанії, представництва, СП, офісу;
- надання юридичної адреси компаніям;
- дослідження ринку, можливостей збуту, пошук потенційних партнерів;
- організацію ділових переговорів із українськими партнерами в Україні (повний супровід: зустріч в аеропорту, розміщення в готелях, координація зустрічей в інших містах України);
- організація та супровід участі підприємства в запорізьких та українських виставках;
- юридичну підтримку та консультації щодо ведення бізнесу;
- проведення митної, правової та адміністративної допомоги;
- допомогу з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок тощо;
- оперативний моніторинг законодавчої бази та інформування про зміни в законодавстві, що впливають на діяльність компанії;
- посередницькі операції;
- надання консультацій щодо податкових режимів, які застосовуються в Україні;
- надання практичної допомоги щодо складання технічної документації відповідно до вимог українського законодавства.

Регіональна підтримка підприємств відіграє одну з ключових ролей у створенні стійкої національної економіки. Зазвичай, малі та середні підприємства у своїй діяльності орієнтуються на регіональний ринок та вирішення місцевих проблем. Через це підприємництво є основою формування регіональної структури місцевого господарства із врахуванням особливостей соціально-економічного розвитку кожного конкретного регіону.

ЗТПП приймає безпосередню участь у реалізації заходів щодо забезпечення розвитку МСП в Запорізькому регіоні.

Разом з Головним управлінням Державної фіскальної служби в Запорізькій області (ГУДФС), ЗОСППР «Потенціал», структурними підрозділами облдержадміністрації, районними держадміністраціями (РДА) та виконавчими комітетами міських рад міст обласного значення (МВК), ЗТПП вирішує проблему з удосконалення нормативно-правової бази. Окрім цього, Палата сприяє інвестиційній та інноваційній активності у сфері підприємництва, а також створенню сприятливого інвестиційного клімату. Для цього для суб'єктів МСП проводяться семінари за участю українських та закордонних експертів з підготовки інвестиційних пропозицій та залучення прямих іноземних інвестицій [63, с. 40].

Стимулювання підприємств до експорту продукції в країни ЄС, Канади в рамках дії Угод про зони вільної торгівлі, інші перспективні іноземні ринки відбувається також за участю ЗТПП. Через Палату відбувається розповсюдження комерційних пропозицій МСП серед потенційних партнерів за кордоном шляхом розміщення інформації на світових галузевих інтернет-майданчиках та інформування зацікавлених підприємств [63, с. 46].

У 2016 році відбувся перший міжнародний форум інтеграції та кооперації «InCoForum» у виставковому центрі «Козак-Палац» «InCoForum-2016». «InCoForum» є оновленим форматом заходів Запорізького міжнародного інвестиційного форуму (ZIFF), який щорічно проводиться з 2007 року та приділяє увагу питанням машинобудування і металургії, агросектору та енергетиці, аутсорсингу та кооперації, державно-приватного партнерства, децентралізації.

У тематичних секціях та засіданнях загалом взяли участь понад 1,5 тис. учасників, до Запоріжжя завітали більше 40 авторитетних експертів з України, Австрії, Білорусі, Німеччини, Казахстану, Канади, Китаю, Македонії, ОАЕ, Польщі, Чехії та багатьох інших країн.

Рішення Форуму приймалися з урахуванням провідних світових, європейських, національних тенденцій та торгово-економічних особливостей Запорізького регіону. Основні питання були виділені: з урахуванням гострої необхідності реалізації можливостей, які надає Угода про зону вільної торгівлі з ЄС, зокрема – щодо впровадження європейських стандартів, актуальність та дієвість механізмів світової торгово-економічної інтеграції та кооперації; з розумінням, що консолідація професіоналів у галузі підприємництва та бізнесу, їх активна участь в економічних процесах можуть значно підвищити ефективність програм для розвитку економіки; враховуючи, що пріоритетним напрямком розвитку економіки регіону є створення конкурентоздатної продукції з високим ступенем доданої вартості; беручи до уваги можливість фінансової та технічної допомоги міжнародних інституцій, експертні функції національних асоціацій з підтримки бізнесу [74].

У цьому році відбувся II міжнародний форум з питань кооперації територіальних громад і бізнесу «InCoForum-2017». Метою проведення даного заходу є:

- промоція Запорізької області як регіонального центру зростання економіки;
- презентація інвестиційних проектів області;
- посилення спроможності об'єднаних територіальних громад шляхом імплементації міжнародного досвіду, залучення інвестицій та розвитку кооперації між представниками ОТГ України і компаніями – вітчизняними та іноземними постачальниками товарів та послуг;
- сприяння налагодженню коопераційних зв'язків бізнесу з іноземними партнерами та новоствореними громадами [74].

Загалом з часу відкриття виставково центру «Козак Палац» відбулося більше 180 виставково-конгресних заходів (рисунок 2.11). За період з 2009 по 2014 роки відбулося 139 заходів, які відвідали 300 тис. відвідувачів [75, с. 6].

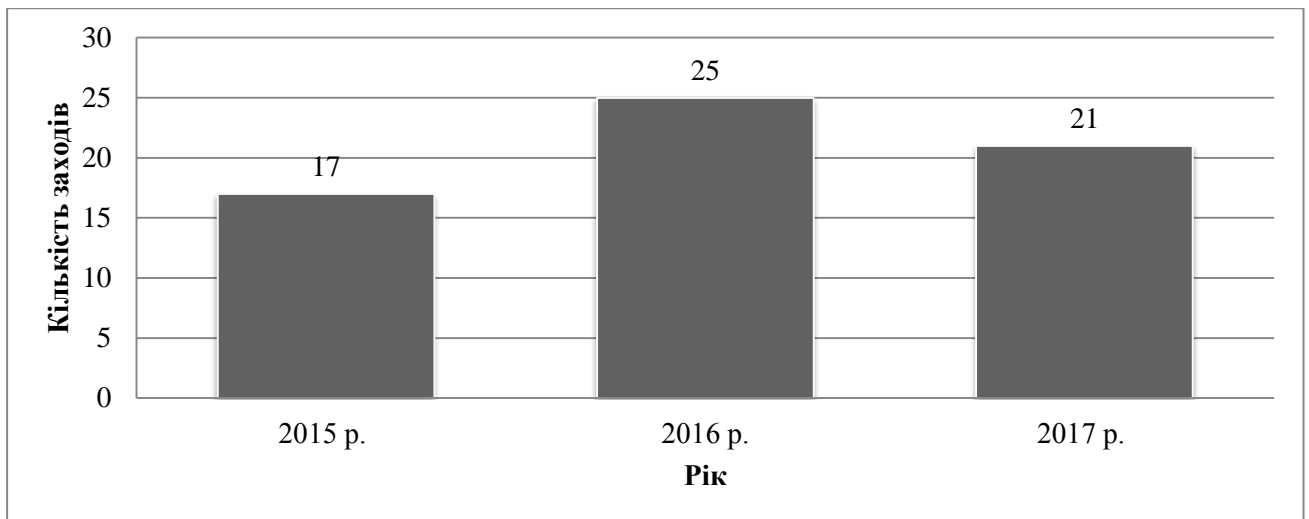

Рисунок 2.11 – Кількість виставково-конгресних заходів ЗТПП

Складено автором на основі [72, с. 14; 76, с. 77; 10]

Як видно з рисунку 2.11 за останні три роки відбулося близько 50 заходів, у 2017 році заплановано 21 виставково-конгресний захід, більша половина з яких уже успішно реалізована.

Також одними із ключових напрямів діяльності ЗТПП є підвищення рівня конкурентоспроможності та маркетингова підтримка місцевих товаровиробників, сприяння впровадженню систем управління на малих та середніх підприємствах з урахуванням вимог міжнародних стандартів серії ISO 9000, ISO 14000, OHSAS 18000, ISO 22000 (HACCP) та інших.

За 2015 рік ЗТПП членам Палати та іншим підприємствам надано:

- консультаційно-методичні послуги з розробки та впровадження систем управління якістю за міжнародними стандартами ISO 9001, ISO 14001, ISO 22000, OHSAS 18001 та SA 8000 надано консультації з питань системного менеджменту більш ніж 25 підприємствам;
- видано 10 сертифікатів відповідності продукції та 25 сертифікатів відповідності систем менеджменту;
- проведено 9 заходів з підготовки персоналу підприємств стосовно питань системного менеджменту, внутрішнього аудиту системи менеджменту якості, сучасних методів менеджменту [72, с. 19].

Також у 2015 році експертами Палати складено і засвідчено більш ніж 24 тис. сертифікатів походження різних форм (рисунок 2.12).

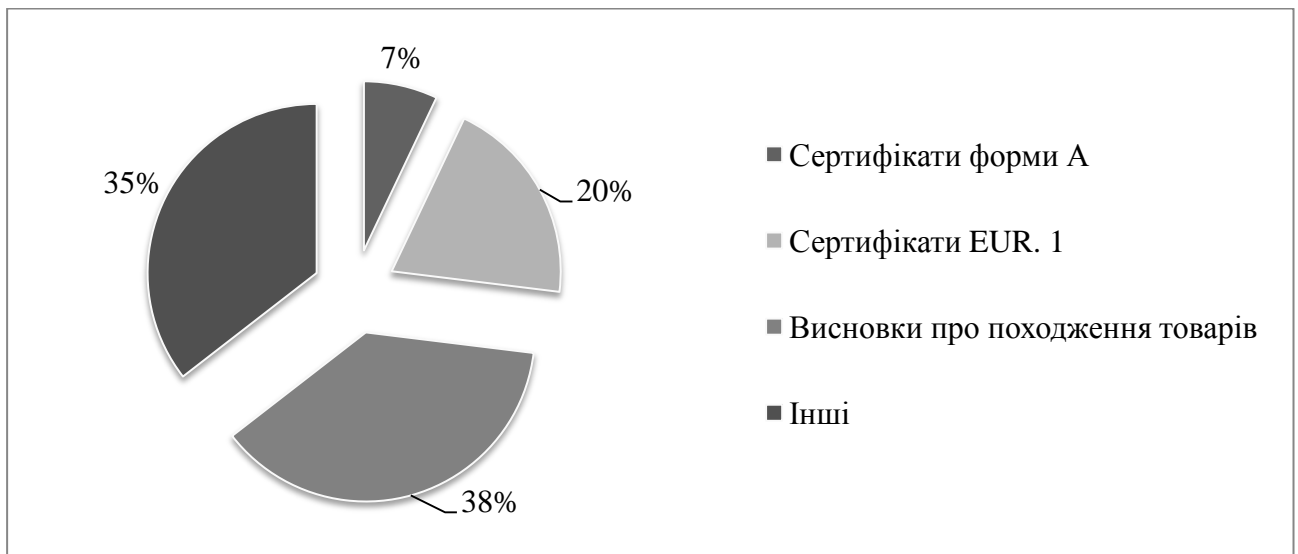

Рисунок 2.12 – Структура здійснених сертифікацій щодо походження ЗТПП

Складено автором на основі [72, с. 18]

З рисунку 2.12 видно, що в структурі сертифікатів походження переважають сертифікати форми EUR. 1, що пояснюється євроінтеграцією країни загалом.

У 2016 році експертами Палати було складено і засвідчено 11421 сертифікат походження [76, с. 17].

Разом з Департаментом культури та туризму облдержадміністрації, ЗТПП сприяє розвитку підприємництва в сфері культури і туризму. З цією метою відбувається організація і проведення в регіоні спеціалізованої експозиції «Відпочинок. Туризм. Курорт» з відбором кращих експонентів для подальшої участі в туристичних виставках в інших регіонах.

Сьогодні туризм визнаний у світі однією з найбільш перспективних галузей національних економік. 2017 рік проголошено Генеральною Асамблеєю ООН Міжнародним роком сталого туризму заради розвитку. Запорізька область має всі можливості для успішного розвитку галузі – адже має значні рекреаційно-курортні та туристичні ресурси.

Представлення владою туристичної програми «7 на 7», яка включає роботу за сімома напрямками (Запоріжжя сакральне, природне, козацьке, історичне, індустріальне, панорамне та подієве), відбувалась паралельно з конференцією з питань розвитку туристичного потенціалу регіону «Запоріжжя туристичне» та першою спеціалізованою виставкою туристичних послуг та товарів «Ярмарка подорожей-2017» організованими ЗТПП.

Також під час виставки відбулася конференція, присвячена розвитку зеленого туризму. Цей тематичний напрямок – один з головних акцентів виставки. Свої можливості презентували 10 зелених садиб Запорізької області, зелені садиби Карпатського регіону. Адже сільський зелений туризм нині стає все більш популярним в Україні, відроджується на нових засадах [77].

Одним з пріоритетних напрямів запорізьких підприємців є агробізнес (20% членів Палати представники агропромислового комплексу) [72, с. 12]. Важлива роль у розвитку цього напрямку також належить ЗТПП. У березні 2017 року у виставковому центрі «Козак-Палац» відбулася 16-а агропромислова спеціалізована виставка «АгроТехСервіс-2017». Захід був організований Запорізькою ТПП за підтримки Запорізької облдержадміністрації, Комітету підприємців агропромислового комплексу при ТПП України, профільних відомств та асоціацій.

Близько 80 компаній агропромислового сектору презентували власну продукцію, а також відомі закордонні марки, деякі з них заключили контракти та знайшли покупців безпосередньо протягом трьох виставкових днів.

Демонструвалися сільськогосподарське машинобудування, міні-техніку і запчастини, технології зберігання, переробки і транспортування сільгосппродукції, засоби малої механізації, агрохімію, добрива, інструмент, посівний матеріал, технології тваринництва та птахівництва, рослинництва [77].

Також необхідно відзначити про проведення 25-ї міжнародної спеціалізованої виставки промислових рішень «Машинобудування. Металургія-2017», організованої ЗТПП. Це один із найбільших в Україні виставкових

форумів промисловців, де щорічно презентуються розробки у галузі машинобудування, металургії, ливарних технологій, енергетики, автоматизації, IT-рішень. Захід об'єднує і спеціалізовані виставки «Литво», «Композити та склопластики», серію науково-практичних конференцій, практикумів, коопераційних зустрічей.

Як відзначають самі учасники подібних заходів, участь в них допомагає зустріти нових клієнтів, заключити успішні угоди, продемонструвати нові розробки та інструменти, встановити нові ділові відносини, отримати пряме спілкування з діловими партнерами, відвідати семінари та тренінги, а також є чудовою рекламною кампанією [77].

Важливим аспектом діяльності ЗТПП також є надання освітніх послуг з підготовки спеціалістів із залученням провідних бізнес-тренерів і консультантів. За період з 2010 по 2014 роки для підприємств та організацій проведено 305 семінарів та практикумів за участю більш ніж 6,5 тис. фахівців [75, с. 17]. У 2015 році було проведено 42 інформаційно-консультаційних заходів, в яких взяли участь 624 учасники [72, с. 21]. У 2016 році кількість освітніх заходів зросла на 67% (близько 70 семінарів, практикумів та майстер-класів). Найважливішими темами стали умови доступу на ринки ЄС та Близького Сходу, електронні держзакупівлі через систему «ProZorro», митне оформлення та юридичне супроводження, податкове законодавство, технічні регламенти. Консультації надавались українськими та міжнародними експертами зовнішньоекономічної діяльності [76, с. 14].

Таким чином, Запорізька торгово-промислова палата як об'єкт інфраструктурної підтримки підприємництва у регіоні відіграє важливу роль у розвитку МСП, охоплюючи при цьому всі напрями діяльності. ЗТПП відіграє важливу роль у налагодженні контактів між підприємцями, інвесторами, партнерами та клієнтами, підвищення кваліфікації підприємців, отриманні нових знань та навичок, а також сприяє заключенню ділових угод та рекламі підприємств.

Висновки до 2 розділу

Таким чином, у розділі було здійснено аналіз стану та динаміки інфраструктурної підтримки підприємництва в Україні. Аналіз показав, що державна політика розвитку підприємництва в Україні на сьогодні залишається неефективною. Попри прийняті нормативно-правові акти та реформування державної політики у сфері розвитку підприємництва суттєвих змін у якісних та кількісних характеристиках розвитку підприємництва в Україні на жаль не спостерігається. Політика у фінансово-кредитній сфері залишається неефективною, а через необґрунтовану податкову реформу фіскальне навантаження на підприємництво зросло. Фонди підтримки підприємництва та регіональні програми розвитку МСП здійснюють незначну фінансову підтримку. Загалом в Україні відсутня належна підтримка підприємництва на регіональному рівні, що зумовлено недостатньою її координацією та фінансуванням. Щодо кількісних показників, то попри загальне зростання об'єктів інфраструктурної підтримки МСП в Україні, їх розміщення за регіонами є диспропорційним. Впродовж останніх років близько 35% від загальної кількості об'єктів інфраструктури сконцентровано в місті Києві, 10% – в Донецькій, 7% – в Харківській областях. Окрім цього, лише чверть цих організацій фактично працює. Також було проведено оцінку рівня інфраструктурної підтримки підприємництва в Запорізькому регіоні та досліджено ЗТПП як об'єкт інфраструктурної підтримки підприємництва. Оцінка рівня інфраструктурної підтримки МСП в Запорізькому регіоні показала, що в регіоні спостерігається низький рівень розвитку інноваційної інфраструктури – за останні три роки (2014-2016 рр.) в регіоні функціонує лише 4 бізнес-центри та 4 бізнес-інкубатори, 1 фонд підтримки підприємництва, 10 інвестиційних та інноваційних фондів та 18 інформаційно-консультативних установ, і їх кількість на жаль залишається сталою. Окрім цього, щодо розташування інфраструктури в регіоні, то тут спостерігається дисбаланс – близько 35% інфраструктурної підтримки МСП регіону зосереджено у

м. Запоріжжі, близько 20% – у м. Мелітополь. До того ж, інші 45% інфраструктури області представлені в основному кредитними спілками, страховими компаніями та громадськими організаціями. Розрахувавши рівень забезпеченості об'єктами інфраструктури Запорізького регіону за період 2014-2016 рр. можна стверджувати, що він є високим. Але при цьому слід врахувати, що значною мірою це сталось через зменшення кількості МСП в регіоні. Катастрофічним є те, що майже 50% регіону має низький рівень забезпеченості інфраструктурою, а у майже чверті області взагалі відсутня інфраструктурна підтримка підприємництва. Це означає, що інфраструктура підтримки підприємництва вимагає розширення, особливо в регіонах. Щодо ЗТПП, то вона як об'єкт інфраструктурної підтримки підприємництва у регіоні відіграє важливу роль у розвитку МСП, охоплюючи при цьому всі напрями діяльності. ЗТПП сприяє налагодженню контактів між підприємцями, інвесторами, партнерами та клієнтами, підвищенню кваліфікації підприємців, отриманню нових знань та навичок, а також заключенню ділових угод та рекламі підприємств.

3 УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

3.1 Розробка пропозицій щодо вдосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні

Підприємництво в Україні діє в несприятливих умовах та постійно стикається з рядом проблем (низька купівельна спроможність покупців та низька конкурентоспроможність самих підприємств, надмірне оподаткування, несприятливий регуляторний клімат та ін.). Враховуючи вирішальну роль МСП в розвитку економіки України та її регіонів, стратегічною метою політики уряду та органів місцевої влади має бути створення умов для максимально повної реалізації потенціалу МСП.

Напрямки підвищення ефективності підприємницької діяльності значною мірою залежать від галузевих особливостей та організаційно-технічного рівня підприємства. Їх умовно поділяють на чотири групи:

- більш раціональне використання основних виробничих засобів підприємства, збільшення випуску продукції з одиниці основних засобів, підвищення фондівіддачі та кращого використання машин та обладнання;
- ефективне використання ресурсів, зниження матеріаломісткості продукції, зменшення витрат матеріалів, палива, енергії на одиницю продукції;
- проведення підприємством ефективної комерційно-фінансової діяльності;
- зростання продуктивності праці та економія робочого часу [78, с. 24].

У сприятливих умовах ведення бізнесу та легкого започаткування власної справи у розвинутих країнах причиною припинення діяльності МСП найчастіше є невдале господарювання. В Україні ж, де умови розвитку підприємництва несприятливі, додаються демотивуючі фактори зовнішнього середовища [79]. З цього випливає, що українські МСП вимагають удосконалення політики щодо їх розвитку.

На сьогодні, економічний потенціал МСП в регіонах України використовується недостатньо. Ключовим фактором розвитку підприємництва є удосконалення його інфраструктурної підтримки на регіональному рівні. Формування державної політики розвитку інфраструктури МСП, створення цілісної системи його державної та громадської підтримки є пріоритетними задачами державного регулювання економіки.

Зважаючи на значущість інвестицій для МСП, важливої уваги вимагає питання державної підтримки щодо залучення інвестицій, в т. ч. іноземних, для розвитку МСП. Рішенням цієї проблеми може стати створення інституції з залучення інвестицій, яка б слугувала зв'язковою ланкою між підприємцями і вітчизняними та іноземними інвесторами, а також стимулювала б зовнішніх інвесторів до започаткування та ведення бізнесу в регіонах України. Така інституція особливо необхідна через брак коштів у підприємців для власного розвитку. Існування такої організації сприяло б не лише покращенню інфраструктурної підтримки в регіонах, а й соціально-економічному розвитку регіонів, збільшенню іноземного інвестування, інтеграції регіону в європейський економічний і культурний простір.

Окрім цього, в країні не вистачає поширених в ЄС так званих інноваційних координаційних центрів (центрів трансферу технологій) – Innovation Relay Centre (IRC), які забезпечують ефективну комунікацію у сфері трансферу нових знань та технологій між суб'єктами ринку інновацій, відіграють важливу роль у налагоджуванні міжрегіональних зв'язків у сфері науково-технологічного та інноваційного співробітництва, та у поглибленні інтеграції у Європейський дослідницький простір. Такі центри в Україні сприяли б зростанню інноваційної активності підприємців в регіонах, а також збільшили б співпрацю вітчизняних МСП з країнами ЄС.

Також, враховуючи, що діяльність законодавчих і виконавчих органів на регіональному рівні щодо формування об'єктів інфраструктурної підтримки, особливо інноваційної, для забезпечення діяльності малих підприємств є недостатньо ефективною, першочерговим завданням державного регулювання

розвитку малого підприємництва на регіональному рівні є оптимізація й підвищення ефективності інфраструктури підтримки підприємництва, чому б сприяло:

- вдосконалення регіональних програм сприяння розвитку МСП шляхом розробки стратегії розвитку інфраструктурного забезпечення, включаючи створення відсутніх елементів інфраструктури підтримки МСП на основі потреби в них з боку підприємців, поліпшення якості роботи наявних елементів інфраструктури й виконання ними поставлених завдань з надання послуг підприємству, забезпечення взаємодії між елементами інфраструктури й координації їх діяльності;

- подальше розширення та створення мережі бізнес-інкубаторів, які б підтримували компанії, що перебувають на ранній стадії розвитку, і як наслідок підвищення ефективності функціонування інфраструктури підтримки підприємництва на регіональному рівні;

- створення Єдиного інформаційно-аналітичний центру для локалізованого збору достовірної та доступної інформації щодо діяльності різних державних структур: служб державної статистики, центрів зайнятості, реєстраційного й дозвільного центрів, податкової служби, правоохоронних органів тощо. Існування такого центру при облдержадміністрації дозволить не лише заощадити бюджетні кошти, затрачувані кожною організацією на формування власних баз даних, а й вносити взаємні корективи інформації, доповнювати відсутніми відомостями, оперативно відслідковувати зміни, що відбуваються, забезпечити можливість швидкого й прозорого доступу до інформації. Такий центр дозволить одержання й обробку інформації в повному обсязі, ведення бази даних за різними показниками, реєстр малих підприємств, а також зберігання інформації про кожного суб'єкта господарської діяльності;

- розробка спеціалізованого сайту в мережі Інтернет, щодо розвитку малого підприємництва в регіоні, з відкритим доступом до необхідної підприємцям інформації (програми державної підтримки, інформація про

інфраструктуру підтримки малих підприємств, закони й різноманітні нормативні акти та їх зміни, нормативні документи тощо);

- впровадження постійного моніторингу інфраструктури підприємництва, зорієнтованого на аналіз зовнішнього середовища розвитку регіону з погляду забезпечення сприятливого підприємницького середовища, вивчення рівнів системних ризиків і інфраструктурної забезпеченості регіону для задоволення попиту суб'єктів малого підприємництва у повному обсязі;

- розширення пропозицій у напрямку використання механізму державно-приватного партнерства для залучення додаткового фінансування об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва.

Такі заходи мають сприяти не лише підвищенню ефективності регіональної моделі підтримки малого підприємництва в регіоні, а й подальшому розвитку цього важливого сектора економіки.

Окрім того, розвитку інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні сприятимуть:

- створення ряду преференцій для суб'єктів великого бізнесу, що реалізують спільні інвестиційно-інноваційні проекти з МСП або фінансують таку діяльність, а також забезпечення належної державної підтримки МСП, що працюють у сфері інноваційної і науково-технічної діяльності, впровадження зарубіжного досвіду з питань започаткування нових інноваційних технологій в господарській діяльності;

- удосконалення нормативно-правового, інституційного та операційного середовища для МСП;

- зниження бюрократизації та спрощення адміністративних процедур щодо відкриття бізнесу, а також скорочення їх тривалості;

- створення сприятливих передумов для започаткування та здійснення підприємницької діяльності;

- запровадження спрощеної системи оподаткування та обліку, а також зниження податкового навантаження МСП;

- подальше сприяння розвитку інфраструктурної підтримки МСП в регіонах, а також підтримка нових механізмів співробітництва підприємств з органами виконавчої влади та громадськості;
- реалізація науково-технічних і соціально-економічних програм регіонального розвитку із залученням МСП, а також посилення регіональної політики сприяння розвитку малого підприємництва;
- стимулювання в регіонах розвитку малих підприємств, які виробляють продукцію на експорт, створення експортних об'єднань, асоціацій експортерів МСП, а також їх залучення до участі у зовнішньоекономічній діяльності в якості торгово-посередницьких організацій;
- подолання корупції у всіх структурних одиницях влади та протидія рейдерству;
- субсидування МСП для участі у міжнародних торгових виставках, ярмарках, семінарах, ділових зустрічах;
- сприяння якісному інформаційному забезпеченню, навчанню і підвищенню кваліфікації кадрів;
- створення зон вільного підприємництва, для полегшення діяльності МСП при митному та валютному контролі;
- продовження формування нового адміністративно-територіального устрою в областях є основою процесів децентралізації, адже децентралізація є важливим механізмом демократизації, регіонального розвитку та сприяє створенні нових робочих місць, залучення інвестицій, сприяння розвитку малого та середнього бізнесу;
- підтримка об'єднаних територіальних громад, відстеження проблемних питань громад та надання відповідних методичних консультацій в реалізації їх повноважень;
- розробка єдиних Стандартів залучення та супроводу інвесторів відповідно до кращих міжнародних практик, що сприятимуть успішній реалізації інвестиційних проектів в регіонах, уніфікації та оптимізації процесу

підготовки інвестиційних матеріалів та продуктів, територіального маркетингу, забезпечення високої якості супроводу та обслуговування інвесторів;

- створення та розвиток хай-тек кластерів, особливо – у сфері смарт-технологій шляхом вивчення кращого міжнародного досвіду та залучення фахових консультантів;

- ефективна робота індустріальних парків є чинником залучення до регіонів потужних інвесторів та передових технологій, дієвим інструментом організації нових виробництв, створення робочих місць;

- стимулювання реалізації національних стартапів, відповідних умов для успішного виробництва затребуваної на вітчизняному та закордонному ринках інноваційної продукції з максимальною доданою вартістю завдяки використанню нових наукових знань;

- розвиток АПК за допомогою сучасних технологій та можливостей переробки продукції агросектору (у рослинництві – скорочення об'ємів експорту соняшника та виробництво олії, завантаження потужностей з виробництва борошна та постачання борошна на експорт, розвиток органічного землеробства, економія від зниження мит на експорт продукції агросектору до ЄС);

- розвиток малих сільськогосподарських виробників, сімейного фермерства, особистих селянських господарств за допомогою прямої державної підтримки;

- розвиток молодіжного підприємництва і створення нових економічно доцільних робочих місць для молоді на селі;

- стимулювання соціально-орієнтованого підприємництва на регіональному рівні.

Також слід врахувати, що пріоритетні напрямки розвитку регіональної інфраструктури підприємництва повинні узгоджуватися з сучасними процесами євроінтеграції та децентралізації. Підвищення ефективності системи управління інфраструктурою підприємництва можливе також на основі ефективного розподілу ступеня впливу центральних, регіональних і місцевих органів влади

на розвиток інфраструктури, відповідно до цього формування власних стратегій розвитку та фінансування в областях, а також розширення функцій і повноважень приватної інфраструктури. Необхідним є забезпечення економічної безпеки підприємств, як в середині країни, так і за її межами, захисту групових інтересів та лобізму, забезпеченні швидкого та ефективного виходу вітчизняного бізнесу на закордонні, в першу чергу європейські ринки.

Враховуючи проведені розрахунки щодо забезпеченості регіону об'єктами інфраструктури, необхідно також розробити заходи щодо її поліпшення. В першу чергу необхідно звернути увагу на райони в яких взагалі відсутня інфраструктура підтримки – Бердянський, Більмацький, Василівський, Запорізький, Мелітопольський та Пологівський райони. Враховуючи вагомість агропромислового комплексу для всього Запорізького регіону, його розвиток в районах є одним з першочергових. Для цих районів є актуальним розвиток рослинництва на основі вдосконалення організації виробництва та впровадження сучасних технологій з метою зменшення енергозалежності агропромислового комплексу та зниження собівартості виробленої продукції (виращування сільськогосподарських культур за енергозберігаючими та маловитратними технологіями), відновлення площ зрошувальних земель та забезпечення їх ефективного використання, провадження перспективних сортів та гібридів зернових та технічних культур, розвиток садівництва та виноградарства, продовження роботи щодо розвитку інфраструктури аграрного ринку, подальший розвиток високоінтенсивних і швидкоокупних галузей, зокрема свинарства. Для районів є важливим участь разом із підприємствами району в інвестиційних конференціях, семінарах, бізнес-форумах, ярмарково-виставкових заходах, в тому числі у міжнародних інвестиційних форумах, за участю потенційних інвесторів, інвестиційних фондів та громадських організацій.

Окрім цього, що стосується більшості районів області, то існує необхідність у спрощенні та якісному реформуванні системи надання адміністративних послуг фізичним і юридичним особам та дозвільної системи у

сфері господарської діяльності, розширенні переліку надання адміністративних та дозвільних послуг через Центр надання адміністративних послуг, залученні фахівців центру до навчання і підвищення їх кваліфікації, проведенні постійного відкритого діалогу органів влади із суб'єктами господарювання, громадськими організаціями підприємців з усіх питань, що стримують розвиток підприємницької діяльності, пошуку нових фінансових ресурсів через аутсорсинг для розвитку бізнесу, розширенні видів фінансової підтримки суб'єктів підприємницької діяльності, наданні інформаційно-методичного забезпечення розвитку інфраструктури підтримки малого та середнього бізнесу, громадських об'єднань підприємців, залученні молоді до підприємницької діяльності, підтримці місцевих товаровиробників в питаннях якості та сертифікації.

Слід також відмітити, що ЗТПП бере участь у програмах розвитку МСП Запорізького регіону і відіграє важливу роль в ефективній реалізації таких програм. Зважаючи на це, та враховуючи те, що основним завданням Палати є надання послуг в сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємствам Запорізького регіону, можливим ефективним інструментом покращення стану підприємців могла б стати певна програма інвестування МСП іноземними суб'єктами. При Палаті можна створити інвестиційну агенцію, яка б у співпраці з бізнес-інкубаторами регіону та іншими організаціями, стала посередником між МСП та зарубіжними інвесторами. Важливим є також вартість таких послуг, тому можливо необхідно залучити експертів які б працювали безкоштовно для перспективних починаючих підприємців та за мінімальну плату для існуючих, або ж залучити фінанси з державного чи місцевого бюджету для підтримки даної агенції. Це дало б змогу не лише збільшити кількість МСП та покращити їх становище, але й залучити іноземні інвестиції до регіону, які б посприяли його загальному розвитку.

Окрім цього, можна також у співпраці з місцевою владою продовжувати створювати конкурси на видачу грантів та кредитів під мінімальний відсоток

для МСП, особливо у сфері ІТ, сільського господарства, енергозберігаючих технологій та переробки відходів.

Також, одним із найважливіших заходів є можливість створення мережі індустріальних парків та технополісів на території регіону. Пріоритетними напрямками діяльності яких мають бути енергетика, машинобудування, металургія, ІТ-сфера, сільське господарство та харчова промисловість. Наприклад на території Запорізького району можна створити парк, який би орієнтувався на машинобудування, металургію та ІТ-сферу. Для районів сільськогосподарського спрямування (Мелітопольський, Бердянський, Оріхівський, Гуляйпільський та ін.) доцільно обрати сільське господарство та харчову промисловість. Окрім цього, регіон має перспективи у створенні промислових парків, реалізації ряду проектів в галузі альтернативної енергетики і енергозберігаючих технологій (Приазовський, Токмацький, Бердянський та Приморський райони).

Таким чином, удосконалення інфраструктури підтримки підприємництва на регіональному рівні є частиною державної політики розвитку підприємництва в Україні. Серед пропозицій щодо розвитку інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні можна виділити удосконалення нормативно-правового середовища, спрощення адміністративних процедур, запровадження спрощеної системи оподаткування та обліку, сприяння розвитку інфраструктурної підтримки, покращення доступу до фінансування, сприяння експортній діяльності, підсилення конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу МСП. Систематичне виконання даних заходів створить сприятливі умови для функціонування МСП в розрізі регіонів та в країні загалом, збільшить ефективність їх діяльності. Головним завданням у розвитку інфраструктури підтримки підприємництва має стати не кількісне зростання об'єктів інфраструктури підтримки підприємства, а їх рівномірне розміщення, зосередження не лише в обласних, а й у районних центрах, а також підвищення якості роботи,

поліпшення кваліфікаційного рівня персоналу та розробки інноваційної моделі діяльності та співпраці з підприємствами.

3.2 Оцінка доцільності впровадження запропонованих заходів

Оскільки існує залежність між створенням інституцій, що підтримують розвиток МСП, та кількістю створених МСП, необхідно розрахувати ступінь цієї залежності. Динаміка розвитку об'єктів інфраструктурної підтримки МСП за 2014-2016 роки та коефіцієнт кореляції подано в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Динаміка розвитку об'єктів інфраструктурної підтримки МСП за 2014-2016 роки

Об'єкти інфраструктури підтримки суб'єктів МСП	Кількість об'єктів, од.			Коефіцієнт кореляції
	2014	2015	2016	
Бізнес-центри	9	4	4	0,54
Бізнес-інкубатори	2	4	4	-0,54
Лізингові центри	1	1	4	-1,00
Фінансово-кредитні установи: кредитні спілки, установи взаємного кредитування	55	57	57	-0,54
Фонди підтримки підприємництва	2	1	1	0,54
Інвестиційні, інноваційні фонди і компанії	2	10	10	-0,54
Біржі	6	2	2	0,54
Інформаційно-консультативні установи	21	18	18	0,54
Страхові компанії	71	70	70	0,54
Аудиторські фірми	17	38	38	-0,54
Всього	186	205	207	-0,64
Кількість суб'єктів МСП	14462	14406	13455	1,00

Коефіцієнти кореляції динаміки кількості інституцій та суб'єктів МСП подані в таблиці 3.1 дозволяють поділити об'єкти інфраструктури на дві групи: інституції, що демонструють від'ємну кореляцію (лізингові центри, фінансово-кредитні установи, інвестиційні компанії, аудиторські фірми), та інституції з середнім ступенем кореляції (бізнес-центри, бізнес-інкубатори, фонди

підтримки підприємництва, біржі, інформаційно-консультативні установи, страхові компанії).

Отже, на жаль, на разі загальне збільшення кількості об'єктів інфраструктури підприємництва, не викликає збільшення кількості МСП (коефіцієнт кореляції є від'ємним -0,64). Попри збільшення числа лізингових центрів, інвестиційних фондів та аудиторських фірм, кількість МСП невпинно зменшується. Такі результати говорять про неефективну діяльність окремих елементів інфраструктури, а отже вимагає вдосконалення їх діяльності. Пріоритетним напрямом є вдосконалення та розширення інноваційної інфраструктури підтримки підприємництва. Інституції підтримки МСП повинні пропонувати широкий спектр якісних послуг, у свою чергу, портфель послуг кожної установи повинен включати в себе різні види підтримки.

Доцільність запропонованих заходів щодо вдосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні розкривається через визначення прогнозованого рівня забезпеченості нею. Тобто, якщо врахувати створення хоча б одного центру залучення інвестицій, одного інноваційного координаційного центру, п'яти бізнес-інкубаторів, одного інформаційно-аналітичного центру та 10 індустриальних парків, отримаємо кількісне збільшення інфраструктури підтримки підприємництва з 208 до впровадження, до 226 елементів після впровадження (тобто зростання майже на 10%).

Окрім цього, загальний коефіцієнт забезпеченості елементами інфраструктури підприємництва після впровадження матиме наступне значення (при сталому значенні кількості підприємств):

$$N_{\text{забезп. і.}} = \frac{226}{13455} \cdot 1000 = 16,8$$

Отже, загальний коефіцієнт забезпеченості елементами інфраструктури підприємництва після впровадження заходів може зрости до 16,8.

Окрім загального кількісного зростання інфраструктури та рівня забезпеченості нею підприємництва, можливе також досягнення поліпшення її структури. Зміни в структурі інфраструктурної підтримки підприємництва після впровадження заходів щодо її поліпшення в Запорізькому регіоні подано в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Зміна структури інфраструктурної підтримки підприємництва після впровадження заходів щодо її поліпшення в Запорізькому регіоні

Об'єкти інфраструктури підтримки суб'єктів МСП	Кількість об'єктів, од.		Структура, %	
	До впровадження	Після впровадження	До впровадження	Після впровадження
Бізнес-центри	4	5	1,92	2,21
Бізнес-інкубатори	4	9	1,92	3,98
Лізингові центри	4	4	1,92	1,77
Фінансово-кредитні установи: кредитні спілки, установи взаємного кредитування	57	57	27,40	25,22
Фонди підтримки підприємництва	1	1	0,48	0,44
Інвестиційні, інноваційні фонди і компанії	10	11	4,81	4,87
Біржі	2	2	0,96	0,88
Інформаційно-консультативні установи	18	19	8,65	8,41
Страхові компанії	70	70	33,65	30,97
Аудиторські фірми	38	38	18,27	16,81
Індустріальні парки	0	10	-	4,42
Всього	208	226	100	100

Отже, з огляду таблиці 3.1, завдяки запровадженню заходів у структурі підтримки підприємництва зросте вага бізнес-центрів до 2,21% та бізнес-інкубаторів – до майже 4%. Інші показники мало зміняться, але найголовніше, що частка інноваційної інфраструктури зросте до 15%. Таке поліпшення є досить позитивним, адже інноваційна інфраструктура є однією з найважливіших. Вона сприяє поліпшенню не лише інноваційної активності МСП, а й відіграє ключову роль у соціально-економічному розвитку регіону загалом.

Ефективність інфраструктури також можна визначити за аналізом основних показників діяльності підприємництва в регіоні. Зміна основних показників діяльності підприємств після впровадження заходів у районах Запорізької області з найнижчими показниками забезпеченості подано в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Основні показники діяльності підприємств районів Запорізької області до та після впровадження запропонованих заходів

Райони	До впровадження					Після впровадження				
	Кількість підприємств, од.	Кількість зайнятих працівників, осіб	Кількість найманих працівників, осіб	Витрати на оплату праці, млн. грн	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млрд. грн	Кількість підприємств, од.	Кількість зайнятих працівників, осіб	Кількість найманих працівників, осіб	Витрати на оплату праці, млн. грн	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млрд. грн
Бердянський	166	1526	1411	50,2	935,9	169	1557	1439	51,2	954,6
Більмацький	156	1803	1711	72,6	1411,9	159	1839	1745	74,1	1440,1
Василівський	270	7131	6991	695,5	3766,3	275	7274	7131	709,4	3841,6
Гуляйпільський	121	2299	2243	94,5	1068,2	123	2345	2288	96,4	1089,6
Запорізький	318	2713	2597	86,7	1535,1	324	2767	2649	88,4	1565,8
Мелітопольський	222	3245	3131	96,7	1952,6	226	3310	3194	98,6	1991,7
Оріхівський	308	2590	2375	71	1389	314	2642	2423	72,4	1416,8
Пологівський	245	5237	5103	270	11000,7	250	5342	5205	275,4	11220,7
Приазовський	246	1849	1693	53,6	1135,8	251	1886	1727	54,7	1158,5
Приморський	134	2168	2075	67,1	858,7	137	2211	2117	68,4	875,9
Токмацький	151	1354	1248	53,9	730,2	154	1381	1273	55,0	744,8

Отже, як видно з таблиці 3.3, завдяки впровадженню заходів, стан підприємництва може покращитись. За прогнозом це зростання можливе на 2% основних показників.

Таким чином, запропоновані заходи дають змогу отримати наступні позитивні зрушення:

- загальне зростання кількості елементів інфраструктури в Запорізькому регіоні;
- зростання показника забезпеченості інфраструктурою регіону (близько на 9%);

- поліпшення структури інфраструктурної підтримки МСП в Запорізькій області;
- зростання частки інноваційної інфраструктури на 5%;
- загальне збільшення показників діяльності підприємств в регіоні (близько 2%).

Окрім цього, системне та одночасне впровадження заходів, які на пряму не пов'язані з інфраструктурою, але впливають на рівень її розвитку дадуть змогу покращити стан підприємництва в регіоні в цілому та в його районах, залучити молодь до підприємницької та інноваційної діяльності, знизити ступінь бюрократизації щодо відкриття бізнесу, підвищити інформаційне забезпечення та кваліфікацію кадрів, успішно реалізовувати інвестиційні проекти регіону, створити нові робочі місця, залучити передові технології, збільшити рівень розвитку АПК та розвитку малих сільськогосподарських виробників, сімейного фермерства та особистих селянських господарств.

Таким чином, запропоновані заходи мають в результаті покращити не лише рівень розвитку інфраструктури в Запорізькому регіоні, а й ще покращити умови діяльності МСП, сприяти поліпшенню середовища його функціонування, поліпшенню інвестиційної привабливості регіону, а також покращенню соціально-економічного становища регіону в цілому, та окремих його районів.

Висновки до 3 розділу

Таким чином, у розділі було розроблено пропозиції щодо вдосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні та виконано оцінку доцільності їх впровадження. Серед пропозицій щодо розвитку інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні можна виділити удосконалення нормативно-правового середовища, спрощення адміністративних процедур, запровадження спрощеної системи оподаткування та обліку, сприяння розвитку інфраструктурної підтримки, покращення доступу до фінансування, сприяння експортній діяльності, підсилення

конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу МСП. Систематичне виконання даних заходів створить сприятливі умови для функціонування МСП в розрізі регіонів та в країні загалом, збільшить ефективність їх діяльності. Головним завданням у розвитку інфраструктури підтримки МСП має стати не кількісне зростання об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, а їх рівномірне розміщення, зосередження не лише в обласних, а й у районних центрах, а також підвищення якості роботи, поліпшення кваліфікаційного рівня персоналу та розробки інноваційної моделі діяльності та співпраці з підприємствами. Завдяки впровадженню заходів можливе загальне зростання кількості елементів інфраструктури в Запорізькому регіоні (з 208 до 225 одиниць), зростання показника забезпеченості інфраструктурою регіону (близько на 9%), поліпшення структури інфраструктурної підтримки МСП в Запорізькій області, зростання частки інноваційної інфраструктури на 5%, загальне збільшення показників діяльності підприємств в регіоні (близько 2%). Запропоновані заходи мають в результаті покращити не лише рівень розвитку інфраструктури в Запорізькому регіоні, а й ще покращити умови діяльності МСП, сприяти поліпшенню середовища його функціонування, поліпшенню інвестиційної привабливості регіону, а також покращенню соціально-економічного становища регіону в цілому, та його окремих районів.

4 ОХОРОНА ПРАЦІ

4.1 Характеристика потенційно небезпечних та шкідливих виробничих чинників

Законодавство України про охорону праці передбачає комплекс гарантій, спрямованих на реалізацію конституційного права на безпечні і нешкідливі умови праці [80].

Закон України «Про охорону праці» визначає охорону праці як систему правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів і засобів, спрямованих на збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці [81].

Незадовільний стан охорони праці призводить до зниження продуктивності праці, травматизму та професійного захворювання працівників. В процесі праці організм людини сприймає комплекс чинників, що можуть позитивно або негативно впливати на стан її здоров'я та рівень працездатності. Залежно від інтенсивності та часу дії ці чинники можуть бути небезпечними або шкідливими.

На ЗТПП працівники відділу виставок піддаються в основному дії фізичних і психофізіологічних небезпечних і шкідливих виробничих чинників, оскільки працюють з комп'ютерами.

До фізичних чинників, які впливають на працівників відділу виставок можна віднести:

- підвищений рівень шуму на робочому місці;
- небезпечний рівень напруги в електричному ланцюзі, замикання якого може статися через тіло людини;
- підвищений рівень електромагнітних випромінювань;
- недостатня освітленість робочої зони;
- підвищена пульсація світлового потоку.

До психофізіологічних чинників відносяться:

– фізичні перевантаження (гіподинамія – порушення функцій організму (опорно-рухового апарату, кровообігу, дихання, травлення), яке сталося через обмеження рухової активності, зниження сили скорочення м'язів);

– нервово-психічні перевантаження (розумове перенапруження, перенапруження аналізаторів, монотонність праці, емоційні перевантаження).

Аналіз потенційно небезпечних і шкідливих виробничих факторів та карта умов праці для робочого місця працівника відділу виставок представлені в таблиці 4.1

Таблиця 4.1 – Оцінка чинників виробничого і трудового процесу в приміщенні відділу виставок ЗТПП

№	Чинники виробничого середовища і трудового процесу	Нормативне значення	Фактичне значення	III клас: шкідливі і небезпечні умови			Тривалість дії чинників за зміну, %
				I ступінь	II ступінь	III ступінь	
1	Шкідливі хімічні речовини, мг/м ³ 1 клас безпеки _____ 2 клас безпеки _____ 3-4 класи безпеки _____	<0,1 0,1-1,0 1,1-10,0	- - -	-	-	-	-
2	Пил, переважно фіброгенної дії, мг/м ³	4,0	1,5	-	-	-	90
3	Вібрація (загальна і локальна), дБ	1,0-63 8,0-1000	-	-	-	-	-
4	Шум, дБА	До 50	45	-	-	-	90
5	Інфразвук, дБ	2-15	-	-	-	-	-
6	Ультразвук, дБ	-	-	-	-	-	-
7	Неіонізуючі випромінювання: -радіочастотний діапазон, В/м	12	-	-	-	-	-
	-діапазон промислової частоти, кВ/м	-	-	-	-	-	-
	-оптичний діапазон (лазерне випромінювання), Вт/м ²	-	-	-	-	-	-
	-статична електрика, В	0,5	0,3	-	-	-	80
8	Мікроклімат в приміщенні						
	Теплий період року:						
	-температура повітря, °С	23-25	24	-	-	-	90
	-швидкість руху повітря, м/с	0,1	0,1	-	-	-	90
	-відносна вологість повітря, %	40-60	40-60	-	-	-	90
	Холодний період року:						
-температура повітря, °С	22-24	22	-	-	-	90	
-швидкість руху повітря, м/с	0,1	0,1	-	-	-	90	
-відносна вологість повітря, %	40-60	40-60	-	-	-	90	
9	Категорія важкості і напруженість праці			категорія робіт: легка – 1а, помірно напружена			
10	Загальна оцінка умов праці			оптимальні умови праці			

Приміщення відділу виставок відноситься до приміщень без підвищеної небезпеки, оскільки відсутні висока вологість і температура, немає хімічно активного середовища. Нещасний випадок є ймовірним при дії з електричним струмом.

Таким чином, у відділі виставок ЗТПП категорія робіт легка – 1а (робота виконується сидячи, стоячи чи пов'язана з ходьбою, але не вимагає систематичної фізичної напруги чи підняття або переносу тягарів) з помірно напруженою працею. Загалом умови праці є оптимальними.

4.2 Заходи з поліпшення умов праці

Особливої уваги вимагає організація робочого місця. Згідно ГОСТ 12.2.032-78 (Робоче місце при виконанні робіт сидячи. Загальні ергономічні вимоги) [82] організація робочих місць здійснюється на основі сучасних ергономічних вимог. Конструкція робочих меблів передбачає забезпечення можливості індивідуального регулювання відповідно зросту працівника і створення зручної пози. При цьому для зручності предмети праці, які використовуються дуже часто, розташовують в оптимальній робочій зоні.

Необхідно враховувати при плануванні робочого місця зручність розташування потрібних для роботи пристроїв, а також зони досяжності рук працівника, що дає можливість раціонально розташувати необхідні пристрої. При плануванні робочого місця враховуються зручність розташування клавіатури, дисплея і інших, необхідних для роботи пристроїв, а також зони досяжності рук оператора. Ці зони, встановлені на підставі антропометричних даних людського тіла, дають можливість раціонально розмістити необхідні пристрої.

Таким чином, для працівників необхідно встановити робочий стіл, який регулюється по висоті в межах 680-760 мм, за відсутності такої можливості його висота повинна складати 720 мм. Оптимальні розміри робочої поверхні стільниці 1600×900 мм, під якою має бути вільний простір для ніг з розмірами

по висоті не менше 600 мм, по ширині 500 мм, по довжині 650 мм. На поверхні робочого столу для документів передбачається розміщення спеціальної підставки, відстань якої від очей аналогічно відстані від очей до клавіатури, що дозволяє понизити зорове стомлення.

Робочий стілець також має бути максимально зручним для роботи. Він забезпечується підйнятно-поворотним пристроєм, що забезпечує регуляцію висоти сидіння і спинки; його конструкція передбачає також зміну кута нахилу спинки. Робочий стілець забезпечується підлокітниками. Регулювання кожного параметра повинне легко здійснюватися, бути незалежною і мати надійну фіксацію. Висота поверхні сидіння регулюється в межах 400-500 мм. Ширина сидіння складає не менше 400 мм, глибина – не менше 380 мм. Висота опорної поверхні спинки не менше 300 мм, ширина – не менше 300 мм. Радіус її кривизни в горизонтальній площині 400 мм. Передбачається зміна кута нахилу спинки в межах 90-110° до площини сидіння. При цьому матеріал, яким покрита поверхня робочого стільця, повинен забезпечувати можливість легкого очищення від пилу, бруду і так далі. Поверхня сидіння і спинки має бути напівм'якою, з нековзним і повітропроникним покриттям.

При організації робочих місць потрібно також враховувати колірне оформлення виробничих приміщень. Малонасичені (основні) кольори застосовуються для забарвлення великих полів (стеля, стіни, робочі поверхні і тому подібне), середньо насичені (допоміжні) – для невеликих поверхонь або ділянок, які рідко потрапляють у поле зору працівників, а також для створення контрастів; насичені (акцентні) – для маленьких за площею поверхонь як функціональне забарвлення.

Використовують також гармонійні колірні поєднання в колірній композиції інтер'єру приміщення. При цьому кольори для обробних матеріалів і виробів вибирають з врахуванням їх фактури; поверхні в приміщенні повинні мати матову і напівматову фактуру для виключення попадання відбитих відблисків в очі працівника.

У приміщеннях повинні забезпечуватися наступні величини коефіцієнтів віддзеркалення: для стелі 60-70%; для стін 40-50%; для підлоги – 30%; для інших віддзеркалювальних поверхонь робочих меблів 30-40%.

Працівники повинні строго дотримуватися визначеного нормативними документами режиму праці і відпочинку з чітко регламентованими перервами. Основною перервою є перерва на обід. Для працівників, що виконують операторські функції, вводяться додаткові перерви: 2 перерви по 10 хвилин кожен при 8 годинному робочому дні, через 3 години роботи і за 2 години до її закінчення.

Режим праці і відпочинку залежить від характеру виконуваної роботи: при введенні даних, редагуванні програм, читанні інформації з екрану безперервна тривалість роботи не повинна перевищувати 4 годин, а кількість оброблюваних символів 30000 при 8 годинному робочому дні. Також рекомендується через кожну годину роботи за комп'ютером робити 5-10 хвилиних перерв, а через 2 години – 15 хвилинна перерва. Для зниження напруженості праці необхідно рівномірно розподіляти навантаження і раціонально чергувати характер діяльності прийом – видачу результатів з роботою на клавіатурі комп'ютера. Вночі не повинні виконуватися роботи або завдання, що вимагають складних рішень або відповідальних дій.

4.3 Виробнича санітарія

Згідно з ДСН 3.36.042-99 «Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» у виробничих приміщеннях на робочих місцях з ЕОМ мають забезпечуватись оптимальні значення параметрів мікроклімату: температури, відносної вологості й рухливості повітря [83].

Повітряне середовище робочої зони є оптимальним. Температура знаходиться в межах оптимальної (23-25 °С в теплий період та 22-24 °С в холодний період), вологість повітря також в межах норми – 40-60%. Швидкість

руху повітря є оптимальною (0,1 м/с). Отже, відділ виставок ЗТПП належить до категорії робі 1а.

Відділ має центральну водяну мережу опалення.

В приміщенні відділу виставок є природна вентиляція, а також встановлена система штучної вентиляції – кондиціонер.

Приміщення підрозділів, їх розміри (площа, об'єм) відповідають кількості працюючих і розташованому в них комплекту технічних засобів. У приміщенні відділу працюють 6 спеціалістів. Усі робочі місця обладнані комп'ютерами. Загальна площа приміщення становить 36 м², висота – 3 м, об'єм – 108,0 м³. У приміщенні розміщені 6 письмових столів, три шафи для зберігання документів.

Згідно з державними санітарними правилами та нормами роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин ДСанПіН 3.3.2.007-98 [84] площа на одне робоче місце має становити не менше ніж 6,0 м², а об'єм не менше ніж 20,0 м³. Співвідношення площі й об'єму на одного працівника у відділі становлять відповідно 6 м²/людину й 18 м³/людину, що відповідає нормам.

Освітлення у відділі є змішаним, тобто включає природне і штучне. Природне освітлення в приміщенні забезпечується бічним освітленням. Величина коефіцієнта природної освітленості (КПО) відповідає нормативам при виконанні робіт високої категорії точності (КПО=1,5%). Штучне освітлення здійснюється у вигляді комбінованої системи освітлення з використанням люмінесцентних джерел світла в світильниках загального освітлення. Світильники загального освітлення розташовані над робочими поверхнями в рівномірно-прямокутному порядку. Освітленість поверхні робочих місць відповідає нормативному значенню 300-500 лк для виконання зорової роботи високої точності (III розряд при середньому контрасті об'єкта з світлим фоном).

Для загального освітлення застосовуються світильники серії ЛПО 3б із дзеркальними ґратами, укомплектовані високочастотними

пускорегулювальними апаратами (ВЧ ПРА). Яскравість світильників загального освітлення в зоні кутів випромінювання від 50 до 90 град. з вертикаллю в повздовжній та поперечній площинах становить не більше ніж 200 кд/м^2 , захисний кут світильників – не менше ніж 40 град. Світильники місцевого освітлення мають просвічуючий відбивач із захисним кутом, не меншим ніж 40 град. Коефіцієнт запасу для освітлювальних установок загального освітлення дорівнює 1,4.

Значення напруженості електростатичного поля на робочих місцях (як у зоні екрана дисплея, так і на поверхнях обладнання, клавіатури, друкувального пристрою) не перевищують гранично допустимих за ГОСТ 12.1.045-84 [85]. Значення напруженості електромагнітних полів на робочих місцях відповідають нормативним значенням (ГДР № 3206-85 [86], ГДР № 4131-86, СН № 5802-91, ГОСТ 12.1.006-84 [87]). Поверхнева щільність потоку (інтенсивність потоку енергії) не перевищує 10 Вт/м^2 , тобто є допустимою.

Іонізуючі електромагнітні випромінювання на відстані 0,05 м від екрана до корпусу відеотерміналу при будь-яких положеннях регулювальних пристроїв не перевищують $7,74 \times 10^{-12} \text{ А/кг}$, що відповідає еквівалентній дозі 0,1 мбер/год (100 мкР/год).

Приміщення відділу не потребує додаткових заходів по зниженню шуму, оскільки рівень звуку не перевищує 50 дБ.

4.4 Електробезпека

Приміщення відділу згідно ПБЕ можна віднести до 1 класу – без підвищеної небезпеки ураження струмом (сухе, безпилоче, з нормальною температурою повітря, ізольованими підлогами і малим числом заземлених приладів).

Оскільки в приміщенні знаходиться електроустаткування, основні заходи щодо техніки безпеки повинні стосуватися безпечної експлуатації ПЕОМ, і здійснюватися відповідно до НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної

експлуатації електроустановок споживачів» [88]. Основними споживачами електроенергії є комп'ютери, принтери, сканери, факси, електрочайник, радіо, настільні світильники. В приміщенні проведена мережа з напругою 220 Вт.

Оскільки найчастіше зазнають поразку електричним струмом працівники, які здійснюють роботу з обчислювальним устаткуванням, проводять профілактику, ремонт ПЕВМ, сканерів і іншого устаткування, на відповідному устаткуванні використовуються ізоляція токоведучих частин та елементи для здійснення захисного заземлення металевих неструмоведучих частин виробу.

Основними заходами захисту від поразки електричним струмом є:

- забезпечення недоступності токоведучих частин, що знаходяться під напругою, для випадкового дотику;
- електричне розділення мережі;
- захисне відключення, заземлення, занулення при роботі з ПЕВМ;
- у приміщенні з ЕОМ є контур-шина захисного заземлення, сполучена із заземлителем;
- вживання спеціальних електрозахисних засобів;
- організація безпечної експлуатації установок, тобто встановлення пристроїв захисного відключення, закриття вільних розеток, а електророзетки, які експлуатуються, знаходяться у важкодоступних місцях

Електричні мережі і установки у приміщенні відділу виконані так, що струмопровідні частини їх недоступні для випадкового дотику, по периметру приміщення проведено заземлюючий контур, підлога дерев'яна для зниження величини виникаючих зарядів статичної електрики, також передбачена система аварійного відключення електрики в разі поломки або аварійної ситуації.

4.5 Пожежна безпека

Система пожежної безпеки – це комплекс організаційних і технічних заходів, спрямованих на забезпечення безпеки людей, на запобігання пожежі,

обмеження її розповсюдження, а також на створення умов для успішного гасіння пожежі.

Основними причинами пожежі можуть бути: використання заборонених електронагрівальних пристроїв, використання електрообладнання з несправностями та нехтування інструкцією з пожежної безпеки.

Меблі й обладнання у відділі розміщені з врахуванням вільного евакуаційного проходу до виходу з приміщення. Усі працівники вміють користуватися вогнегасниками.

Оскільки у відділі використовуються персональні комп'ютери, приміщення оснащено двома переносними вуглекислотними вогнегасниками місткістю 3,0 л (із розрахунку: один вогнегасник на кожні 20 м² площі підлоги приміщення). Персональні комп'ютери після закінчення роботи на них відключаються від електромереж.

Дане приміщення згідно з НАПБ Б.03.002-2007 [89] небезпекою відноситься до категорії В і класу пожежі А (пожежі твердих горючих речовин, в основному органічного походження, горіння яких супроводжується тлінням, таких як, пластик, текстиль, папір, дерево) та (Е) (пожежі, пов'язані з горінням електроустановок).

Приміщення оснащено 2 вогнегасниками типу ВВК-5 та вогнегасником – ВП 5. На стіні перед виходом наявний план евакуації з приміщення та будівлі. Для персоналу регулярно проводяться навчання та інструктажі щодо правил пожежної безпеки.

Будинок має два еваковиходи: через головний хід і спеціальний еваковихід. Шляхи евакуації відповідають установленим нормам. Двері відкриваються назовні. Усі співробітники ознайомлені з планом евакуації.

Інструкція щодо поведінки у надзвичайних ситуаціях розроблена, погоджена і затверджена у встановленому порядку. Інструкція передбачає створення системи оповіщення працівників про надзвичайну ситуацію (пожежу), схеми евакуації працівників.

Отже, за результатом оцінки стану охорони праці у відділі виставок ЗТПП було встановлено, що у приміщенні забезпечується необхідний мікроклімат, мінімальний рівень шуму, дотримуються вимоги до електрообладнання, охорона праці знаходиться на належному рівні, фактори техногенної небезпеки відсутні.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у першому розділі було з'ясовано сутність інфраструктурної підтримки підприємництва. Під інфраструктурною підтримкою підприємництва слід розуміти підприємства, установи та організації будь-якої форми власності, котрі сприяють розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційній та інноваційній активності, а також просуванню виробленої ними продукції та результатів інтелектуальної діяльності на ринок.

Також було визначено роль інфраструктурної підтримки у розвитку підприємництва. Наявність системи інфраструктурної підтримки МСП на пряму впливає на середовище діяльності та розвиток підприємства, а також визначає здатність малих та середніх підприємств швидко адаптуватися до мінливих ринкових умов. Окрім того, інфраструктурна підтримка підприємництва відіграє важливу роль у гармонізації відносин між органами публічної влади, науковою діяльністю і підприємництвом у забезпеченні економічного зростання. Надано характеристику основним об'єктам інфраструктурної підтримки підприємства. До об'єктів інфраструктурної підтримки МСП належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємства, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є сприяння розвитку малого і середнього підприємства.

Здійснено дослідження зарубіжного досвіду функціонування інфраструктурної підтримки підприємства, який є дуже важливим для України, адже використавши всі успішні програми розвитку МСП та оминувши перешкоди та помилки інших країн, можна створити основу для поліпшення розвитку МСП в Україні. В країні можна створити аналог американської адміністрації з малого бізнесу та розвивати європейські, китайські та канадські програми розвитку МСП, які б дали змогу посилити його державну підтримку.

У другому розділі було здійснено аналіз стану та динаміки інфраструктурної підтримки підприємництва в Україні. Аналіз показав, що державна політика розвитку підприємництва в Україні на сьогодні залишається неефективною. Попри прийняті нормативно-правові акти та реформування державної політики у сфері розвитку підприємництва суттєвих змін у якісних та кількісних характеристиках розвитку підприємництва в Україні на жаль не спостерігається. Політика у фінансово-кредитній сфері залишається неефективною, а через необґрунтовану податкову реформу фіскальне навантаження на підприємництво зросло. Загалом в Україні відсутня належна підтримка підприємництва на регіональному рівні, що зумовлено недостатньою її координацією та фінансуванням.

Щодо кількісних показників, то попри загальне зростання об'єктів інфраструктурної підтримки МСП в Україні, їх розміщення за регіонами є диспропорційним. Впродовж останніх років близько 35% від загальної кількості об'єктів інфраструктури сконцентровано в м. Київ, 10% – в Донецькій, 7% – в Харківській областях. Окрім цього, лише чверть цих організацій фактично працює.

Також було проведено оцінку рівня інфраструктурної підтримки підприємництва в Запорізькому регіоні та досліджено ЗТПП як об'єкт інфраструктурної підтримки підприємства. Оцінка рівня інфраструктурної підтримки МСП в Запорізькому регіоні показала, що в регіоні спостерігається низький рівень розвитку інноваційної інфраструктури – в регіоні функціонує лише 4 бізнес-центри та 4 бізнес-інкубатори, 1 фонд підтримки підприємства, 10 інвестиційних та інноваційних фондів та 18 інформаційно-консультативних установ, і їх кількість впродовж останніх трьох років (2014-2016 рр.) на жаль залишається сталою. Окрім цього, щодо розташування інфраструктури в регіоні, то тут спостерігається дисбаланс – близько 35% інфраструктурної підтримки МСП Запорізького регіону зосереджено у м. Запоріжжі, близько 20% – у м. Мелітополь. До того ж, інші 45% інфраструктури області представлені в основному кредитними спілками,

страховими компаніями та громадськими організаціями. Розрахувавши рівень забезпеченості об'єктами інфраструктури Запорізького регіону за період 2014-2016 рр. можна стверджувати, що він є високим. Але при цьому слід врахувати, що значною мірою це сталось через зменшення кількості МСП в регіоні. Катастрофічним є те, що майже 50% регіону має низький рівень забезпеченості інфраструктурою, а у майже чверті області взагалі відсутня інфраструктурна підтримка підприємництва. Це означає, що інфраструктура підтримки підприємництва вимагає розширення, особливо в регіонах.

Щодо ЗТПП, то вона як об'єкт інфраструктурної підтримки підприємництва у регіоні відіграє важливу роль у розвитку МСП, охоплюючи при цьому всі напрями діяльності. ЗТПП сприяє налагодженню контактів між підприємцями, інвесторами, партнерами та клієнтами, підвищенню кваліфікації підприємців, отриманню нових знань та навичок, а також заключенню ділових угод та рекламі підприємств.

У третьому розділі було розроблено пропозиції щодо вдосконалення інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні та виконано оцінку доцільності їх впровадження. Серед пропозицій щодо розвитку інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні можна виділити удосконалення нормативно-правового середовища, спрощення адміністративних процедур, запровадження спрощеної системи оподаткування та обліку, сприяння розвитку інфраструктурної підтримки, покращення доступу до фінансування, сприяння експортній діяльності, підсилення конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу МСП. Систематичне виконання даних заходів створить сприятливі умови для функціонування МСП в розрізі регіонів та в країні загалом, збільшить ефективність їх діяльності. Головним завданням у розвитку інфраструктури підтримки підприємництва має стати не кількісне зростання об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, а їх рівномірне розміщення, зосередження не лише в обласних, а й у районних центрах, а також підвищення якості роботи,

поліпшення кваліфікаційного рівня персоналу та розробки інноваційної моделі діяльності та співпраці з підприємствами.

Завдяки впровадженню даних заходів можливе загальне зростання кількості елементів інфраструктури в Запорізькому регіоні (з 208 до 225 одиниць), зростання показника забезпеченості інфраструктурою регіону (близько на 9%), поліпшення структури інфраструктурної підтримки МСП в Запорізькій області, зростання частки інноваційної інфраструктури на 5%, загальне збільшення показників діяльності підприємств в регіоні (близько 2%). Запропоновані заходи мають в результаті покращити не лише рівень розвитку інфраструктури в Запорізькому регіоні, а й ще покращити умови діяльності МСП, сприяти поліпшенню середовища його функціонування, поліпшенню інвестиційної привабливості регіону, а також покращенню соціально-економічного становища регіону в цілому, та окремих його районів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савченко В. Ф. Інфраструктура національної економіки як умова економічного зростання / В. Ф. Савченко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. – Ужгород : Ужгородський національний університет, 2016. – Вип. 1 (47). – Т. 2. – С. 180–186.
2. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва (МСП) в Україні [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (Мінекономрозвитку) Проект, 17 листопада 2016 року. – Режим доступу : <https://apitu.wordpress.com>.
3. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р., № 4618-6 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України, 2013, № 3, ст. 23. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
4. Рачинська Г. В. Система інфраструктурного забезпечення підприємств малого і середнього бізнесу [Електронний ресурс] / Г. В. Рачинська, Л. С. Лісовська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 725 : Проблеми економіки та управління. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua>.
5. Інституції підтримки підприємництва: концепція, особливості, діяльність [Електронний ресурс] // Центр громадської експертизи, Представництво Фонду Фридріха Науманна в Україні, Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні», 2016. – 176 с. – Режим доступу : <http://platforma-msb.org>.
6. Панцир С. Політика підтримки МСБ: доступ до фінансово-кредитних ресурсів / С. Панцир, А. Когут // Європейський інформаційно-дослідницький центр. – К. – 2015. – 32 с.
7. Гой І. В. Підприємництво: навч. посіб. / І. В. Гой, Т. П. Смелянська. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 368 с.

8. Добрава Н. В. Складові елементи інфраструктури підтримки малого підприємництва на регіональному рівні [Електронний ресурс] / Н. В. Добрава // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред.: М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2015. – Вип. 2. – № 57. – С. 179–186. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua>.

9. Економічна діагностика. Навчально-методичний посібник для студентів ЗДІА спеціальностей 7.03050401 та 8.03050401 «Економіка підприємства (за видами діяльності)» денної та заочної форми навчання / Укладачі: О. В. Коваленко, О. О. Дробишева – Запоріжжя, 2013. – 215 с.

10. Антонюк Д. А. Аналіз сучасного стану інфраструктурного забезпечення підприємництва Запорізької області [Електронний ресурс] / Д. А. Антонюк // Економічний вісник Донбасу. – 2013. – № 1. – С. 59–66. – Режим доступу : <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

11. Наказ Мінекономрозвитку від 15.11.2016 №1909 «Про затвердження Плану комплексних планових заходів державного нагляду (контролю) органів державного нагляду (контролю) на 2017 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.

12. Регіональні програми розвитку малого і середнього підприємництва: структура, пріоритети, фінансування [Електронний ресурс] // К. : Центр громадської експертизи, Центр міжнародного приватного підприємництва, 2015. – 24 с. – Режим доступу : <http://platforma-msb.org>.

13. Офіційний сайт Ради підприємців при КМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radakmu.org.ua>.

14. Закон України «Про торгово-промислові палати в Україні» від 01.01.2016, № 671/97-ВР [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України, 1998, N 13, ст. 52. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

15. Офіційний сайт Торгово-промислової палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ucci.org.ua>.

16. Бочарова Ю. Г. Роль та значення бізнес-інкубаторів у розвитку конкуренції / Ю. Г. Бочарова // Херсон, Молодий вчений : наук. журн., Гельветика. – №10 (25), 2015. – С.95–98.
17. Пивоваров М. Розвиток інституту інфраструктури малого підприємництва: проблеми та шляхи його покращення [Електронний ресурс] / М. Пивоваров // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 1 (8). – С. 6–18. – Режим доступу : <http://sepd.tntu.edu.ua>.
18. Немченко А. Б. Бізнес-інкубатори в сфері сучасної державної підтримки розвитку регіональної інноваційної інфраструктури / А. Б. Немченко, Т. Б. Немченко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 36–41.
19. Йохана М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності : навч. Посібник для студ. вищих навч.закладів / М. А. Йохана, В. В. Стадник. – К. : Академія, 2005. – 400 с.
20. Бердинець М. Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі: навч. посіб. / М. Д. Бердинець, А. В. Сурженко. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 352 с.
21. Комолова К. Ю. Функціонування та розвиток об'єктів інноваційної інфраструктури [Електронний ресурс] / К.Ю. Комолова // Ефективна економіка. – 2012. – № 10. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua>.
22. Офіційний сайт Українського фонду підтримки підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ufpp.gov.ua>.
23. Доброва Н. В. Інфраструктура підтримки малого підприємництва в Україні та на регіональному рівні [Електронний ресурс] / Н. В. Доброва // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2013. – №18 (197). – С. 97–106. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua>.

24. Рехтета І. І. Категоріальний аналіз інноваційної інфраструктури національної економіки / І. І. Рехтета // «Молодий вчений», № 10 (25), Частина 1, жовтень, 2015 р. – С. 31–34.

25. Тюхтій М. П. Досвід функціонування інфраструктурної підтримки підприємництва в ЄС / М. П. Тюхтій, В. В. Голомб, Ю. І. Садовська // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії / ред. О. В. Коваленко. – Запоріжжя, 2017. – Вип. 5 (11), ч. 1. – С.69–72.

26. Зарубіжний досвід розвитку малого підприємництва в контексті інноваційного розвитку економіки [Електронний ресурс] / С.М. Черненко // Економічні інновації: Зб. наук. пр. — Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2011. – Вип. 45. – С. 243-252. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua>.

27. Бабець І. Г. Обґрунтування напрямів розвитку інноваційного підприємництва з урахуванням світового досвіду [Електронний ресурс] / І. Г. Бабець, Ю. В. Поляков, О. А. Мокій // Аналітична записка до секретаріату Президента України від 21.07.2008. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua>.

28. Багашова Н. В. Бізнес-інкубатори: світовий й вітчизняний досвід створення і функціонування / Н. В. Багашова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 11. – Ч. 1. – С. 60–63.

29. Навроцький Р. Л. Зарубіжний досвід формування розвитку інноваційної інфраструктури / Р. Л. Навроцький // Причорноморські економічні студії. – Випуск 14. – 2017. – С.106–109.

30. Політика сприяння експорту МСП в Україні [Електронний ресурс] // Проект для обговорення на круглому столі «Політика сприяння експорту МСП в Україні» 29 березня 2016 року. – К. : 2015. – 36 с. – Режим доступу : <http://www.ier.com.ua>.

31. Обзор работы Администрации малого бизнеса U.S. Small Business Administration (SBA) [Електронний ресурс]. – 2014. – 12 с. – Режим доступу : <http://www.infousa.ru/economy/sba.pdf>.

32. Шевчук Л. Т. Світовий і вітчизняний досвід створення і функціонування бізнес-інкубаторів [Електронний ресурс] / Л. Т. Шевчук,

А. В. Колодійчук // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 178–184. – Режим доступу : <http://dspace.nbuiv.gov.ua>.

33. Корогод І. В. Аналіз особливостей функціонування елементів інфраструктури підтримки підприємництва [Електронний ресурс] / І. В. Корогод // Проблеми і перспективи економіки та упр. – 2015. – № 3. – С. 328–333. – Режим доступу : <http://ppeu.stu.cn.ua>.

34. Мусостова Д. Ш. Государственная поддержка малого и среднего бизнеса в Китае [Електронний ресурс] / Д. Ш. Мусостова, Д. И. Бисаева // Электронный научно-практический журнал «Экономика и менеджмент инновационных технологий». – 2016. – № 1. – Режим доступу : <http://ekonomika.snauka.ru>.

35. Поддержка МСП в Китае [Електронний ресурс] / МСП Банк // Москва. – 2015. – Режим доступу : <http://docplayer.ru>.

36. Малый и средний бизнес в 2012 году: международный опыт регулирования и финансирования [Електронний ресурс] / МСП Банк // Аналитический центр. – 2013. – 69 с. – Режим доступу : <http://smb.gov.ru>.

37. Условия и перспективы развития среднего и малого бизнеса в Канаде [Електронний ресурс] // Социально-экономический портал. – 2011. – Режим доступу : <https://ru.exrus.eu>.

38. Кравченко М. В. Особенности бизнес-инкубирования в России и за рубежом [Електронний ресурс] / М. В. Кравченко // Сибирский государственный технологический университет, г.Красноярск . Секция – 2 Инновационные подходы к развитию предприятий, отраслей, комплексов. – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua>.

39. Додатки до аналітичного звіту про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс] // Державна регуляторна служба України. К. : 2014. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua>.

40. Офіційний сайт інноваційного центру «iHUB» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ihub.world/ua>.

41. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс] // Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. – К. : 2014. – 40 с. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua>.

42. Офіційний сайт бізнес-інкубатору «Від ідеї до результатів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bi.krogerc.info>.

43. Офіційний сайт КП «Агенція регіонального розвитку Тячівського району» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agencyrtdtd.nethouse.ua>.

44. Офіційний сайт Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dorada.org.ua>.

45. Садовська Ю. І. Аналіз інфраструктурної підтримки підприємництва на регіональному рівні / Ю. І. Садовська, В. В. Голомб // Економіка і менеджмент 2017: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку : зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф., 23–24 берез. 2017 р. : в 11 т. – Дніпро : Біла К. О., 2017. – С. 80–82.

46. Бутко М. Підприємницькі кластери як домінуюча складова інноваційного розвитку регіонів / М. Бутко // Міжрегіональне співробітництво в національному та міжнародному вимірах : Десяті ювілейні регіональні та муніципальні читання : зб. матеріалів доп. міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 18-19 жовт. 2016 р.] / редкол. : М. М. Шкільняк, А. Ф. Мельник, Г. Л. Монастирський [та ін.] ; відпов. за вип. М. М. Шкільняк. – Тернопіль : Крок, 2016. – С. 21–26.

47. Почему в Украине провалилась идея промышленных парков [Електронний ресурс] // Сегодня. – 2016. – Режим доступу : <https://www.segodnya.ua>.

48. Офіційний сайт Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України / Державний фонд регіонального розвитку [Електронний ресурс] // Технічне завдання.– Режим доступу : <http://dfrr.minregion.gov.ua>.

49. Гройсман створив «Вінницький індустріальний парк» [Електронний ресурс] / Вежа // Вінницький інформаційний портал. – Режим доступу : <https://vezha.vn.ua>.

50. Інвестором індустріального парку у Житомирі є фірма з кіпрським «корінням» [Електронний ресурс] // Вголос.zt. – Режим доступу : <https://www.vgholos.zt.ua>.

51. Офіційний сайт UDP [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.udp.ua>.

52. Офіційний сайт Міністерство молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : dsmsu.gov.ua.

53. Офіційний сайт Хмельницька міська рада [Електронний ресурс] / Підтримка підприємництва. – Режим доступу : <http://khm.gov.ua>.

54. Кашуба М. О. Підприємництво в Україні: проблеми і перспективи розвитку / М. О. Кашуба // Економіка та держава. – 2015. – № 6. – С. 103–106.

55. Сімків Л. Є. Тенденції розвитку малого підприємництва в Україні в умовах диспропорційності економічного зростання [Електронний ресурс] / Л. Є. Сімків, С. А. Побігун // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №3. – С. 560–564. – Режим доступу : <http://globalnational.in.ua>.

56. Скорук О. В. Стан та проблеми розвитку підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Скорук // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2016. – №2 (02). – С.107–110. – Режим доступу: <http://easterneurope-ebm.in.ua>.

57. Садовська Ю. І. Сучасні проблеми інституційного середовища підприємництва в Україні / Ю. І. Садовська, О. В. Коваленко // Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики : Матеріали шостої міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 вересня 2017 р. – Одеса, Атлант, 2017. – С. 308–310.

58. Інвестиційний паспорт Запорізької області // підготовлено за підтримки проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (ПРОМІС), який впроваджує федерація канадських муніципалітетів

(МКМ) за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади. – 2017. – 66 с.

59. Голомб В. В. Стан та основні проблеми малого бізнесу в Запорізькому регіоні / В. В. Голомб, Ю. І. Садовська // Сучасні проблеми та перспективи розвитку підприємництва та фінансово-економічного потенціалу регіону: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 11 листопада 2016 р.). – У 2-х частинах. – Запоріжжя: Запорізька державна інженерна академія, 2016. – Ч. 1. – С. 57–60.

60. Головне управління статистики у Запорізькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zp.ukrstat.gov.ua>.

61. Комплексна програма розвитку малого і середнього підприємництва в Запорізькій області на 2015-2016 роки [Електронний ресурс] // затверджено Рішенням Запорізької обласної ради 25.12.2014 № 26. – Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua>.

62. Сайт Запорізької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua>.

63. Комплексна програма розвитку малого та середнього підприємництва в Запорізькій області на 2017-2018 роки [Електронний ресурс] // затверджено Рішенням Запорізької обласної ради від 06.04.2017 № 33 (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua>.

64. Офіційний сайт Запорізької державної інженерної академії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zgia.zp.ua>.

65. Офіційний сайт Enactus [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://enactus.org.ua>.

66. Офіційний сайт Академічного бізнес-інкубатору ЗДІА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zdia-bizink.zp.ua>.

67. Офіційний сайт Регіонального фонду підтримки підприємництва в Запорізькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rbc.zp.ua>.

68. Наказ МОН України від 14.08.2017 № 1150 "Про припинення Державного підприємства «Запорізький державний центр науки, інновацій та

інформатизації»". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua>.

69. Інвестиційний портал Запорізької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://investment.zoda.gov.ua>.

70. Офіційний сайт Запорізької торгово-промислової палати [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cci.zp.ua>.

71. Запорожская торгово-промышленная палата. Содружество лидеров – 70 лет. Исторический очерк. – Запорожье: ООО «НПК «Интер-М». – 2010. – 124 с.

72. Річний звіт Запорізької торгово-промислової палати. – 2015. – 20 с.

73. Запорожская торгово-промышленная палата / Информационная брошюра. – 2016. – 22 с.

74. Офіційний сайт Запорізький міжнародний інвестиційний форум [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ziif.in.ua>.

75. Звіт Запорізької торгово-промислової палати 2010-2014. – 2014. – 24 с.

76. Річний звіт Запорізької торгово-промислової палати. – 2016. – 24 с.

77. Офіційний сайт Департамент конгресно-виставкових заходів ЗТПП «Козак Палац» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://expo.zp.ua>.

78. Мадзігон В. Шляхи підвищення ефективності підприємницької діяльності підприємства / В. Мадзігон // Молодь і ринок.– 2011. – №3 (74). – С. 21–25.

79. Сугоняко Д. О. Напрями розвитку менеджменту малих підприємств України в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс] / Д. О. Сугоняко // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки. – № 9. – 2015. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua>.

80. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 43. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.

81. Закон України «Про охорону праці» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 1. – Режим доступу : <http://zakon0.rada>.

82. ГОСТ 12.2.032-78. ССБТ [Електронний ресурс] // Рабочее место при выполнении работ сидя. Общие экономические требования. – Режим доступу : <http://online.budstandart.com/ua>.

83. ДСН 3.3.6.042-99 [Електронний ресурс] // Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень. – Режим доступу : <https://dnaop.com>.

84. ДСанПН 3.3.2.007-98 [Електронний ресурс] // Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин. – Режим доступу : <http://mozdocs.kiev.ua>.

85. ГОСТ 12.1.045-84 [Електронний ресурс] // Электростатические поля. Допустимые уровни на рабочих и требования к проведению контроля. – Режим доступу : <https://dnaop.com>.

86. ДНАОП 3206-85. ГДР 3206-85 (ДНАОП 0.03-3.13-85) [Електронний ресурс] // Гранично допустимі рівні магнітних полів частот 50 Гц. – Режим доступу : <https://dnaop.com>.

87. ГОСТ 12.1.006-84 [Електронний ресурс] // Электромагнитные поля радиочастот. Припустимі рівні на робочих місцях і вимоги до проведення контролю. – Режим доступу : <http://online.budstandart.com/ua>.

88. НПАОП 40.1-1.21-98 [Електронний ресурс] // Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів. – Режим доступу : <https://dnaop.com>.

89. НАПБ Б.03.002-2007 [Електронний ресурс] // Норми визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою. – Режим доступу : <http://www.novsu.ru>.

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Критерії класифікації та види інституцій підтримки підприємництва

Критерії класифікації	Види інституцій	Характеристика
1	2	3
За масштабом діяльності	Місцеві	Охоплюють діяльність адміністративно-територіальної одиниці найнижчого рівня.
	Субрегіональні	Діють в межах кількох територіальних одиниць рівня, що є нижчим за регіональний.
	Регіональні	Діють на рівні регіону.
	Міжрегіональні	Діяльність поширюється на декілька регіонів.
	Національні	Діють на рівні економіки всієї країни.
	Міжнародні	Поширюють свою діяльність на декілька країн.
За організаційно-правовим статусом	Громадські об'єднання	Утворення фізичних та/або юридичних осіб для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів.
	Благодійні організації	Засновані фізичними та/або юридичними особами для здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства чи окремих категорій осіб.
	Комерційні підприємства	Створюють фізичні та/або юридичні особи на основі виділення або об'єднання грошових коштів, майнових чи інших ресурсів.
	Асоціації підприємств	Створюють підприємства на засадах добровільного об'єднання з метою постійної координації їх господарської діяльності шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації і кооперації виробництва, організації спільних виробництв тощо.
	Державні (комунальні) підприємства	Створюють компетентні державні органи або органи місцевого самоврядування для забезпечення комплексу відповідних послуг на платній основі.
	Державні (комунальні) установи	Створюють компетентні органи влади або органи місцевого самоврядування та утримують за рахунок державного або місцевого бюджетів, оскільки ці установи не мають на меті отримання прибутку.
	Консультативно-дорадчі утворення при органах публічної влади	Створюють міністерства та інші центральні, а також місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації суспільної політики.

Продовження таблиці А.1

1	2	3
За колом засновників	Створені роботодавцями (підприємцями)	Створюються, як правило, за галузевою чи територіальною ознакою.
	Створені приватними особами (громадянами)	Створюють фізичні особи-підприємці чи особи, які займаються незалежною професійною діяльністю.
	Створені органами публічної влади	Можуть бути підрозділами органів влади або установами чи підприємствами державної чи комунальної форм власності.
За галузевою спрямованістю	Моногалузеві	Зосереджують свою діяльність на підтримці підприємств однієї галузі.
	Міжгалузеві	Надають підтримку підприємствам різних галузей.
	Професійні	Допомагають і надають послуги незалежним представникам однієї професії.
	Кластери	Об'єднання тісно пов'язаних економічно і близько розташованих підприємств суміжного профілю, які взаємно сприяють загальному розвитку і зростанню конкурентоспроможності один одного.
За спрямованістю на певний сегмент	Малий і середній бізнес	Надають послуги та підтримку МСП.
	Новостворений бізнес	Допомагають у появі нового бізнесу та надають йому підтримку на початкових етапах роботи.
	Жіночий бізнес	Допомога жінкам у реалізації підприємницького потенціалу.
	Молодіжний бізнес	Підтримують молодих людей при заснуванні та розвитку свого бізнесу.
За типом діяльності	Бізнес-центри (центри послуг для бізнесу)	Пропонують бізнесу широкий спектр послуг на початкових етапах роботи й у процесі розвитку.
	Бізнес-інкубатори	Спеціалізуються на допомозі розвитку нових підприємств.
	Фонди розвитку (підтримки) підприємництва	Як правило, створені органами публічного управління або як партнерства державного та приватного секторів.
	Об'єднання підприємців	Спеціалізуються на наданні послуг бізнесу, захисті прав та інтересів своїх членів.
	Інформаційно-аналітичні центри	Займаються збором, обробкою та поширенням інформації з різноманітних аспектів ведення бізнесу.
	Агенції територіального розвитку	Сприяють інтегрованому соціально-економічному розвитку територій
	Консультаційно-дорадчі утворення при органах публічної влади	Створені органами влади для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації суспільної політики.

Продовження таблиці А.1

1	2	3
	Торгово-промислові палати	Створені з метою сприяння розвитку економіки, її інтеграції у світову господарську систему, формування сучасних промислової, фінансової і торговельної інфраструктур, створенню вигідних умов для підприємницької діяльності, всебічному розвитку всіх видів підприємництва, науково-технічних і торговельних зв'язків між підприємцями різних країн.

Складено автором на основі [5, с. 12-18]

ДОДАТОК Б

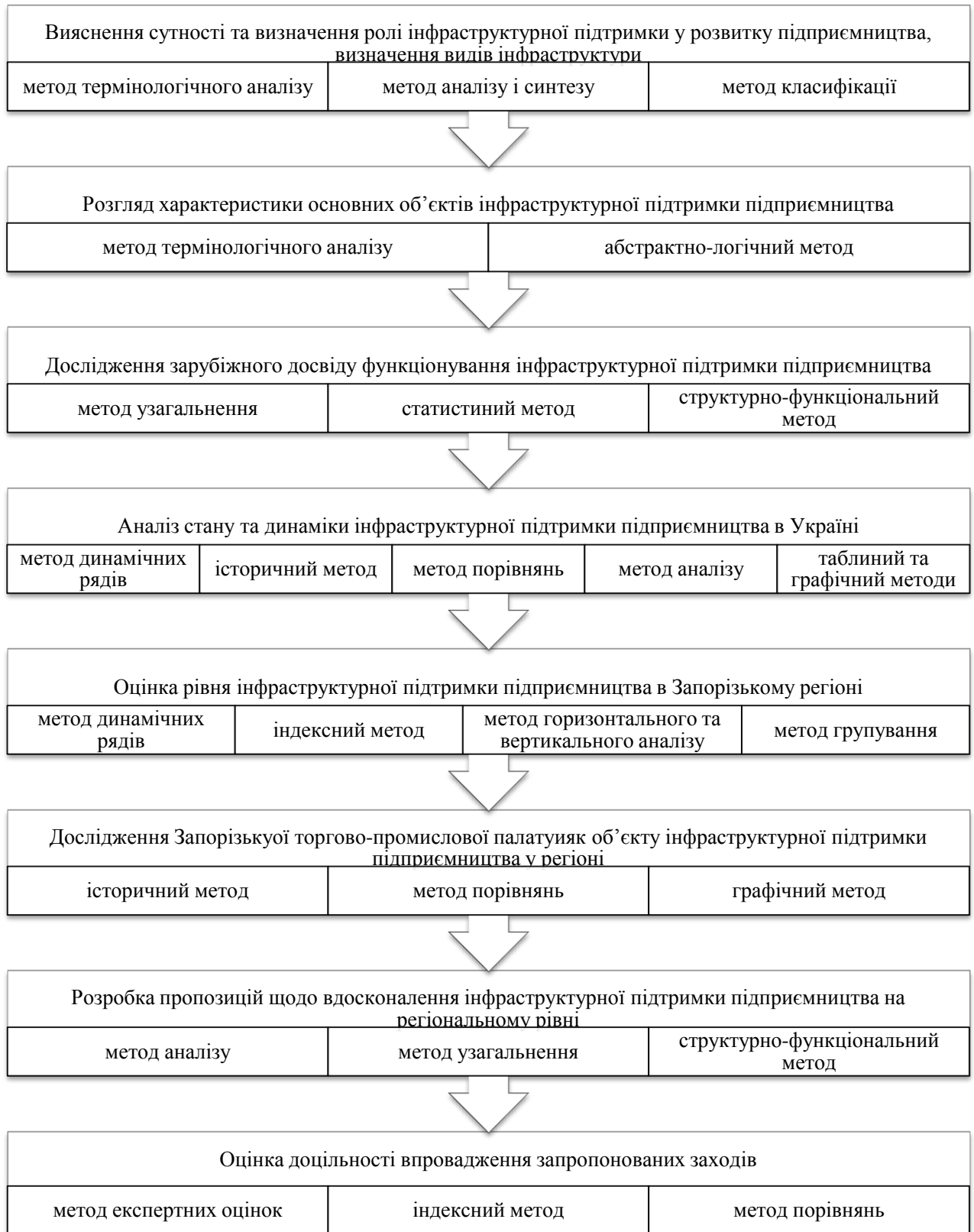

Рисунок Б.1 – Система методів дослідження, використаних в роботі, на різних етапах його проведення